

**SUOMEN KIELEN KAKSOISPASSIIVI
SEKÄ
KATSAUS KARJALAN KAKSOISPASSIIVIIN**

Pro gradu -tutkielma
Jyväskylän yliopiston
suomen kielen laitoksessa
kesäkuussa 2000

Jussi Kuutti

Tiedekunta HUMANISTINEN	Laitos Suomen kielen laitos
Tekijä Antti-Jussi Kuutti	
Työn nimi Suomen kielen kaksoispassiivi sekä katsaus karjalan kaksoispassiiviin	
Oppiaine Suomen kieli	Työn laji Pro gradu -tutkielma
Aika Kesäkuu 2000	Sivumäärä 122 + 10 liitettä
<p>Tiivistelmä - Abstract</p> <p>Kaksoispassiivi on passiivin liittotempuksissa ja eräiden yksipersonaisesti käytettyjen havaintoverbien yhteydessä esiintyvä ilmiö, jossa passiivin tunnus on liitetty kahteen saman verbiryhmän verbiin. Passiivisuus ilmaistaan siis kaksinkertaisesti, vaikka yksinkertainenkin tunnus riittäisi. Esimerkkeinä kaksoispassiivisista muodoista mainittakoon <i>ollaan oltu</i>, <i>oltiin tultu</i>, <i>oltaisiin menty</i>, <i>ei olla käyty</i>, <i>ei oltu saatu</i>, <i>ei oltaisi viety</i>. Yksipersonaisesti käytettyjä havaintoverbejä, joiden yhteydessä kaksoispassiivimuotoja voi esiintyä, ovat <i>näkyä</i>, <i>näyttää</i>, <i>kuulua</i> ja <i>tuntua</i>, esim. <i>Ruotsia tunnutaan pidettävän voittajaehdokkaana</i>.</p> <p>Tutkimukseni päätavoitteena on selvittää, miten kaksoispassiivia käytetään suomen kielessä. Tutkin kaksoispassiivin levikkiä, kaksoispassiivin käyttöä eri muotoryhmissä, kaksoispassiivin käyttötaajuutta ja kaksoispassiivin ilmenemisyhteyksiä. Tarkastelen myös kirjakielen ja puhekielen kaksoispassiivin suhdetta. Aineistoni jakautuu kahteen osaan: kirjakielen ja puhekielen aineistoon. Kirjakielen aineistoon sisältyvät suomen kieliopit ja kielioppaat. Puhekielen aineisto puolestaan kattaa Suomi-sarjan murremonografiat, Muoto-opin arkiston kokoelmat, Suomen kansan murrekirjan sekä valikoiman Jyväskylän yliopiston suomen kielen opiskelijoiden harjoitustöitä 1990-luvulta.</p> <p>Suomen kielen kaksoispassiivin tarkastelun lisäksi tavoitteenani on selvittää, esiintyykö karjalassa kaksoispassiivisia muotoja. Tutkin kaksoispassiivien käyttöä eri muotoryhmissä, kaksoispassiivin käyttötaajuutta ja sen ilmenemisyhteyksiä. Vertailen kaksoispassiivin käyttöä karjalan eri murteissa. Aineistoni sisältyvät karjalan kielen tutkimukset ja kieliopit sekä valikoima Oma Mua -lehden numeroita.</p> <p>Kaksoispassiivia tavataan kaikissa suomen murteissa. Ilmiön ydinalueen muodostavat hämäläis-savolais- ja lounaismurteet. Kaksoispassiivia käytetään puhekielessä kaikissa muissa muotoryhmissä paitsi potentiaalilin perfektissä. Eniten kaksoispassiivisuutta esiintyy indikatiivin aikamuodoissa. Kaksoispassiivi on käyttötaajuudeltaan selvästi tavallista passiivia pienempi. Vain kielteinen indikatiivin pluskvamperfekti muodostaa tästä poikkeuksen. Kaksoispassiivia käytetään sekä passiivin- että aktiivinfunktiolisesti. Keskeisin kaksoispassiivin käyttösy on ilmaista monikon 1. persoonaa. Toinen syy, joka ohjaa kaksoispassiivin käyttöön, on yksittäinen muotoryhmä: indikatiivin pluskvamperfektin kielto muoto. Tutkimuksessani olen osoittanut, että puhekielellä ja kirjakielen käytännöllä on yhteys: tyyppi <i>ei oltu saatu</i> ei ole saanut aiheetta olla erityisasemassa kieliopeissa ja -oppaissa.</p> <p>Kaksoispassiivimuotoja tavataan myös karjalassa. Muodot ovat kielteistä indikatiivin pluskvamperfektiä lukuun ottamatta aina vähemmistönä tavallisiin passiivin liittomuotoihin verrattuna. Kaksoispassiivia käytetään karjalassa aktiivinfunktiolisesti monikon 3. persoonan funktiossa sekä varsinaisesti passiivin funktiossa. Karjalan kaksoispassiivin käytölle ei ole löydettävissä mitään selvää tai erityistä syytä. Sille ei ole muodostunut mitään erityisiä merkitystehtäviä vaan se näyttäisi toimivan tavallisen passiivin rinnakkaisena vähemmistövarianttina. Suurin murteiden välinen ero kaksoispassiivin käytössä on kaksoispassiivisen liittotempuksen osien sijainti lauseessa. Aunuksen mukaisissa esiintymissä kaksoispassiivisen liittotempuksen osat ovat lauseessa aina peräkkäin, kun taas yhtä vaille kaikissa vienankarjalan mukaisissa esiintymissä kaksoispassiivisen liittotempuksen osien välissä on muu sana tai muita sanoja.</p>	
Asiasanat	Kaksoispassiivi, passiivi
Säilytyspaikka	Jyväskylän yliopiston suomen kielen laitos
Muita tietoja	

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	1
1.1. Tutkimuksen aihe ja keskeinen terminologia	1
1.2. Tutkimuksen tavoitteet ja menetelmät	2
1.3. Tutkimusaineiston esittely	4
1.3.1. Suomen kielen kieliopit sekä kieli- ja oikeakielisyyssoppaat	4
1.3.2. Suomi-sarjan murremonografiat	4
1.3.3. Muoto-opin arkiston kokoelmat	5
1.3.4. Suomen kansan murrekirja	6
1.3.5. Nykypuhekielen aineisto	7
1.3.6. Karjalan kielen aineisto	8
1.3.7. Kielen aineksen esittelystä	9
1.4. Passiivisten liittomuotojen historiaa	10
2. KAKSOISPASSIIVI SUOMEN KIELIOPEISSA JA -OPPAISSA	12
2.1. Suomen kielioppien kanta kaksoispassiiviin	12
2.1. Suomen kielen kieli- ja oikeakielisyyssoppaiden kanta kaksoispassiiviin	18
2.3. Kokoava katsaus	21
3. KAKSOISPASSIIVI VANHOISSA MURREMONOGRAFIOISSA	22
4. KAKSOISPASSIIVI MUOTO-OPIN ARKISTON AINEISTOSSA	29
4.1. Kaksoispassiivin levikki	29
4.2. Kaksoispassiivien muotoryhmittäinen jakauma	31
4.3. Kaksoispassiivi aktiivinfunktioisissa ilmauksissa	32
4.3.1. Aktiivinfunktioisten kaksoispassiivien muotoryhmittäinen jakauma	32
4.3.2. Eri tapausryhmät	33

4.3.3. Kaksoispassiivi monikon 1. persoonan funktiossa	34
4.3.3.1. Monikon 1. persoonaan viittaavan kaksoispassiivin mahdollistumisedellytykset	34
4.3.3.2. Tyyppi <i>me ollaan tultu</i>	35
4.3.3.3. Tyyppi <i>ollaan tultu</i>	40
4.3.3.4. Tyyppi <i>me ollaan tultu(n)na</i>	43
4.3.3.5. Tyyppi <i>ollaan tultu(n)na</i>	46
4.3.4. Kaksoispassiivi monikon 3. persoonan funktiossa	46
4.4. Kaksoispassiivi passiivifunktioisissa ilmauksissa	49
4.5. Pääverbin vaikutus kaksoispassiivisuuteen	56
4.6. Kokoava katsaus	57
5. KAKSOISPASSIIVI SUOMEN KANSAN MURREKIRJAN AINEISTOSSA	58
5.1. Kaksoispassiiviesiintymät murrealueittain	58
5.2. Kaksoispassiivien muotoryhmittäinen jakauma	59
5.3. Kaksoispassiivi aktiivifunktioisissa ilmauksissa	61
5.3.1. Eri tapausryhmät	61
5.3.2. Kaksoispassiivi monikon 1. persoonan funktiossa	61
5.3.2.1. Tyyppi <i>me oltiin tultu</i>	61
5.3.2.2. Tyyppi <i>oltiin tultu</i>	64
5.3.3. Kaksoispassiivi monikon 3. persoonan funktiossa	65
5.4. Kaksoispassiivi passiivifunktioisissa ilmauksissa	66
5.5. Kokoava katsaus	70
6. KAKSOISPASSIIVI NYKYPUHEKIELEN AINEISTOSSA	71
6.1. Kaksoispassiiviesiintymät murrealueittain	71
6.2. Kaksoispassiivien muotoryhmittäinen jakauma	73
6.3. Kaksoispassiivi aktiivifunktioisissa ilmauksissa	73
6.3.1. Eri tapausryhmät	73
6.3.2. Tyyppi <i>me ollaan tultu</i>	74

6.3.3. Tyyppi <i>olla</i> an <i>tultu</i>	76
6.4. Kaksoispassiivi passiivinfunktoisissa ilmauksissa	78
6.5. Kokoava katsaus	81
7. KAKSOISPASSIIVIN IKÄ, SYNTYALUE JA SYNTY	82
7.1. Kaksoispassiivin ikä ja syntyalue	82
7.1.1. Passiivinfunktoinen kaksoispassiivi	82
7.1.2. Aktiivinfunktoinen kaksoispassiivi	84
7.2. Kaksoispassiivin synty	87
8. KATSAUS KARJALAN KIELEN KAKSOISPASSIIVIIN	90
8.1. Karjalan kielen passiivista	90
8.2. Kaksoispassiivi karjalan kielen tutkimuksissa ja kieliopissa	92
8.3. Kaksoispassiivi Oma Mua -lehden aineistossa	96
8.3.1. Aineiston passiiviset liittomuodot	96
8.3.2. Kaksoispassiivien muotoryhmittäinen jakauma	97
8.3.3. Kaksoispassiivi aktiivinfunktoisissa ilmauksissa	100
8.3.4. Kaksoispassiivi passiivinfunktoisissa ilmauksissa	103
8.3.5. Kaksoispassiivi karjalan eri murteissa	105
8.4. Karjalan kaksoispassiivin alkuperästä	107
8.5. Kokoava katsaus	108
9. PÄÄTÄNTÖ	109
9.1. Loppukatsaus	109
9.2. Puhekielen ja kirjakielen kaksoispassiivin suhde	115
LÄHTEET	117
LIITTEET 1 - 10	

1. JOHDANTO

1.1. Tutkimuksen aihe ja keskeinen terminologia

Tutkimukseni aiheena on suomen kielen kaksoispassiivi. Erkki Lyytikäisen mukaan kaksoispassiivi on passiivin liittotempuksissa ja eräiden yksipersonaisesti käytettyjen havaintoverbien yhteydessä esiintyvä ilmiö, jossa passiivin tunnus on liitetty kahteen saman verbiryhmän verbiin. Ilmauksen passiivisuus ilmaistaan siis kaksinkertaisesti, vaikka yksinkertainenkin tunnus riittäisi. Esimerkkeinä kaksoispassiivisista muodoista mainittakoon *ollaan oltu*, *oltiin tultu*, *oltaisiin menty*, *ei olla käyty*, *ei oltu saatu*, *ei oltaisi viety*. Yksipersonaisesti käytettyjä havaintoverbejä, joiden yhteydessä kaksoispassiivimuotoja voi esiintyä, ovat *näkyä*, *näyttää*, *kuulua* ja *tuntua*. (Lyytikäinen 1996: 580.) Käyttöyhteyttä havainnollistavat seuraavat E. A. Saarimaan esimerkit: *Vetoamalla muihin ei näytetä saavutettavan mitään*; *Ruotsia tunnutaan pidettävän voittajaehdokkaana* (Saarimaa 1930: 32).

Kaksoispassiivi-käsitteen lisäksi on syytä määritellä heti aluksi muutamia tutkimukseni kannalta keskeisiä käsitteitä. Työssäni tulevat toistuvasti esiintymään termit **aktiivinfunktionen kaksoispassiivi**, **passiivinfunktionen kaksoispassiivi**, **tavallinen passiivi**, **varsinainen kaksoispassiivi** ja **yksinkertainen passiivi**.

Aktiivinfunktionisella kaksoispassiivilla tarkoitan sitä, että kaksoispassiivista käytetään pääluokaltaan aktiivisessa ilmauksessa, esimerkiksi lauseessa *Me ollaan oltu kotona koko ilta*. Kaksoispassiivi siis ilmaisee aktiivinfunktionisissa ilmauksissa jotain persoonamuotoa, edellä mainitussa esimerkissä monikon 1. persoonaa.

Passiivinfunktionisella kaksoispassiivilla puolestaan tarkoitan sitä, että kaksoispassiivista käytetään pääluokaltaan passiivisessa ilmauksessa, esimerkiksi lauseessa *Siitä oltiin oltu melko varmoja*, josta siis puuttuu selkeästi osoitettava tekijä. Tekijä on epämääräinen henkilö tai henkilökunta.

Tavallisella passiivilla tarkoitan ilmausta, jossa passiivin tunnus esiintyy ainoastaan pääverbissä. *Olla*-apuverbi on siis tavallisessa passiivissa aktiivimuotoinen, esimerkiksi *on tultu*. Tavallinen passiivi muodostaa täten kaksoispassiivin kanssa vastakohtaparin *olla*-apuverbin muodon suhteen. Tavallinen passiivi voi esiintyä kaksoispassiivin tavoin sekä aktiivin- että passiivinfunktionisissa ilmauksissa.

Varsinainen kaksoispassiivi merkitsee työssäni samaa kuin passiivinfunktionen kaksoispassiivi. Varsinaista kaksoispassiivista käytetään siis pääluokaltaan passiivisissa ilmauksissa.

Yksinkertainen passiivi on termin tavallinen passiivi synonyymi eli se viittaa ilmaukseen, jossa passiivin tunnus on ainoastaan pääverbissä.

1.2. Tutkimuksen tavoitteet ja menetelmät

Tutkimukseni suomen kieltä käsittelevän osan pääpaino on puhekielessä. Tarkastelen, miten kaksoispassiivista käytetään puhekielessä. Selvitän, missä muotoryhmissä kaksoispassiivimuotoja esiintyy ja onko kaksoispassiivi joissakin muotoryhmissä yleisempi kuin toisissa. Tutkin, minkälaisissa yhteyksissä kaksoispassiivista käytetään, ja otan selvälle sen mahdolliset käyttötyypit. Etsin myös syitä kaksoispassiivin käyttöön. Muodostan työssäni käsityksen kaksoispassiivin levikistä: selvitän, onko kaksoispassiivin käytössä alueellisia eroja. Vertailen myös kaksoispassiivimuotojen yleisyyttä tavallisiin passiivimuotoihin verrattuna sekä selvitän eri-ikäisten aineistojen avulla, onko kaksoispassiivin käyttö yleistynyt ja levinnyt. Pohdiskelen lopuksi kysymystä kaksoispassiivi-ilmiön iästä ja synnystä.

Puhekielen kaksoispassiivin tutkimisen pohjaksi tarvitsen tietoa kirjakielen kaksoispassiivista. Erkki Lyytikäinen on tarkastellut aihetta artikkelissaan Kirjakielen kaksoispassiivi, joka on työssäni suurena apuna. Hän on selvittänyt, milloin kaksoispassiivi on kirjakieleen tullut ja miten sitä on käytetty. Lyytikäinen on myös luonut katsauksen suomen keskeisimpiin kielioppeihin sekä kielioppaisiin ja selvittänyt niiden suhtautumista kaksoispassiivimuotoihin. Lisäksi hän on kartoittanut kaksoispassiivin käyttöä liittomuotojen eri muotoryhmissä sekä selvittänyt muotoryhmittäin kaksoispassiivimuotojen arvioitua prosenttista osuutta kaikista passiivin liittomodoista. Lopuksi Lyytikäinen on pohdiskellut vielä kaksoispassiivin käytön syitä. (Lyytikäinen 1996: 580 - 587.) Hyödynnän Lyytikäisen tuloksia työni eri osissa.

Tutkin Lyytikäisen tavoin kaksoispassiivin torjuvan normin kehittymistä. Selvitän, milloin kaksoispassiivi on kirjakieleen tullut ja miten kielioppien ja -oppaiden kirjoittajat ovat siihen suhtautuneet sekä ovatko kielenhuoltajat asiasta yksimielisiä vai onko heillä näkemuseroja.

Tarkastelen, onko eri muotoryhmien välillä eroja kaksoispassiivin käytössä: tutkin, onko kaksoispassiivi jossakin muotoryhmässä hyväksyttävämpi kuin jossakin toisessa. Etsin myös perusteita kaksoispassiivin tuomitsevalle normille sekä kielenhuoltajien näkemyksiä kaksoispassiivin käytön syiksi. Erityisen tärkeää on saada selville, onko puhekielessä ainakin nykyisin tiuhaan esiintyvä kaksoispassiivi ruokkinut kirjakielen käytänteitä; kysymys kuuluu, tukeeko puhuttu kieli ja onko se ylipäättään tukenut kirjakielen normia tässä asiassa. Lyytikäisen mukaan kaksoispassiivi on puheessa “ylt’yleinen” ja se on säilynyt kielenhuoltajien vahvasta vastustuksesta huolimatta lipsahduksina kirjoitetussa kielessä lähes kahdensadan vuoden ajan. On herännyt kysymys, onko kaksoispassiivin tuomitseminen tapauksessa kuin tapauksessa norminvastaiseksi liian ehdotonta. (Lyytikäinen 1996: 581, 586.) Tutkimukseni tarkoitus on selvittää, voitaisiinko kaksoispassiivin käyttöä koskevaa normia muuttaa, ja jos voitaisiin, niin missä tapauksissa.

Suomen kielen kaksoispassiivin lisäksi tarkastelen myös karjalan kaksoispassiivia. Selvitän, mainitaanko karjalan kielen tai murteiden tutkimuksissa tai karjalan kieliopissa kaksoispassiivisia muotoja ja jos mainitaan, niin mitä niistä sanotaan. Tarkastelen, miten tutkimukset ja kieliopit suhtautuvat kaksoispassiivimuotoihin. Tämän tehtyäni muodostan lehtiaineiston pohjalta käsityksen karjalan kaksoispassiivista. Tutkin, missä muotoryhmissä esiintyy eniten kaksoispassiivimuotoja ja miten yleisiä kaksoispassiiviset muodot ovat tavallisiin passiivimuotoihin verrattuna kirjoitetussa karjalan kielessä. Selvitän syitä kaksoispassiivin käyttöön yksinkertaisen kaksoispassiivi-ilmauksen sijaan. Kartoitan myös kaksoispassiivien käyttöyhteyksiä ja otan niiden perusteella selville erilaiset kaksoispassiivien käyttötyypit. Lisäksi vertailen eri murteilla kirjoitettuja juttuja ja tutkin, ovatko kaksoispassiivimuodot jollakin murteella kirjoitetuissa teksteissä tyypillisempiä kuin toisilla murteilla kirjoitetuissa. Etsin eri murteista myös kaksoispassiivin käyttöeroja. Lopuksi pohdiskelen vielä karjalan kaksoispassiivin alkuperää.

Seuraavaksi luonnehdin muutamalla sanalla tutkimukseni teoreettista näkökulmaa. Tutkimusalue on hyvin moniulotteinen. Tutkimuksessa käsitellään asioita morfologisesta, syntaktisesta ja semanttisesta näkökulmasta. Myös leksikaalisella näkökulmalla on pieni osa, sillä tarkastelen yhdessä osiossa pääverbin vaikutusta kaksoispassiivisuuteen. Tutkimusmenetelmänä hyödynnän sekä kvantitatiivista että kvalitatiivista lähestymistapaa. Kvantitatiivisen lähestymistavan avulla saan tietoa kaksoispassiivin käytöstä eri muotoryhmissä ja kaksoispassiivisten muotojen

yleisyydestä verrattuna tavallisiin passiivin liittomuotoihin. Kvalitatiivista lähestymistapaa taas hyödynnän esimerkiksi selvittäessäni kaksoispassiivin käyttötyyppejä. Molemmilla suuntauksilla on oma tärkeä osansa tavoitteideni saavuttamisen kannalta. Diakronian taso on tutkimuksessani vallitseva. Synkroninen näkökulma on käytössä rinnakkain diakronisen kanssa ainoastaan tarkastellessani suomen kielen tuoreinta aineistoa ja karjalan lehtikielen aineistoa.

1.3. Tutkimusaineiston esittely

1.3.1. Suomen kielen kieliopit sekä kieli- ja oikeakielisyyssoppaat

Kirjakielen aineistooni kuuluvat kaikki suomen kieliopit 1600-luvulta nykyhetkeen saakka sekä kaikki kieli- ja oikeakielisyyssoppaat. Aineistossa on 22 kielioppia 20 kirjoittajalta ja kuusi oikeakielisyyssopasta kuudelta kirjoittajalta. Suurin osa suomen kieliopista (17) on peräisin 1800-luvulta. Kaikki kielioppaat ovat sen sijaan ilmestyneet 1900-luvulla.

1.3.2. Suomi-sarjan murremonografiat

Suomi-sarja on Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran julkaisema artikkelikokoelmasarja. Suomi on vanhin suomenkielinen sarjajulkaisu, ja se syntyi Elias Lönnrotin aloitteesta 1841 (Anttonen - Kuusi 1999: 32). Siitä lähtien sarja on saanut vuosittain uuden osan ja se karttuu edelleen. Suomi-sarjan artikkelit ovat "kirjoituksia isänmaallisista aiheista". Niinpä vuosikirjoissa on paljon kielitieteellisiäkin kirjoituksia. Sarjan avulla saa selkeän ja kattavan kuvan kielitieteellisen tutkimuksen kehittymisestä sekä kulloinkin vallassa olevista suuntauksista sekä intresseistä: kirjoitukset käsittelevät kunkin aikakauden mukaisia asioita ja heijastelevat täten aikansa tutkimusilmastoa. Kaksoispassiiviaiheen kannalta erittäin kiinnostavia ovat muoto- ja lauseopilliset murremonografiat, joita kielentutkijat ovat kirjoittaneet eri pitäjien ja suppeahkojen murrealueiden kansankielestä (Itkonen 1969: 13). Nämä murretutkimukset ovat peräisin 1800-luvun jälkipuoliskolta sekä 1900-luvun ensimmäiseltä vuosikymmeneltä, ja ne edustavat puhekielen aineistoni vanhinta osaa.

Murretutkimukset ja niissä esiintyvät luokittelut on usein tehty jotakin auktoriteettiaseman saavuttanutta kielioppia yleisenä vertailukohtana pitäen. Tämä vaikuttaa luonnollisesti siihen, mitä tietoja murteesta tai murteista on esitetty ja mitä liiallisen kielioppiin tukeutumisen vuoksi on jäänyt huomioimatta. Esittelen Suomi-sarjassa ilmestyneet muoto- ja lauseoppia käsittelevät murremonografiat kronologisessa järjestyksessä. Suomi-sarjan muoto- ja lauseopillisia murretutkimuksia ei ole tietääkseni kaksoispassiivin näkökulmasta aiemmin tarkasteltukaan.

1.3.3. Muoto-opin arkiston kokoelmat

Muoto-opin arkiston kokoelmia voisi kutsua koko aineistoni ytimeksi. Ne sisältävät pitäjittäin ja muotoryhmittäin luokiteltuja näytteitä aidosta puhekielestä (ks. liitettä 1). Aineistoa Muoto-opin arkistoon kerätään Helsingin yliopiston ja Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen yhteistyönä. Jyväskylän yliopiston suomen kielen laitos on ollut osaltaan auttamassa aineksen keruussa ja arkistoinnissa. Keruu on aloitettu 1967 ja se jatkuu yhä. Keruu on tapahtunut stipendiaattivoimin sekä opinnäytteinä. Stipendiaateiksi (kenttätutkijoiksi) on kiinnitetty suomen kielen opiskelijoita, opettajia tai nuoria tutkijoita, joilla on ennestään kokemusta murteentutkimuksesta. Kenttätutkijoita on perehdytetty muoto-opillisen aineiston keruuseen vuosittaisessa koulutuksessa. Keruutekniikka ja aineiston esittäminen perustuu Muoto-opin keruuppaan (Itkonen & al. 1969, 1975 ja 1978) ohjeisiin ja signumryhmittelyihin. Oppaan johdannossa on ohjeita mm. haastateltavien valinnasta, haastattelumenetelmistä, murteen transkriptiosta ja arkistolippujen täyttämisestä. Kerääjien ensisijaisena lähteenä on ollut informanttien spontaani puhe, josta kerääjät ovat tehneet muistiinpanoja kasvokkaistilanteessa. Spontaanin puheen lisäksi kerääjät ovat hankkineet muoto-opillista materiaalia kyselemällä. Aihepiirejä vaihteleva haastattelutekniikka on tuottanut parhaita tuloksia. Nauhoitusta on käytetty apuna melko vähän. Aila Mielikäisen mukaan muoto-opin kokoelmat ovat laadultaan epätasaisia, koska osa kerääjistä on etsinyt vain alkuperäiseksi tuntemaansa murretta ja välttänyt merkitsemästä muistiin uudennoksia, osa taas on kirjannut pienimmätkin muutokset lippuihinsa (Mielikäinen 1991: 4). Informantteina ovat keruun ensimmäisinä vuosikymmeninä toimineet 1800-luvulla syntyneet ihmiset. Arkistossa on 1990-luvun alussa ollut 115 valmista kokoelmaa. Keruu on tuolloin ollut käynnissä tai kesken 20 pitäjässä ja

vielä kokonaan aloittamatta yhdestä pitäjästä. Suppeita kokoelmia on 17 pitäjästä. Kaiken kaikkiaan arkistossa on tietoja suunnilleen 150 pitäjänmurteesta. Arkistolippuja on yhteensä noin 390 000. (Suomen murteiden aineslähteitä 1991: xii; Itkonen 1969: 14, 16, 17; Juusela 1975: 54, 56; Juusela 1987: 287.)

Muoto-opin arkiston kokoelmista olen käynyt läpi kaksoispassiivi-ilmiotä valaisevat signumit (ks. liitettä 2). Tällaisiksi lukeutuvat signumit 700 (persoonapäätteet), 709 (aktiivin indikatiivin perfektin myönteinen muoto), 710 (aktiivin konditionaalinen perfektin myönteinen muoto), 712 (aktiivin indikatiivin pluskvamperfektin myönteinen muoto), 720 (aktiivin indikatiivin, konditionaalinen ja potentiaalinen perfektin sekä indikatiivin pluskvamperfektin kielteiset muodot), 730 (passiivin indikatiivin, konditionaalinen ja potentiaalinen perfektin sekä indikatiivin pluskvamperfektin myönteiset muodot) sekä 736 (passiivin indikatiivin, konditionaalinen ja potentiaalinen perfektin sekä indikatiivin pluskvamperfektin kielteiset muodot).

1.3.4. Suomen kansan murrekirja

Suomen kansan murrekirja sisältää valikoiman tekstejä, jotka ovat peräisin Kotikielen seuran ja Suomalaisen tiedeakatemian keräilytoimiston vuonna 1939 järjestämästä julkisesta murrenäytteiden kirjoituskilpailusta. Ihmiset ovat saaneet kirjoittaa omalla paikallismurteellaan omiin kokemuksiinsa perustuvia kirjoituksia, ei satuja tai muita mielikuvitusjuttuja. Parhaat kirjoituksista ovat päässeet Suomen kansan murrekirjaan. On tähdennettävä, että kyse ei siis ole aidosta puhetilanteesta, joka olisi siirretty myöhemmin kirjalliseen muotoon. Aineistoon on suhtauduttava varovaisesti. On ajateltava, että kirjoittajat ovat pyrkineet jäljittelemään mahdollisimman tarkasti aitoa paikallismurrettaan ja olettavat, että kirjoituksenmukaista kieltä puhutaan kyseisessä pitäjässä. Murrekirjan teksteillä on kuitenkin laadullisia eroja. Teoksia toimittaneet asiantuntijat **Lauri Hakulinen, Martti Rapola, Veikko Ruoppila, Arvo T. Inkilä, R. E. Nirvi** sekä **Eino Leskinen** ovat luokitelleet kirjoituksia kolmeen luokkaan sen mukaan, miten tarkan ja luotettavan kuvan niiden edustamasta murteesta saa. (Suomen kansan murrekirja I. Länsimurteet. 1940: 1 - 2; Suomen kansan murrekirja II. Itämurteet. 1945: 1.)

Suomen kansan murrekirjat toimivat tämän vuoksi ainoastaan vertailuaineistona Muoto-opin

arkiston aineistolle: selvitän, korreloivatko aineistot mitenkään toistensa kanssa. Erityisen kiintoisaa on saada levikkialueen lisäksi selville, missä muotoryhmissä murrenäytteiden kirjoittajat olettavat murteessaan kaksoispassiivisia muotoja käytettävän. Kirjoittajat ovat 1800-luvulla syntyneitä ihmisiä kuten Muoto-opin arkiston informantitkin. Suomen kansan murrekirjan aineisto on kuitenkin muoto-opin kokoelmien aineistoa iäkkäämpää, koska se on kirjoitettu 1930-luvun lopussa. Muoto-opin arkiston aineiston keruuhan on aloitettu vasta 1967. Aineiston laajuus on noin 850 sivua kirjoitettuja murteenjäljittelynäytteitä.

1.3.5. Nykypuhekielen aineisto

Nykypuhekielen aineistona on Jyväskylän yliopiston suomen kielen opiskelijoiden litteroimia harjoitustöitä. Ne ovat vuosilta 1994 - 1998 (ks. liitettä 3). Valintakriteerinä olen pitänyt haastateltavan ikää. Mukaan aineistooni olen hyväksynyt harjoitustyöt, joissa haastateltava on ollut korkeintaan 30 vuoden ikäinen. Aineistossani on 56 informanttia 26 paikkakunnalta. Aineistoni käsittää 42 haastattelua, joista 15:n kesto on 45 minuuttia ja 27:n kesto 30 minuuttia. Aineistossa on siis noin 25 tuntia nauhoitteita. Tämä tarkoittaa noin tuhatta sivua litteroitua tekstiä. Haastateltavat puhuvat hyvin eri tavalla: verkkaisimman puhujan litteroitua tekstiä on mahtunut puoleen tuntiin noin kahdeksan sivua, kun taas vauhdikkain informantti on ehtinyt puhua lähes kahdenkymmenen sivun verran. Harjoitustyön tekijöiden tekstinasemointiseikat vaikuttavat tosin sivumääriin, joten työt eivät ole sivumääriensä suhteen toistensa kanssa täysin vertailukelpoisia. Suurimmassa osassa harjoitustöitä haastateltava on tuntenut haastattelijan ennestään, joten haastattelujen ilmapiiri on enimmäkseen vapautunut ja informantit kertovat rentoutuneesti elämästään, työstään, harrastuksistaan ja kokemuksistaan. Vain Kaustiselta ja Soinista kotoisin olevien informanttien haastatteluissa haastatteliija on ollut vieras; haastattelut on tehty opinnäytetyön aineistoksi. Kyseisissä haastatteluissa - etenkin yläasteikäisten poikien - ilmapiiri on melko varautunut ja välillä haastatteliija puhuu jopa enemmän kuin informantti.

Informantit ovat syntyneet 1960-, 1970- ja 1980-luvulla. Nuorin haastateltava on ollut haastatteluhetkellä 11-vuotias ja vanhin 28-vuotias. Haastatelluista puolet (28) on alle 20-vuotiaita ja puolet yli 20-vuotiaita. Naispuolisia joukossa on 31 ja miespuolisia 25. Suurin osa haastatelluista

on koululaisia (23) ja opiskelijoita (20), mutta joukossa on myös insinööri, kaksi kampaajaa, myymälätyöntekijä, hoitaja, konemies ja luokanopettaja. Kuuden haastatellun ammatti ei käy ilmi haastatteluista.

On syytä tehdä selväksi, että nykypuhekieltä ei voi suoralta kädeltä nimittää murteeksi. Aila Mielikäinen on jakanut puhekielen muodot neljään ryhmään sillä perusteella, miten murteenomaista tai yleiskielistä puheenparsi on. Nelijako on seuraavanlainen: 1) paikallis- tai aluemurre, 2) tasoittunut murre eli aluepuhekieli, 3) yleispuhekieli ja 4) yleiskieli. Paikallis- tai aluemurteella Mielikäinen tarkoittaa kielimuotoa, joka on alaryhmittäin helposti määriteltävissä, ryhmiteltävissä ja tunnistettavissa tietyn (suppeahkon) alueellisen puhe-suomen muodoksi. Tasoittuneella murteella hän tarkoittaa sitä, että murteen luonteenomaisimmat tunnuspiirteet ovat tasoittuneet ja jäljelle on jäänyt vain piirteitä, jotka ovat tyypillisiä laajan alueen, esimerkiksi "yleissavolaisen" tai länsimurteisen alueen, puhekielelle. Yleispuhekieli puolestaan merkitsee normittamatonta puhuttua kieltä, jonka perusteella käyttäjän asuinpaikkaa ei voi päätellä. Yleiskieli taas on normitettua puhekieltä, jota käytetään erityisesti virallisissa ja muodollisissa yhteyksissä. (Mielikäinen 1986: 14, 16.) Muoto-opin arkiston ja Suomen kansan murrekirjan aineistojen käsittelyn yhteydessä voi käyttää kielen aineksesta puhuttaessa käsitettä murre, alue- tai paikallismurre. Nykypuhekielen aineistoa käsiteltäessä on useimmiten ajateltava kielenaines yleispuhekieleksi. Joissakin tapauksissa kyseessä on aluepuhekieli.

1.3.6. Karjalan kielen aineisto

Karjalan kielen kaksoispassiivianeisto on kahtalainen: karjalan tutkimukset sekä kieliopit muodostavat toisen aineiston ja sanomalehden aineisto toisen. Esitän siis aluksi aiheen tiimoilta tiiviin tutkimus- ja kielioppikatsauksen. On muistettava, että karjalassa ei ole varsinaista kirjakieltä vaan kieliopit ovat vahvasti puhekielen pohjalta muodostettuja teoksia. Täten mahdolliset kaksoispassiiviesiintymät heijastelevat puhutun kielen tai eri murteiden kantaa. Kieliopin tekijät ottavat tosin luonnollisesti vapauden päättää, mitkä muodot soveltuvat heidän kielioppiinsa hyväksyttäväksi ja mitkä eivät. Karjalan kielen tutkimukset ovat puhutun kielen kuvauksia, joten niistä selviää kaksoispassiivin käyttö karjalassa, jos tutkija on osannut kiinnittää asiaan huomiota.

Tämä jälkeen tutkin karjalankielisestä sanomalehdestä poimimaani kaksoispassiiviaineistoa. Olen lukenut kolmanneksen vuoden 1998 Oma Mua -lehdistä. Valitsin aineistokseni umpimähkään tammi-, kesä, marras- ja joulukuun numerot (huom. tammikuun 17. päivän numero uupuu) (ks. liitettä 4). Lehtiä aineistossa on yhteensä 16. Määrällisesti tämä tarkoittaa 68:aa sivua. Olen poiminut lehdistä kaikki passiivisten liittomuotojen esiintymät.

Karjalan kieli voidaan jakaa kolmeen päämurteeseen: varsinaiskarjalaan, aunukseen ja lyydiin. Varsinaiskarjala jakautuu vielä pohjoisiin (vienalaisiin) ja eteläisiin murteisiin. (Laakso 1992: 61 - 62.) Oma mua -lehdessä on kirjoituksia kahdella karjalan murteella eli varsinaiskarjalaksi, ja aunukseksi eli livviksi. Varsinaiskarjalan murteista pohjoismurre eli vienankarjala näyttää olevan lehden jutuissa huomattavasti varsinaiskarjalan etelämurretta useammin edusteilla. Käytän työssäni lyhennettä KarjP merkitsemään karjalan pohjoismurretta ja lyhennettä aun. merkitsemään aunuksen murretta.

1.3.7. Kielenaineksen esittelystä

Kielenaineksesta on sanottava kaksi asiaa. Ensimmäkin olen yksinkertaistanut kielenäytteiden litteraatioasua mm. pitkien vokaalien, η-äänteen, ylilyhyiden švaavokaalien, liudennuksen ja loppukahdennuksen osalta, koska litteraation tarkkuudella ei ole työni kannalta merkitystä ja litteraation yksinkertaistaminen on helpottanut huomattavasti esimerkkien kirjoittamista. Toiseksi selitän kielenaineksen esittelyjärjestystä. Puhekielen kielenäytteiden esittelyjärjestys määräytyy kaksoispassiivi-ilmiön yleisyyden mukaan: esittelen ilmiön ydinalueen ja -alueet ensin ja reuna-alueet vasta sen jälkeen. Pitäjäkohtainen aineiston esittely tapahtuu alamurteittain murrealuejaon mukaisesti (ks. liitettä 5). Mainittakoon tässä yhteydessä, että murrealuejako, jota työssäni käytän, on uusimman käsityksen mukainen: Pudasjärvi ja noin puolet Ranuasta kuuluvat Alpo Räisäsen (1972: 21) näkemyksen mukaisesti Kainuun murteisiin ja Suomenniemi kokonaan Aila Mielikäisen (1981: 13 - 16) näkemyksen mukaisesti Etelä-Savon murteisiin. Passiivifunktioiden kaksoispassiivimuotojen ja karjalan kaksoispassiivimuotojen esitystapa ja -järjestys poikkeavat edellä mainitusta aineiston esittelytavasta. Esittelen kyseisten muotojen esitystavan ja -järjestyksen tuonempana niiden käsittelyn yhteydessä.

1.4. Passiivisten liittomuotojen historiaa

Liittomuodoilla tarkoitetaan sellaisia aikamuotoja, jotka muodostetaan *olla*-apuverbin ja pääverbin avulla. Liittomuotoja ovat perfekti ja pluskvamperfekti. (Laaksonen - Lieko 1992: 88 - 89, 92 - 93.) Lauri Hakulinen (1979: 249) on katsonut myös liittopreesensin ja -imperfektin varsinaisiksi liittotempuksiksi, koska näillä rakenteilla on pohjansa kansanmurteissa ja vastineita sukukielissäkin. En käsittele liittopreesensin enkä -imperfektin historiaa, koska kaksoispassiivi ei ole mahdollinen kyseisissä muodoissa. Perfekti muodostetaan *olla*-verbin aktiivin preesensin ja pääverbin passiivin toisen partisiiopin avulla, esim. *on kuunneltu, olisi tapettu, ei ole tuomittu*. Pluskvamperfekti puolestaan koostuu *olla*-verbin aktiivin imperfektistä sekä pääverbin passiivin toisesta partisiiopista, esim. *oli tultu, ei ollut selvitetty*. (Laaksonen - Lieko 1992: 88 - 89.)

Suomen kielen perfekti ja pluskvamperfekti ovat kehittyneet varsinaisiksi liittotempuksiksi pitkän ajan kuluessa kielemme erityiskehityksen aikana. Myös merkitysvivahteet ovat muuttuneet kehityksen edetessä. Vieraiden kielten, etenkin ruotsin, vaikutus liittotempuksiemme muotoutumiseen on ollut suuri. (Hakulinen 1979: 248.) Passiivin liittomuotojen synty on parhaiten selitettävissä, jos oletetaan, että tyyppi *työt ovat tehdyt* on kielessämme alkuperäinen (Ikola 1959: 45). Partisiippi on alun perin ollut *olla*-verbin predikatiivi (Hakulinen mp.). Vanhan kirjakielen passiivin perfekti- ja pluskvamperfektimuodot ovat koostuneet persoonissa taipuvasta *olla*-verbistä sekä pääverbin passiivin 2. partisiiopista, joka on usein kongruoinut subjektiksi hahmottuvan nominin kanssa luvun suhteen, esim. *minä olen petetty, sinä olet petetty, he ovat petetyt* (Häkkinen 1994: 252). Vanhassa kirjasuomessa on siis ollut aivan yleistä hahmottaa passiivisen liittomuodon sisältävä lause niin, että nomini on lauseenjäsenenä subjekti, apuverbi predikaatti ja passiivin 2. partisiioppi predikatiivi, esim. Agricola: *sine olet nyt kijniotettu sinun pahateghos teden, ja fangiuten pandu olet; yxi niste pahointekijste iotca olit ripustetut*; Raamattu 1642: *Cosca nämät wijsi Cuningast olit tuodut hänen eteens* (Joos. 10:24); *ja en minä ole cudzuttu colmenakymmenenä päivänä Cuningan tygö* (Ester 4:11). Tällaiset ilmaukset vastaavat merkitystehtävältään nykyisiä verbin liittomuotoja. (Ikola 1959: 43, 44.)

Myös murteistamme löytyy esimerkkejä samanlaisten muotojen käytöstä, esim. *tääl mä ole sitt vihitty ja rippikouluk käyny* (Karuna); *mää oon se risti mitä hän on luotu kantamaan* (Alastaro);

niij ja niim minä olen tästä näin kuppeesta sitte avattu (Teisko); *kuh hoksasin, että ma olim määrättyl lähteem maailmalle* (Vanaja); *elukat olit tapetus siihem paikka* (Kustavi). (Ikola 1959: 44, 45.)

Useissa kieliopissaakin on passiivi esitetty monipersonaisena. Esimerkkeiksi passiivisten liittotempusten monipersonaisesta käytöstä sopivat Kustaa Renvallin taivutuskaavat: *Olen sanottu* ‘*jag är sagd / Jag har blivit sagd*’; *Olemme sanotut*; *Olin sanottu* (Renvall 1840: 110).

Partisiippeja voi mainiosti käyttää vielä nykyäänkin predikatiiveina. Kuitenkin usein on vaikea ratkaista, milloin predikatiivi ilmaisee pelkästään subjektin tilaa, milloin taas ensisijaisesti kyseiseen tilaan johtanutta toimintaa. Jos partisiipin funktion tulkitaan olevan ensisijaisesti toiminnan ilmaiseminen, voidaan konstruktiio ymmärtää liittotempukseksi. (Häkkinen 1994: 252.)

Aiemmin konstruktiolla on ilmaistu vain tekemisen tuloksena olevaa tilaa, vrt. *kadut ovat lakaistut*. Myöhemmin, kun mukaan on tullut tapahtumisprosessia ilmaiseva funktio, ilmaus on voinut kehittyä varsinaiseksi nykyisenkaltaiseksi liittotempukseksi. Tämä on tiivistänyt lauseessa apuverbin ja partisiipin suhdetta, mutta höllentänyt apuverbin ja subjektin keskinäistä suhdetta. Yksikön kolmannen persoonan kautta tyyppi *on tehty* on muuttunut luonteeltaan yhä persoonattommaksi. Täten on mahdollistunut myös tyyppien käyttö intransitiivisten verbien yhteydessä, esimerkiksi *on oltu*. Transitiivisten verbien yhteydestä on alkuperäinen subjekti, jonka tarkoitteeseen verbin toiminta kohdistuu, alkanut rinnastua aktiivimuotojen objekteihin, mistä on seurannut, että on alettu sanoa *on tehty työtä, minua on petetty*. Subjektista on siis tullut partisiipin objekti. (Ikola 1959: 45.)

Ennen kuin *työ on tehty* -tyyppisten lauseiden nominit on alettu hahmottaa partisiipin objekteiksi, liittomuodot on laskettu muotonsa vuoksi syntaksin eikä morfologian piiriin kuuluvaksi ilmiöksi. Näin on ollut vielä niissä 1800-luvun kieliopissa, joissa passiivi on ollut persoonamuotoinen. Passiivin perfektin ja pluskvamperfektin ovat voineet lopullisesti kehittyä liittomuodoiksi vasta sitten, kun kirjakielessä on luovuttu persoonamuotoisesta passiivista. Tämä on tapahtunut vasta 1800-luvun loppupuolella. (Häkkinen 1994: 280, 281.) Kaksoispassiivin käyttöön on alettu kiinnittää varsinaista huomiota vasta tällöin.

Ei kuitenkaan riitä, että liittomuotoja tarkastellaan pelkästään muodon perusteella. Myös funktioon on kiinnitettävä huomiota (Häkkinen 1994: 281). Osmo Ikola on osoittanut (1959: 44),

että vanhassa kirjakielessä esiintyy paljon esimerkkejä, joissa perfektit ja pluskvamperfektit vastaavat sekä muotonsa että funktionaalisuutensa suhteen nykyisiä liittotempuksia, esimerkiksi *se on täytetty*. Ikola on esittänyt myös tapauksia, joissa pelkästään funktionaalisten kriteereiden perusteella passiivimuoto on tulkittava morfologiseksi konstruktioksi, vaikkakin muotoseikat viittaisivat syntaktiseen konstruktion päin. Esimerkkinä toimii Agricolan virke *Ios sine olet castettu, nin em mine sinua Casta*. (Ikola 1959: 44; Häkkinen 1994: 281, 326.)

Täten on osoitettavissa, että liittotempukset ovat kuuluneet suomen kielen aikamuotojärjestelmään ainakin 1500-luvulta lähtien. Tosin niiden muodostustapa ja syntaktinen käyttö eivät ole pysyneet samalaisena. (Häkkinen 1994: 280, 281.)

2. KAKSOISPASSIIVI SUOMEN KIELIOPEISSA JA -OPPAISSA

2.1. Suomen kielioppien kanta kaksoispassiiviin

1600-luvulla ilmestyneistä suomen kielen kieliopista tietoa kaksoispassiiveista on turha hakea. Sekä **Aeschillus Petraeuksen** *Linguae Finnicae Brevis Institutio* vuodelta 1649 sekä **Matthias Martiniuksen** *Hodegus Finnicus eller Finsk Wägvijsare* vuodelta 1689 kuvaavat suomen kieliopillisen järjestelmän latinan järjestelmän avulla. Molemmissa teoksissa suomen kielen passiivi esitetään sen vuoksi monipersonaisena. **Sakari Vihonen** on tarkastellut väitöskirjassaan Suomen kielen oppikirja 1600-luvulla Petraeuksen ja Martiniuksen kielioppeja. Vihosen mukaan latinan vaikutus näkyy muun muassa personamuotojen aksidensseissa. Niitä on latinan kielioppien tavoin kahdeksan: *genus, species, tempus, modus, figura, persona, numerus* ja *conjugatio*. Myös latinan *activum-*, *passivum-* ja *neutrum-*kategoriat on siirretty sellaisenaan suomeen. Vihonen luonnehtii teoksessaan myös Petraeuksen ja Martiniuksen tempusten käyttöä. Molemmat kirjoittajat jakavat tempusjärjestelmän kolmeen osaan: *preesensiin, preteritiin* ja *futuuriin*. *Preteriti* jaetaan edelleen kolmia imperfektiin, perfektiin ja pluskvamperfektiin. Latinan mallin vuoksi suomen imperfekti ja

perfekti ovat samanlaisia. Vihonen esittää väitöskirjassaan taulukon Petraeuksen ja Martiniuksen passiivin indikatiivin taivutuskaavoista. Molempien kieliopeissa passiivin indikatiivin preesens kuuluu *minä racastetan*, passiivin indikatiivin preteriti (perfekti) *minä racastettiin* ja passiivin indikatiivin preteriti (pluskvamperfekti) *minä olin racastettu*. (Petraeus 1649: 25, 31, 32; Martinius 1689: 45, 54, 55; Vihonen 1978: 113, 114, 116, 117, 123, 124.)

Seuraavasta suomen kieliopista, **Pärtyli (Bartholdus) Vhaelin Grammatica Fennicasta**, liittomuotoja saati kaksoispassiivisia muotoja ei löydy, vaikkakin Vhaelin passiivin kuvaus on jo lähes yksipersonainen. Vhaelin mukaan passiivilla ei ole - praesens subjunctivi -muotoja lukuun ottamatta - eri persoonia ja numeruksia. (Vhael 1733: 79, 80, 89 - 95.)

Ensimmäinen kielioppi, jossa mainitaan kaksoispassiivinen muoto, on ilmestynyt vasta 1800-luvun puolella. Pioneeriksi ehtii **Johan Strahlmann**, joka mainitsee kaksoispassiivimuotoja teoksessaan *Finnische Sprachlehre für Finnen und Nicht-Finnen* (1816). *Olla*-verbin aikamuotoja ja tapaluokkia esitellessään Strahlmann esittelee passiivin indikatiivin perfektinä muodot *on oltu* ja *ollaan oltu*. Passiivin indikatiivin pluskvamperfektistä hän antaa esimerkeiksi muodot *oli oltu* ja *oltiin oltu*. Huomautuksissa Strahlmann toteaa muodoista seuraavasti:

Der unterschied in den vergang. Zeiten zwischen *on* und *ollaan*, *oli* und *oltiin oltu*, bestehet darin, dass *on* und *oli oltu*, das im Allgemeinen ausdrückt, was in *ollaan*, *oltiin oltu* eine Beziehung auf einen Selbst hat; z. B. man sagt: *täällä on oltu*, man ist hier gewesen; *ollaan oltu*, man ist, ich darunter, hier gewesen.

Strahlmannin mukaan *olla*-verbin kaksoispassiivisia muotoja käytetään silloin, kun yksikön 1. persoona sisältyy passiivin viittaamaan joukkoon. Kaksoispassiivin käyttö on siis tavallaan aktiivifunktioista. En kuitenkaan tulkitse Strahlmannin kaksoispassiivimuotoja aktiivifunktioisiksi sen vuoksi, että ne viittaavat yksikön ensimmäisen persoonan lisäksi johonkin epämääräiseen joukkoon; Strahlmannin kaksoispassiivimuodot eivät siis viittaa monikon 1. persoonaan. Yksinkertaisen passiivin käyttö *olla*-verbin liittomuodoissa on Strahlmannin mukaan kaksoispassiivimuotoja yleisempää. Muissa moduksissa kuin indikatiivissa apuverbi esitetään vain aktiivisena, esim. *olisi oltu*, *ei olisi oltu*. Samoin on asianlaita myös indikatiivin kielteisessä perfektissä. *Olla*-verbin indikatiivin kielteinen pluskvamperfekti sen sijaan puuttuu Strahlmannin

mukaan suomesta kokonaan. Muiden verbien kuin *olla*-verbi passiivin liittomuodot ovat ainoastaan yksinkertaisen passiivin kannalla, esim. *on menty, oli tultu, olisi tultu, ei ollut menty*. Strahlmannin taivutuskaavoissa *mennä*- ja *tulla*-verbilla on *olla*-verbistä poiketen myös passiivin indikatiivin kielteisen pluskvamperfektin taivutus. Liittomuotojen passiivi on siis Strahlmannilla myönteistä indikatiivista ja *olla*-verbin kielteistä pluskvamperfektiä lukuun ottamatta nykyisten normien kaltainen. (Strahlmann 1816: 106, 107, 161, 162.)

Strahlmannista ei kuitenkaan tullut kieliopintekijöille esikuvaa passiivisten liittomuotojen esittämisessä. Jo seuraavassa kieliopissa, **Jaakko Juteinin** teoksessa *Försök till utredande af finska språkets grammatik* (Judén 1818), passiivi esitetään persoonamuotoisena indoeurooppalaisen mallin mukaan. Kuvaavaa on, että aikamuodoista mainitaan vain preesens ja imperfekti, perfekti ja pluskvamperfekti kun eivät tämän kuvaustavan mukaan ole aikamuotoihin laskettavia kategorioita. Juteini mainitsee passiivin indikatiivin preesensistä ja imperfektistä taivutusesimerkkejä: *minä hakataan, me hakataan, minä hakattiin, hän hakattiin*. *Olla*-verbiä hän taivuttaa passiivin preesensissä ja imperfektissä: *ollaan, oldiin*. Myös *olla*-verbin partisiipin taivutuksesta Juteinilla on antaa malli: *oltu* (partisiipin preesens) ja *oldua* (partisiipin perfekti). (Judén 1818: 42, 52, 114.)

Myös **Reinhold von Becker**, jonka kielioppia *Finsk grammatik* vuodelta 1824 pidetään monessa suhteessa merkittävänä teoksena, esittää passiivin monipersonaisena. Tempuksista Becker mainitsee vain preesensin ja imperfektin. Liittomuotoja hän kuitenkin esittelee lyhyesti *olla*-apuverbin esittelyn yhteydessä. Apuverbi on Beckerin taivutusparadigmoissa aina aktiivimuotoinen. Huomautuksissa kuitenkin on maininta kaksoispassiivista:

Vid flexio periphraistica impersonalis pläga några understundom, ehuru orätt, nyttja hjälpverbet *olla* i forma passiva t. ex. *ollaan seisottu* i st. f. *on seisottu; oltiin seisottu* i st. f. *oli seisottu* o. s. v. Likaså: *ei olla seisottu* i st. f. *ei ole seisottu; ei oltu seisottu* i st. f. *ei ollut seisottu* o. s. v.

Becker antaa ensimmäisenä kieliopin tekijänä kaksoispassiivin käyttöä koskevan normin. *Olla*-apuverbi ei saa Beckerin mukaan olla passiivimuotoinen. (Becker 1824: 118, 143, 144, 146 alaviite.)

Kustaa Renvall hyökkää vuoden 1940 kieliopissaan *Finsk språklära* monipersonaista passiivista vastaan. Hänen mukaansa ainakaan Länsi-Suomessa ihmiset eivät käytä puheessaan persoonissa taipuvaa passiivista. Niinpä Renvall esittelee preesensin ja imperfektin passiivin

yksipersonaisena. Liittomuotojen esittäminen on tuottanut Renvallille kuitenkin ylitsepääsemättömiä vaikeuksia. Hän käyttää liittomuodoista nimitystä "Perifrastisk Conjugation" ja sortuu esittämään liittomuotojen passiivin persoonamuotoisena vieläpä ruotsin kielen avulla havainnollistettuna: *olen sanottu* 'jag är sagd / jag har blivit sagd', *olin sanottu* 'jag var sagd'. Tästä huolimatta Renvallilta löytyy kaksoispassiivinen esimerkki, vieläpä ensimmäinen essiivipartisiippimuotoinen. Nimittäin huomauttaessaan, että itämurteissa partisiippi ei ole nominatiivissa vaan essiivissä, hän mainitsee esimerkkejä, joista ainut kaksoispassiivinen kuuluu *ollaan jäätyynä*. (Renvall 1840: 95, 109 - 113.)

Fabian Collan taivuttaa vuoden 1847 muoto-opissaan passiivin Beckerin tavoin sekä yksittä monipersonaisena. Huomautuksissa Collan kuitenkin mainitsee kaksoispassiivin. *Olla*-apuverbin on oltava aktiivimuotoinen, esimerkiksi *on / oli muutettu*, ei *ollaan / oltiin muutettu*. (Collan 1847: 121, 123.)

G. E. Eurénista tulee passiivin persoonataivutuksen suhteen rajaviiva suomalaisissa kieliopissa. Vielä vuoden 1849 kieliopissaan *Finsk språklära* ja vuoden 1851 kieliopissaan *Finsk språklära i sammandrag* hän esittää passiivin yksinomaan persoonamuotoisena, mutta vuoden 1852 *Suomalaisessa kieliopissa* suomalaisille passiivi on jo yksipersonainen. Eurénin näkemys passiivin yksipersonaisuudesta jää pysyväksi. Mikään myöhemmin ilmestynyt kielioppi ei enää esitä passiivia persoonissa taipuvana. (Leskinen 1970: 30.) Vaikkakin passiivi on Eurénilla yksipersonainen, hän ei esitä taivutuskaavoja kuin preesensistä ja imperfektistä. Kaksoispassiivista ei siis ole mainintaakaan. (Eurén 1849: 99, 1851: 66, 67, 1852: 106, 107.)

Teoksessaan *Lärobok i finska språket* vuodelta 1872 mainitsee **V. R. Kockström** esimerkkinä passiivin indikatiivin pluskvamperfektin kieltomuodosta lauseen *Pojalle ei oltu luvattu markkaa*. Tämä jää hänen ainoaksi kaksoispassiivimuodokseen. Kaikissa muissa tapauksissa taivutuskaavojen *olla*-apuverbit ovat aktiivissa. (Kockström 1872: 33, 35.)

Seuraavaksi kaksoispassiivimuotoja mainitsee **J. Länkelä** Suomen kielen kieliopissaan vuodelta 1873. Hänen taivutuskaavoissaan kielteinen passiivin perfekti kuuluu *ei oltu annettu* [!]. Refleksiivitaivutuksessa hän esittää näytteeksi pluskvamperfektin kieltomuodon taivutuksesta *ei oltu muuttaittu*. Nämä kaksoispassiivimuodot on lisätty Länkelän kieliopin toiseen painokseen. Ensimmäisestä painoksesta (1867) niitä ei löydy. (Länkelä 1867, 1873: 97.)

Arvi Genetz on esitellyt teoksessaan Suomen kielen äänne- ja muoto-oppi ynnä runousoppi vuodelta 1881 liittomuotojen modukset ja tempukset samoin kuin ne esitetään nykyisinkin. Apuverbi on aina aktiivinen. Muistutuksissa hän kuitenkin toteaa, että apuverbiä käytetään joskus passiivin toisen partisiipin ohessa passiivisessa muodossa. Genetzin mukaan passiivilla on tällöin aktiivin monikon ensimmäisen persoonan merkitys. Genetz on kieliopintekijöistä ensimmäinen, joka kiinnittää huomiota kaksoispassiivin käyttöön tyypissä *me ollaan / oltiin oltu*. Kieltomuotoja esitellessään Genetz huomauttaa muistutuksissa, että passiivin kielteisessä pluskvamperfektissä, siis tyypissä *ei ollut oltu*, *olla*-apuverbiä käytetään myös passiivisena, esimerkiksi *ei oltu muutettu = ei ollut muutettu = (mutta myös) emme olleet muuttaneet*. (Genetz 1881: 63, 65.)

Suomalaisen kansakoulun kieliopissaan (1881) **H. Ronkainen** esittää “kielteisen entisen ohiajan” (pluskvamperfektin) kohdalla taivutuskaavan *ei oltu autettu*. Muissa tapauksissa passiivi on hänellä yksinkertainen. (Ronkainen 1881: 21.)

K. Hämäläinen pohtii Suomen kielen muoto-oppinsa (1883) muistutuksissa syytä kaksoispassiivin käyttöön:

Joskus asetetaan passiivisen muodon yhdistetyissä ajoissa apuverbikin passiiviseen muotoon, esimerkiksi *ollaan sanottu, oltiin sanottu = on sanottu, oli sanottu*. Useimmiten kuitenkin on tällaisilla muodoilla aktiivin monikon ensimmäisen persoonan merkitys, esimerkiksi *kun ollaan syöty niin tullaan teille* = aktiivin monikon ensimmäinen persoona. Tällainen käytäntö on kuitenkin pidettävä poikkeuksena säännöllisestä kielestä.

Pluskvamperfektin kieltomuodon, tyypin *ei ollut oltu*, muodostamista esitellessään Hämäläinen ihmettelee, miksi apuverbi “seisoo” tällöin tavallisesti passiivisessa muodossa. Syitä tai arveluja apuverbin passiivimuotoisuuteen hän ei esitä. Vaikka kaikki muut liittomuotojen taivutuskaavat on esitetty Hämäläisen taulukossa normaalisti yksinkertaisessa passiivissa, on passiivin indikatiivin kielteinen pluskvamperfekti esitetty muodossa *ei oltu (ollut) luvattu*. Kaksoispassiivimuoto on siis asetettu ensisijaiseksi. (Hämäläinen 1883: 79, 101.)

Passiivin indikatiivin pluskvamperfektin kieltomuoto alkaa vakiinnuttaa asemaansa kaksoispassiivisena: **Paavo Saloniuksen** kieliopissa (1885) se on esitetty yhdessä verbiluokassa pelkästään kaksinkertaisessa passiivissa ja muissa verbiluokissa, joissa tavallinen passiivi ja kaksoispassiivi vaihtelevat, kaksoispassiivi on esitetty ensisijaisena. Muissa taivutusmuodoissa kuin tyypissä *ei oltu tultu olla*-verbi on aktiivinen. Salonius mainitsee seuraavat esimerkit: *ei oltu*

syöty (luokka 1), *ei oltu (ollut) sidottu* (luokka 2), *ei oltu (ollut) annettu* (luokka 3), *ei oltu (ollut) pyritty* (luokka 4), *ei oltu (ollut) luettu* (luokka 5) ja *ei oltu (ollut) luvattu* (luokka 6). (Salonius 1885: 166, 167, 169, 171, 173, 175, 177.)

C. N. E. Eliotin teoksessa *Finnish grammar* (1890: 79, 83, 88, 183, 184) ja **A. H. Kallion** *Suomen kieliopissa* (1890: 41) annetaan mahdollisuus käyttää apuverbiä joko aktiivisena tai passiivisena indikatiivin kielteisessä pluskvamperfektissä. Eliotin esittämissä taivutusmuodoissa ensisijainen muoto vaihtelee sanan mukaan: *ei oltu saatu* tai *ei ollut saatu*, *ei oltu tuotu* tai *ei ollut tuotu*, *ei ollut revitty* tai *ei oltu revitty*. Kallio mainitsee yhden esimerkin: *ei ollut hävitetty* eli *ei oltu hävitetty*. Siinä tavallinen passiivi on ensisijainen. **E. N. Setäläkin** (1898: 103, 104) toteaa Suomen kielioppiensa muistutuksissa, että apuverbi saattaa passiivin kielteisessä pluskvamperfektissä esiintyä passiivisenakin, *ei oltu annettu = ei ollut annettu*. Kieliopintekijät eivät perustele passiivin indikatiivin kielteisen pluskvamperfektin erityisasemaa muuhun paradigmaan nähden millään tavalla.

1900-luvulla uusien kielioppien julkaiseminen väheni. Vuonna 1930 ilmestyneessä E. N. Setälän *Suomen kielen oppikirjassa* alkeisopetusta varten sekä vielä sen 16. painoksessa 1963 passiivin indikatiivin kielteiselle pluskvamperfektille esitetään edelleenkin kaksi taivutusvaihtoehtoa: apuverbi voi olla joko aktiivissa tai passiivissa. (Setälä 1930: 113, 1963: 124.)

Lauri Kettunen esittää teoksessaan *Suomen kielioppi oppikouluille ja seminaareille* vuodelta 1934 modukset ja tempukset samoin kuin Setälä. Passiivin kielteinen pluskvamperfekti kuuluu siis hänelläkin sekä *ei ollut istuttu* että *ei oltu istuttu*. Teoksen oikeakielisyysosiossa Kettunen vetoaa johdonmukaisuuteen, jonka nojalla kaikissa passiivin liittotempuksissa tulisi kirjakielessä käyttää *olla*-verbin aktiivisia taivutusmuotoja. Samassa yhteydessä Kettunen kertoo havainneensa kaksoispassiivia käytetyn myös passiivin myönteisen indikatiivin pluskvamperfektin eli tyyppin *oli oltu* yhteydessä, vaikkakin harvemmin kuin kielteisen pluskvamperfektin yhteydessä. Pluskvamperfektin kaksoispassiivimuotoja Kettunen pitää hyväksyttävämpinä kuin perfektin kaksoispassiivimuotoja, joita hän pitää murteellisuuksina. Hän erottaa toisistaan puhekielen, jossa käytetään sekä yksin- että kaksinkertaista passiivia, ja kirjakielen, jossa tulisi käyttää vain yksinkertaista passiivia. (Kettunen 1934: 72, 73.)

Vuonna 1938 ilmestyneessä Lauri Kettusen ja **Matti Vaulan** teoksessa *Suomen kielioppi*

sekä tyyli- ja runousopin alkeet oppikouluille ja seminaareille, joka on Kettusen kieliopin uudistettu laitos, vain huomautus eroaa Kettusen aiemmin sanomasta jonkin verran. Nyt myös pluskvamperfektin myönteinen muoto on perfektimuotojen tavoin laskettu murteellisuudeksi. Kettusen ja Vaulan kieliopista on ilmestynyt yli kymmenen painosta. Kanta kaksoispassiiviin on pysynyt painoksissa samana. Vuonna 1960 ilmestyneessä 11. painoksessa tosin Kettusen liittotempusten käyttöohje eroaa pieneltä osin aiemmista. Kun Kettusen suositus on aiemmin kuulunut “Johdonmukaisinta olisi käyttää kaikissa passiivin liittotempuksissa *olla*-verbin aktiivin taivutusmuotoja.”, kuuluu sama ohje nyt “Johdonmukaisinta, vaikka ei selvintä, olisi käyttää kaikissa passiivin liittotempuksissa *olla*-verbin aktiivin taivutusmuotoja.”. Kettunen on siis havainnut, että selvyysvaikutukset vaikuttavat kaksoispassiivin käyttöön. (Kettunen - Vaula 1938: 93, 1943: 93, 1960: 93.)

Aarni Penttilä mainitsee vuonna 1957 ilmestyneessä Suomen kieliopissaan kaksoispassiivimuodoista passiivin myönteisen ja kielteisen perfektin, esim. *ollaan sanottu* ja *ei olla sanottu*, joita käytetään hänen mukaansa joskus norminmukaisen yksinkertaisen passiivimuodon sijasta. Sen sijaan passiivin kielteisessä pluskvamperfektissä *ei ollut* ja *ei oltu sanottu* on rinnastettu tasavertaisiksi muodoiksi. Penttilän kieliopin toisessa painoksessa asiat on esitetty kaksoispassiivin osalta samalla tavalla kuin ensimmäisessä painoksessa. (Penttilä 1957: 614 - 616, 1963: 614 - 616.)

2.2. Suomen kielen kieli- ja oikeakielisyysoppaiden kanta kaksoispassiiviin

Kielioppaan tekoon ennätti ensimmäisenä **E. A. Saarimaa**, kun hän julkaisi teoksen *Huonoa ja hyvää suomea* vuonna 1930. Hänen mukaansa ei ole syytä ilmaista passiivisuutta kahdesti; apuverbin ei siis tarvitse olla passiivinen. Saarimaa on mahdollisesti ensimmäinen kielenhuoltaja, joka tarttuu referatiivisen lauseenvastikkeen tapauksiin. Myös niissä linja on sama: passiivia ei ole syytä käyttää kaksinkertaisena vaan predikaatin pitää olla aktiivissa. On väärin sanoa esimerkiksi *linja kuulutaan varustettavan, talo näytetään saatavan, vetoamalla muihin ei näytetä saavutettavan mitään, Ruotsia tunnutaan pidettävän voittajaehdokkaana*. Esimerkit kuuluvat oikeassa muodossaan *linja kuuluu varustettavan, talo näkyy saatavan, vetoamalla muihin ei näytä saavutettavan mitään, Ruotsia tuntuu pidettävän voittajaehdokkaana*. Saarimaan näkemys asiasta pysyy samanlaisena myös

kielioppaan myöhemmissä painoksissa, jotka kantavat nimeä Kielenopas. (Saarimaa 1930: 32, 1958: 43, 244, 1964: 43, 244.)

Kielioppaassaan Hyvää vapaata suomea vuodelta 1949 Lauri Kettunen ottaa kaksoispassiiviasiaassa vastakkaisen kannan Saarimaan näkemyksiin. Kettunen menee kannanotossaan paljon pidemmälle kuin käsitellessään asiaa kielioppeissaan. Kettunen nimittäin hyväksyy kaksoispassiivisten muotojen käytön. Asiaa hän perustelee seuraavasti pluskvamperfektin kieltomuodon avulla:

Kun kerran sanotaan *on saanut*, niin sen mukaan myös *on saatu* eikä *ollaan saatu*. Mutta kun on *ei ole kotona* ja *ei oltu kotona*, niin eikö olisi luonnollista myös *ei oltu saatu*? Niinhän varsin yleisesti sekä sanotaan että kirjoitetaan, ja se on lisäksi selvempää kuin *ei ollut saatu* - se näet jo pitkässä virkkeessä ilmaisee heti, että on kysymys passiivista, esimerkiksi *ei oltu pitkään aikaan siitä asiasta saatu kuulla mitään*.

Kettusen näkemyksen taustalla ovat siis selvyysyyt. Selvyysyyt ovat perusteena myös Kettusen pohtiessa referatiivisten lauseenvastikkeiden käyttöä. Myös Kettusen mielestä predikaatin tulee normaalitapauksissa olla aktiivissa, mutta selvyuden sitä vaatiessa on sallittava poikkeuksia. Poikkeustapauksina Kettunen pitää ilmauksia, joissa esimerkiksi keskeisten sanojen välissä on muuta ainesta. Kun poikkeustapauksessa virkkeen predikaatti on passiivinen, virke hahmotetaan jo alusta alkaen passiiviseksi. Tämä on Kettusen mukaan etu, josta monen ihmisen kielivaisto pitää kiinni. Kettusen mielestä passiivi on helpompi muistaa ja käyttää. Hän viittaa myös kaksoispassiivin laajaan ja kirjalliseenkin käyttöön, joka lopulta ratkaisee asian. Hyvää ja vapaata suomea -teoksen toisessa painoksessa vuodelta 1959 Kettunen on asiasta edelleen samaa mieltä. (Kettunen 1949: 127, 214, 1959: 137, 226.)

Pentti Korhosen kielioppaassa Kirjoita hyvää suomea vuodelta 1963 kirjoittaja antaa ohjeen, jonka mukaan passiivin liittomuodoissa apuverbi on mieluummin aktiivissa. Ilmaus "on mieluummin" ei kuulosta kovin jyrkältä. Esimerkkejä luetellessaan Korhonen kuitenkin vaikuttaa ehdottomammalta. Hän nimittäin esittelee kaihtamansa muodot seuraavaan tapaan: "ei: *ei oltu puhuttu*". Referatiivisen lauseenvastikkeen tapauksista hän ei sano mitään. (Korhonen 1963: 90.)

Osmo Ikolan ohje vuoden 1968 Suomen kielen käsikirjasta kuuluu: Passiivin liittomuodoissa on nominaalimuoto passiivissa, mutta apuverbi aktiivissa. Lisäksi Ikola luettelee esimerkkejä sekä mainitsee myös kaksinkertaisesti passiivisia liittomuotoja, jotka eivät hänen

mielestään ole suositeltavia. Referatiivisista lauseenvastikkeista hän ei mainitse tässä yhteydessä mitään. Nykysuomen käsikirjassaan (1986) Ikola esittää asian samalla tavoin. (Ikola 1968: 159, 1986: 60.)

Asiasuomen oppaassaan vuodelta 1969 **Paavo Pulkkinen** nimittää kaksoispassiivista ilmausta “tarpeettomaksi” ja “aiheettomaksi”. Pulkkinen mukaan riittää, että passiivisuus ilmenee partisiippimuodoista. Sama ohje koskee myös referatiivisen lauseenvastikkeen ilmaisemista. (Pulkkinen 1969: 86.)

Raija Konttinen on Kielenkäytön oppaassaan (Konttinen 1972: 95) samoilla linjoilla. Kun verbinmuoto tai verbi-ilmaus on kaksi- tai useampiosainen, passiivin tunnusta ei saa kirjoittaa kahteen kertaan. Konttisen mukaan vaikeuksia tuottavat erityisesti passiivin kielteiset liittomuodot. Myös niissä passiivin on oltava yksinkertainen, koska se on sellainen myönteisissäkin muodoissa. Konttinen mainitsee myös ohjeen referatiivisen lauseenvastikkeen tapauksille:

Milloin verbejä *kuulua, tuntua, näkyä* käytetään yksipersonaisesti, passiivin tunnus kirjoitetaan vain pääverbiin.

Terho Itkonen sanoo Kielioppaassaan vuodelta 1982, että kirjakielessä passiivisten liittomuotojen apuverbinä *olla* on aktiivimuotoinen. Esimerkkeinä hän luettelee *tästä on* (ei *ollaan*) *saatu kokemuksia; lippu oli* (ei *oltiin*) *vedetty salkoon; hänestä ei ole* (vältettävä muoto *olla*) *kuultu sen koommin; pukua ei ollut* (mieluummin kuin *oltu*) *saatu vielä valmiiksi*. Kiintoisaa on huomata, että sulkeiden sisällä Itkosen sananvalinnat eroavat toisistaan. Passiivin kielteisen pluskvamperfektin yhteyteen valittu ilmaus “mieluummin kuin” on huomattavan paljon lievempi kuin ilmaukset “ei” ja “vältettävä muoto”. Myös referatiivisen lauseenvastikkeen tapauksissa Itkonen on yksinkertaisen passiivin kannalla. Esimerkeiksi hän antaa mm. *täällä näkyy juhlistavan* (paremmin kuin *näytään juhlistavan* tai *näytään juhliavan*); *siellä kuului* (mieluummin kuin *kuuluttiin*) *oltavan kotona*; *siellä tuntui tehtävän lujasti töitä* (paremmin kuin *tunnuttiin tehtävän* tai *tunnuttiin tekevän*). Myös tässä sananvalintoihin kiinnittää huomiota. Ilmaukset “paremmin kuin” ja “mieluummin kuin” eivät ole yhtä ehdottomia kuin “ei” ja “vältettävä muoto”. (Itkonen 1982: 219, 278 - 279, 283, 409.)

2.3. Kokoava katsaus

Kaksoispassiivimuotoja mainitsevat kieliopin tekijöistä Strahlmann, Becker, Renvall, Collan, Kockström, Länkelä, Genetz, Ronkainen, Hämäläinen, Salenius, Eliot, Kallio, Setälä, Kettunen ja Penttilä. Strahlmann esittää ensimmäisenä (1816) kaksoispassiivimuotoja, mutta Becker on ensimmäinen asiaa koskevan normin muodostaja (1824). Beckerin mukaan *olla*-apuverbi ei saa olla liittomuodoissa passiivinen. Beckerin jälkeen yksinkertaisen passiivin puolesta ovat kieliopissaan puhuneet Collan (1847) Hämäläinen (1883) ja Kettunen (1934, 1938, 1943, 1960). Yksikään kirjoittaja ei asetu kieliopissaan eikä -opeissaan puolustamaan kaksoispassiivin käyttöä.

Kielioppien yleinen linja on selkeä: kaksoispassiivisia muotoja ei tulisi käyttää. Ainoan selkeän poikkeuksen tästä säännöstä muodostaa passiivin indikatiivin kielteinen pluskvamperfekti, jonka kaksoispassiivisen käyttöjatkumon aloittaa Kockström kieliopissaan vuonna 1872. Tämän jälkeen tyyppi *ei oltu tehty* on kieliopissa lähes poikkeuksetta ainakin yksinäispassiivisen muodon rinnakkaismuotona. Myös edellä mainitut kaksoispassiivimuotojen käytön vastustajat Hämäläinen ja Kettunen esittävät indikatiivin kielteisen pluskvamperfektin kaksoispassiivisena. Hämäläisellä kaksoispassiivimuoto on ensisijainen ja Kettusella toissijainen. Muista moduksista kuin indikatiivista ei kieliopissa ole juuri lainkaan edes kaksoispassiivisia mainintoja tai esimerkkejä.

Se, miksi kielteiselle pluskvamperfektille suodaan kieliopissa erityisasema, jää hämärän peittoon. Kielioppien tekijät eivät nimittäin perustele kantaansa mitenkään. Syyksi kaksoispassiivisten muotojen käyttöön Strahlmann arvelee yksikön ensimmäisen persoonan sisällymisen passiivin viittauskohteen alaan. Genetz ja Hämäläinen arvelevat muotoja käytettävän monikon ensimmäisen persoonan funktiossa ja Kettunen selvyysyistä.

Kielioppaista kaikki Kettusta lukuun ottamatta tuomitsevat kauttaaltaan kaksoispassiivisten muotojen käytön. Kielioppaissa passiivin indikatiivin kielteisen pluskvamperfektin aiempi erityisasema jää tulkinnanvaraiseksi: missään kielioppaassa tyyppiä *ei oltu tehty* ei enää nosteta selkeästi norminmukaisen muodon rinnalle vaan muodon muita kaksoispassiivimuotoja parempi hyväksyttävyyys käy ilmi korkeintaan ohjeiden sananmuodoista.

Kielioppaissaakaan ei läheskään aina perustella syytä kaksoispassiivimuodon virheellisyyteen. Silloin, kun syy kerrotaan, se on usein kaksoispassiivimuodon tarpeettomuus; on siis turhaa ilmaista

passiivina kahteen kertaan, koska ilmauksen passiivisuus ilmenee jo yhdestäkin passiivimuodosta. Vain Kettunen asettuu puolustamaan kaksoispassiivisten muotojen käyttöä silloin kun selvyys sitä vaatii. Kettusen hyväksyvä suhtautuminen kaksoispassiivimuotojen käyttöön on ristiriidassa hänen aiemmin kieliopissaan esittämänsä näkemyksen kanssa. Kettunen on kielioppaiden tekijöistä ainoa, joka perustelee näkemystään pidemmin.

3. KAKSOISSPASSIIVI VANHOISSA MURREMONOGRAFIOISSA

Yritykset suomen murteiden ryhmittelmiseksi ovat olleet varsin epätieteellisiä 1800-luvun puoliväliin saakka. Käsitteet murteiden ryhmittelystä ovat perustuneet pääasiallisesti henkilökohtaiseen vaikutelmaan ja parhaissakin tapauksissa melko pintapuolisiin, vailla järjestelmällistä kielitieteellistä pohjaa oleviin havaintoihin. 1800-luvun jälkipuoliskolla uudenaikainen tieteellinen käsitys kielestä sekä sen säilymistä, muuttumista ja jakautumista hallitsevista laeista alkoi vaikuttaa tutkimukseen. Murrehavaintojen teolle ja aineistojen keruulle ruvettiin asettamaan entistä suurempia vaatimuksia. (Rapola 1969: 27.) Noin 1850-luvulta 1880-luvulle Suomessa oli vallitsevana vertailevan kielentutkimuksen suuntaus. Alkoi ilmestyä enenevässä määrin tutkimuksia, joissa pitäjien tai suppeahkojen murrealueiden kansankieltä tarkasteltiin muoto- tai lauseopillisesta näkökulmasta. Ensimmäiset murretutkimuksemme tyytyivät tosin esittämään kuvattavana olevan murteen koulukielioppien tapaan (Rapola 1969: 28). Yleisenä vertailukohteenä ja murteen esittelyn rakenneperustana on ollut usein jokin auktoriteettiaseman saanut kielioppi.

Ensimmäinen aikakaudella tehty murretutkimus on **G. A. Avellanin** Tutkimus Ulvilan, Kokemäen ja Huittisten murteista (n. 1846 - 1854). Sen tekeminen jäi kuitenkin kesken ja sen on suomentanut ja julkaissut Heikki Ojansuu vasta 1907. (Rapola 1969: 28.)

Ensimmäisenä varsinaisen ja kattavan pitäjänmurretutkimuksen tekoon ehtii **J. A. Hahnsson** teoksellaan Muoto-opillinen selitys Eurajoen, Lapin, Rauman, Pyhänmaan, Laitilan ja Uudenkirkon

pitäjien kielestä (1866 - 1872). Hahnsson antaa taivutusmerkkejä “tekiättömän” muodon käytöstä eri moduksissa. Liittomuodot ovat mukana, mutta kaksoispassiivista ei ole merkkiäkään. Hahnsson toteaa (s. 1 alaviite), että hän tarkoittaa kirjakielestä puhuessaan Eurénin kieliopin mukaista suomea. Tutkimuksen luokitteluiden yleisenä vertailukohtena on siis ollut Eurénin kielioppi. Eurén ei mainitse Suomalaisessa kieliopissaan suomalaisille kaksoispassiivisia. (Hahnsson 1870: 1 alaviite, 322, 326 - 327, 332.)

Seuraavaksi on ilmestynyt **Paavo Saloniuksen** tutkimus Kielimurteista Kiskon, Karjalohjan, Lohjan, Wihdin ja Nurmijärven pitäjissä (1872) sekä **Ossian Gronfeltin** tutkimus Pohjois-Hämeen kielimurteesta (1878). Kummassakaan tutkimuksessa ei esitetä liittomuotoja. Salonius toteaa Hahnssonin tapaan tarkoittavansa kirjakielestä puhuessaan Eurénin kieliopin mukaista suomea. (Salonius 1872: 89; Gronfelt 1878.)

Ensimmäiset Suomi-sarjan puhekielen kaksoispassiivihavainnot ovat **O. A. F. Lönnbohm**in teoksessa Jääsken, Kirvun ja osittain Rautjärven ja Ruokolahden pitäjien kielimurteesta vuodelta 1879. Lönnbohm esittää aktiivin indikatiivin perfektistä ja pluskvamperfektistä mm. seuraavanlaiset esimerkit: *oo saant, ollaa saatu, oli(n) saant, oltii saatu*. Esimerkkinä aktiivin konditionaalinen perfektistä hän mainitsee mm. muodot *oisi(n) saant, oltas saatu* ja aktiivin imperatiivin perfektistä mm. muodot *oo saant, ollaa saatu* [!]. Lönnbohm mainitsee aktiivin taivutuskäyttönsä myös futuurin, jonka monikon 1. persoonassa on muiden muotoryhmien tavoin esitetty kaksoispassiivisena *oltas saapa*. Kielteisiä aktiivin liittomuotoja (s. 105 - 106) esitellessään Lönnbohm toteaa: “Kielteiset passiivin muodot huomataan jo aktiivin monikon ensi persoonasta - -, joka kuuluu: perfekt: *ei myö olla muutett(u) t. muutaint*; pluskvamperfekti: *ei myö olli(u) muutettu, muutaittu*.” Lönnbohm taivutuskäytössä ei ole mainintaa aktiivimuotoisesta eli persoonapäätteellä ilmaistavasta monikon ensimmäisestä persoonasta. Täten on pääteltävissä, että Jääskessä ja Kirvussa passiivimuoto, tarkemmin sanottuna kaksoispassiivimuoto, on korvannut monikon ensimmäisen persoonan taivutuksen siis jo ennen vuotta 1879. Lönnbohm esittelee kaksoispassiiviesimerkkejä monesta passiivisten liittomuotojen muotoryhmästä: indikatiivin perfektistä *ollaa saatu*, indikatiivin pluskvamperfektistä *oltii saatu*, konditionaalinen perfektistä *oltas saatu* ja “optatiivin” perfektistä *oltakoo saatu*. Lönnbohm on murteentutkijoista ensimmäinen, joka mainitsee kaksoispassiivisia esimerkkejä muistakin kuin indikatiivimuodoista. (Lönnbohm 1879: 84 - 85, 87, 89, 105 -106.)

Paavo Salonius jatkaa kirjoituksessaan Tutkimus kielimurteesta Tornion seuduilla (1881) samoilla linjoilla kuin vuoden 1872 tutkimuksessaan: hän ei suppeassa tutkimuksessaan edelleenkään mainitse liittomuotoja (Salonius 1881).

Ehkä kattavimmin Suomi-sarjan kirjoituksista (passiivi-) ja kaksoispassiiviasiaa käsittelee **E. N. Setälä** vuonna 1883 ilmestyneessä teoksessaan Lauseopillinen tutkimus Koillis-Satakunnan kansankielestä. Tutkimukseen sisältyvät Keuruun, Kurun, Multian, Ruoveden, Pihlajaveden, Virtojen sekä “Ätsärin” pitäjät. Setälä on kiinnittänyt tutkimuksessaan huomiota myös persoonallisen passiivin käyttöön. Hän on kuullut persoonallista passiiviasiaa varsinaisessa passiivin merkityksessä vain lauseessa *Se ei käytetä meidän paikkeilla* (Multia). Partisiippeja tosin kuulee passiivisena Koillis-Satakunnassa tähän tapaan käytettävän. Setälän mielestä “semmoisia yhtymisiä, joissa *olen*-verbi esiintyy eri persoonissa ja siihen on liitettyä passiivinen partisiippi”, ei voida pitää verbinmuotoina vaan *olen*-verbi tulee käsittää verbin kopulaksi ja partisiippi “predikaatin sanaksi” (‘predikatiiviksi’), esim. *Minä olen kuttuttu* (Ruovesi); *Sinä olet kuolemaan tuomittu* (Pihlajavesi); *Ne on jo kaikki myityjä* (Ähtäri). Setälä on siis havainnut, että persoonallista passiiviasiaa ei yhtä tapaa lukuun ottamatta alueella esiinny. Hänen käsityksensä *Minä olen kuttuttu* -tyypin hahmottamisesta on nykykäsityksen mukainen (vrt. s. 10 - 11). (Setälä 1883: 103.)

Setälän mukaan on hyvinkin tavallista, että passiiviasiaa käytetään Koillis-Satakunnassa monikon ensimmäisen persoonan sijasta. Passiivin käyttö monikon 1. persoonan funktiossa lisääntyy, mitä idemmäksi mennään. Länsiosissa taas persoonamuotoinen monikon 1. persoona on tavallisempi. Koillis-Satakunnassa apuverbi liitetään yleensä aktiivisena passiivin partisiippiin - vieläpä silloinkin, kun passiiviasiaa käytetään monikon 1. persoonan asemesta. Ainoan poikkeuksen muodostaa passiivin indikatiivin pluskvamperfekti, joka esiintyy kaksoispassiivisena, kun sillä tahdotaan ilmaista monikon ensimmäistä persoonaa. Setälä esittää runsaasti esimerkkejä, joista mainitsen muutamia: *Me oltiin siellä jo kauva(n) oltu, kun se tuli* (Multia); *Ei me oltu vielä kauvan pois oltu, kun se tuli* (Keuruu); *Ei me oltu käyty* (Ähtäri). (Setälä 1883 101 - 102, 104.) Huomionarvoista on, että myös pluskvamperfektin myönteinen muoto eli tyyppi *oli oltu* on Setälän mukaan alueella kaksoispassiivinen, kun on kyse muodon käytöstä monikon 1. persoonan funktiossa. Useinhan vain tyyppi *ei oltu oltu* on ollut erityisasemassa. Olisikohan kaksoispassiivisuus levinnyt kielteisestä indikatiivin pluskvamperfektistä myönteiseen?

Setälän mukaan passiivi ilmoittaa muutakin persoonaa kuin monikon ensimmäistä. Sitä nimittäin käytetään myös monikon kolmannen persoonan “verosta”. Setälän mukaan taustalla piilevä monikon 3. persoonan ilmoittamisen tarve ilmenee seuraavista (ilmeisesti itse kyhäämistään) esimerkeistä: *Eipä sieltä oltu käytykään kaupungissa* ‘Eipä [!] sieltä olleet käyneetkään kaupungissa’; *Eipä kaupungissa oltu kuultu ja nähty sen näköisiä* ‘Eivät kaupungissa ihmiset olleet kuulleet ja nähneet sen näköisiä’. Setälä on välillä kuullut - kuten esimerkeistäkin jo käy ilmi - indikaatiivin pluskvamperfektissä, tosin vain kielteisessä, *oltu*-muotoa *ollut*-muodon asemesta, esim. *Laitto niin kauniita rahavörssiä, ett’ei koko kaupungissa oltu nähty eikä kuultu sen näköisiä eikä sorttisia* (Virrat); *Ei sitä vielä syöty oltukaan* (Keuruu); *Ei oltu myitynä lehmeä* (Multia). Setälä on lisäksi ehdottanut haastateltavilleen edellä mainittua lausetta *Ei sieltä oltu käytykään kaupungissa*. Ehdotus on hyväksytty Ähtäriä ja Pihlajavettä lukuun ottamatta kaikissa pitäjissä, vaikkakin muoto *ollut käytykään* sanottiin tavallisemmaksi. Joku haastateltavista on selittänyt muodon käytön “kylän puheeksi” (oratio obliqua). (Setälä 1883: 104 - 105.) Tämä kuulostaa uskottavalta joissakin tapauksissa, esimerkiksi lauseessa *Ei oltu myitynä lehmeä* ‘Kertoivat, että lehmää ei ollut myyty’. Kaikkiin esimerkkeihin se ei kuitenkaan päde. Kaksoispassiivin käyttö Koillis-Satakunnassa rajoittuu siis monikon 1. ja 3. persoonaan. Passiivinfunktioiden passiivi on aina tavallisen muotoinen.

Setälän tutkimuksen jälkeen ilmestyy taas monta murremonografiaa ilman ainuttakaan kaksoispassiiviesimerkkiä tai -huomiota. **G. E. Leino** on kirjoittanut teoksen Lopen pitäjän kielimurteesta (1889). Hän tyytyy muistutuksissa (s. 293) toteamaan, että yhdistetyt verbinajat syntyvät samalla tavoin kuin kirjakielessä. **Knut Cannelin** taas ei edes mainitse teoksessaan Tutkimus Kemin murteesta (1889) liittomuotoja. Samana vuonna ilmestyy vielä **J. G. Toivosen** Tutkimus Halikon kielestä. Toivosen teoksessa liittomuodot ovat mukana, mutta samoin kuin Leino hänkin vain toteaa niiden muodostuvan samalla tavoin kuin kirjakielessä. Edes taivutuskaavoja Toivonen ei ole esittänyt. Liittomuodot ovat jääneet teoksissa todella vähälle huomiolle. Tämä kertoo jotain liittomuotojen asemasta kieliopeissa. (Leino 1889: 293; Cannelin 1889; Toivonen 1889: 47.)

Seuraavana vuonna (1890) ilmestyvät **H. Paasosen** Lauseopillisia havaintoja verbin ja konjunktioiden alalta sekä **Pekka Braxin** teos Pohjoissavon kielimurteesta. Paasosen tutkimus

käsittelee eteläsavolaisia Mikkelin, Hirvensalmen ja Ristiinan pitäjiä ja Braxin Iisalmen, Kiuruveden, Lapinlahden ja Pielaveden pitäjiä. Tutkimuksille on yhteistä, että molemmissa todetaan passiivia käytettävän aina monikon ensimmäisen persoonan sijaan. Verbeiltä siis puuttuu monikon ensimmäisen persoonan muoto. Tämän perusteella puitteet kaksoispassiivin käytölle monikon 1. persoonassa olisivat olemassa. Kummassakaan tutkimuksessa ei kuitenkaan mainita mitään kaksoispassiivisista muodoista. (Paasonen 1890: 191; Brax 1890: 249.)

Paasonen lisäksi myös **Otto Hyyryläinen** on tutkinut Hirvensalmen murretta teoksessa Tutkimus Hirvensalmen kielestä (1893). Hän ei kuitenkaan tuo Paasonen aiemmin sanomaan mitään muuta uutta kuin tiedon, että “yhdistetyt verbinajat muodostetaan yleensä samalla tavalla kuin kirjakielessä”. Huomio kiinnittyy sanaan “yleensä”. Asia jää kuitenkin avoimeksi, sillä Hyyryläinen ei kerro asiasta enempää eikä esitä edes taivutuskaavoja liittomuodoista. (Hyyryläinen 1893: 50 - 51.)

A. E. Lindforsilla on seuraava kaksoispassiivin käyttöä koskeva lyhyt havainto kirjoituksessaan Tutkimus Heinolan kielestä (1893). Esitellessään persoonien muodostamista liittomuodoissa hän toteaa: “Monikon 1. persoona saadaan taas siten, että *olen*-verbin passiivin preesensin kanssa yhdistetään passiivin II partisipin nominatiivi.” Heinolassa monikon ensimmäistä persoonaa ilmaistaan siis kaksoispassiivisella muodolla. Lindfors ei esitä taivutusesimerkkejä. Hänen mukaansa liittomuotoja ei käytetä paljon. Passiivista hän ei puhu “yhdistettyjen verbinaikojen” yhteydessä mitään. (Lindfors 1893: 27.)

Erkki Reijonen käsittelee kaksoispassiiviasiaa tutkimuksessaan Nurmeksen murteesta (1893). Hän sanoo yhdistettyjen verbinaikojen syntyvän niin kuin kirjakielessä. Reijonen mainitsee kuitenkin kuulleensa muutaman kerran apuverbinkin passiivisena passiivin perfektissä ja pluskvamperfektissä, esim. *Siellä ollaan, kuulema, nähty kaksi karhuu liikkuvan; Myö oltiin muka sallo oltu kapijon talakoessa asti; kyllä myö oltasi otettu ne kumpanenni*. Ensimmäisessä esimerkissä voisi olla kyse Setälän mainitsemasta oratio obliqua -ilmiöstä. Reijonen käsittelee erikseen kielteisiä liittomuotoja ja toteaa, että passiivin kielteisessä perfektissä ja varsinkin pluskvamperfektissä myös apuverbiä käytetään passiivisena, esim. *ee oo otettu = ee olla otettu, ee ollu karhittu = ee oltu karhittu, ee oesi soatu = ee oltasi soatu*. Reijonen ei erittele huomioitaan mitenkään. Hän ei siis käsittele erikseen esimerkiksi passiivin aktiivista käyttöä. Reijonen on

murretutkijoista toinen, joka mainitsee kaksoispassiivisia konditionaaliesimerkkejä. (Reijonen 1893: 58 - 59.)

U. T. Sirelius on kirjoittanut vuonna 1894 teoksen Lauseopillinen tutkimus Jääsken ja Kirvun kielimurteesta, jossa hän arvostelee Lönnbohmin aiemmin (1879) tekemää tutkimusta. Sirelius toteaa käyttäneensä apunaan Setälän Lauseopillista tutkimusta Koillis-Satakunnan kansankielestä. Setälä on käsitellyt liittomuotoja ja kaksoispassiiviasiaa kattavasti ja monipuolisesti, joten Sireliuksella on ollut omalle tutkimukselleen ansiokas malli. Sirelius toteaa subjektin ja predikaatin suhdetta käsitellessään seuraavasti:

Monikon 1. persoonassa olevaa nominatiivisubjektia ei predikaatti koskaan seuraa monikon 1. persoonassa, koska tämä *-mme* päätteinen muoto murteestamme puuttuu. Sen asemesta käytetään nk. passiivia:

- a) aina, kun on kyseessä preesens ja imperfekti tai vastaava kielteinen muoto
- b) harvoin, jos predikaatti on verbin myönteinen yhdistetty tempori, mutta useammin, jos se on kielteinen, esim. *Myö o oltu jo kirkoss; Ei myö ollt lyöt hänt.*
- b)-kohdassa selitetyissä tapauksissa käytetään usemmiten predikaattina yhdistettyä tempora, jonka passiivinen apuverbi yhteydessä passiivin II partisiipin kanssa muodostaa, esim. *Myö ollaa kävelty tääl tei niityl; Myö ollaa oltu jo heinäll; Myö oltii just tult niitylt; Ei myö olla kellekää virkett; Ei myö oltu pääst viel riihellekkää.*

Sireliuksen esityksessä on aukko. Herää kysymys, millä tavoin b)-kohdassa voi monikon ensimmäistä persoonaa ilmaista silloin kun passiivia ei käytetä, koska murteesta "puuttuu" monikon 1. persoonan persoonataivutus. Jatkaessaan subjektin ja predikaatin suhteen käsittelyä Sirelius kiinnittää huomiota tärkeään seikkaan: *me*-pronomini voi jäädä merkitystä muuttamatta poisikin, esim. *Kyll sielläikii ollaa käyt jo; Eij olla tänä aamun viel käyt messässä.*

Sirelius kommentoi Lönnbohmin tutkimuksen passiivisten liittomuotojen kaksoispassiivisia muotoja epähuomiolla passiivin taivutuskaavaan sijoitetuiksi. Sireliuksen mielestä liittomuotoja, jotka passiivinen apuverbi yhdessä II partisiipin kanssa muodostaa, ei koskaan käytetä muussa kuin monikon 1. persoonan merkityksessä. Tällöin passiivi on kadottanut alkuperäisen laatunsa tai vastaa enää vain heikosti sitä. Varsinaiset passiivin liittomuodot vastaavat Jääskessä ja Kirvussa kirjakielen persoonattomia muotoja - silloin kun ne ovat myönteisiä ja etenkin silloin, kun partisiippina oleva verbi on transitiivinen. Rivien välistä on tulkittavissa, että kielteiset liittomuodot saattavat olla Jääskessä ja Kirvussa kaksoispassiivisiakin. Näistä ei tosin ole esimerkkejä. (Sirelius 1894: 47 - 48,

106 - 107.)

1800-luvun viimeisen vuosikymmenen puolivälissä nuorgrammaattinen tutkimus alkoi tehdä tuloaan Suomeen. Tutkimisen painopiste siirtyi nopeasti äännehistorialliseen tutkimukseen, joka yleensä kohdistui laajahkoon murrealueeseen. Muoto- ja lauseopillinen murretutkimus väistyi uuden tutkimuslajin tieltä. (Itkonen 1969: 13.) Ilmestyi enää muutama muoto- tai lauseopillinen murremonografia. **Salu Latvalalta** ilmestyi vuonna 1895 tutkimus Lauseopillisia havaintoja Luoteis-Satakunnan kansankielestä. Tutkimus sisältää Siikaisen, Merikarvian ja Noormarkun pitäjät. Ainoa tutkimukseni kannalta mainitsemisenarvoinen asia, joka tutkimuksessa esitetään, on, että passiivia käytetään pitäjien alueella monikon 1. persoonan asemesta. (Latvala 1895: 51.)

Viimeisenä lauseopillisista Suomi-sarjan murretutkimuksista ilmestyy 1900-luvun puolella **Artturi Kanniston** Lauseopillisia havaintoja läntisen Etelä-Hämeen kielimurteesta (1902). Tutkimus käsittelee Urjalan, Kylmäkosken ja Akaan pitäjiä ja se on tehty Setälän, Sireliuksen ja Latvalan lauseopillisia murretutkimuksia apuna käyttäen. Myös läntisessä Etelä-Hämeessä passiivia käytetään toisinaan aktiivin merkityksessä. Näin käy monikon 1. persoonan asemesta kysymyslauseissa. Muuten passiivin käyttäminen monikon 1. persoonan sijasta ei ole tämän murteen mukaista. (Kannisto 1902: 187.)

Tiivistäen voidaan sanoa, että murremonografioiden asianesitystyyliä on paljon eroja. Osassa (Saloniuksen tutkimukset, Gronfelt, Cannelin, Brax, Latvala ja Kannisto) liittomuodoista ei puhuta mitään. Toisissa tutkimuksissa liittomuodot ovat sisällytettyinä esitykseen, mutta vain mainitsemisen arvoisesti (Leino, Toivonen ja Hyyryläinen). Joissakin taas liittomuodoista on jopa esimerkkejä, mutta ei kaksoispassiivisia (Hahnsson, Salenius ja Paasonen). Hahnssonin teoksessa tutkimuksen pohjana oleva Eurénin kielioppi saattaa olla selitys asiaan, sillä siinä ei mainita kaksoispassiivimuotoja. Onhan tietysti mahdollista, että ne vain eivät ole murteessa käytössä.

Useissa tutkimuksissa on mainittu, että monikon 1. persoonan sijaan käytetään passiivia joko tietyissä tapauksissa (Setälä, Kannisto) tai aina (Lönnebohm, Paasonen, Brax, Hyyryläinen, Lindfors, Sirelius ja Latvala). Passiivin käyttö monikon ensimmäisen persoonan funktiossa mahdollistaa kaksoispassiivin käytön. Kuitenkin vain viidessä tutkimuksessa 18:sta on kaksoispassiivimainintoja.

Lönnebohmian mukaan Jääskessä ja Kirvussa kaksoispassiivia käytetään kaikissa muotoryhmissä aktiivin taivutuksessa (mon. 1. p.) sekä passiivin taivutuksessa. Sirelius kritisoi

Lönbohmin näkemyksiä. Sireliuksen mielestä Jääskessä ja Kirvussa kaksoispassiivia käytetään vain aktiivin funktiossa. Setälä taas sanoo, että Koillis-Satakunnassa kaksoispassiivia käytetään vain indikaatiivin pluskvamperfektissä ilmaisemaan monikon 1. ja 3. persoonaa. Lindfors kertoo kaksoispassiivisia muotoja käytettävän Heinolassa monikon ensimmäisen persoonan sijasta. Reijonen puolestaan sanoo, että Nurmeksessa kaksoispassiivisia muotoja käytetään erityisesti kielteisissä liittotempuksissa. Joskus hän on kuullut niitä käytettävän myönteisissäkin liittotempuksissa. Esimerkkien perusteella kaksoispassiivia käytetään Nurmeksessa ilmaisemaan sekä monikon 1. persoonaa että passiivia.

Murrealueittain kaksoispassiiveja esiintyy Suomi-sarjan murremonografioiden mukaan 1800-luvun kansankielessä hyvinkin eri puolilla Suomea: Jääskessä ja Kirvussa jopa nykyisten rajojen ulkopuolella kaakkoismurteiden alueella, Koillis-Satakunnassa, joka on hämäläismurteiden ja savon siirtymämurteiden alueella, Heinolassa hämäläismurteiden alueella sekä Nurmeksessa savolaismurteiden alueella.

4. KAKSOISPASSIIVI MUOTO-OPIN ARKISTON AINEISTOSSA

4.1. Kaksoispassiivin levikki

Kuten edellä mainitsin, Muoto-opin arkiston kokoelmat on ryhmitelty pitäjittäin ja muotoryhmittäin. Olen käynyt läpi signumit 700, 709 - 712, 720, 730 ja 736, joissa esitellään verbien persoonapäätteet sekä aktiivin ja passiivin liittomuodot (ks. liitettä 2). Muoto-opin arkiston aineistossani on näytteitä 116 pitäjistä. Osa pitäjistä sijaitsee nykyisten Suomen rajojen ulkopuolella. 67 pitäjistä on mainittu vähintään yksi kaksoispassiivinen muoto. Aineistossani on yhteensä 350 kaksoispassiiviesiintymää. Eri pitäjien välillä on suuria eroja aineiston laajuudessa. Joistakin pitäjistä aineistoa on niukasti tai ei juuri lainkaan, kun taas toisista on kerätty kattava näytteistö kielen piirteitä. Esitän aluksi Muoto-opin arkiston aineistoon pohjautuvan kartan (ks. liitettä 6) kaksoispassiivin levikkialueesta.

Kaksoispassiivisia muotoja tavataan kaikilla päämurrealueilla, lähes koko Suomen alueella.

Eniten havaintoja kaksoispassiivin käytöstä on hämäläis-, savolais- ja lounaismurteista. Hämäläismurteiden alueella ei ole montakaan pitäjää, joissa kaksoispassiivieitä ei olisi kuultu käytettävän. Savolaismurteissa ja lounaismurteissa tällaisia pitäjää on jo useampia. Kaakkoismurteiden alueellakin tavataan kaksoispassiivieitä, vaikkakin alueella on enemmän pitäjää, joissa muotoa ei ole havaittu, kuin pitäjää, joissa on havaittu. Etelä-, keski- ja pohjoispohjalaisten sekä erityisesti peräpohjalaisten murteiden alueella sen sijaan on runsaasti kokoelmia, joissa ei ole yhtään kaksoispassiiviesimerkkiä. Kainuun murteista ja pohjoispohjalaisista murteista aineistoa on niukasti, yhteensä vain neljästä pitäjästä.

Esitän seuraavaksi kartan (ks. liitettä 7) kaksoispassiivin levikistä esiintymien määrän mukaan esitettynä. Kartasta selviävät pitäjät, joista on useampi kuin yksi kaksoispassiiviesiintymä. Kartasta käyvät ilmi myös pitäjät, joista on ainoastaan yksi kaksoispassiiviesiintymä, ja pitäjät, joista ei ole kaksoispassiivihavaintoja. Kartta havainnollistaa ja tarkentaa liitteen 6 antamaa kuvaa kaksoispassiivin levikistä.

Hämäläismurteiden alueelta on selvästi eniten kaksoispassiiviesimerkkejä. Vain Ylä-Satakunnan murrealueella ja etelähämäläisten murteiden länsiosassa on pitäjää, joissa muotoja ei esiinny. Savolais- ja lounaismurteet muodostavat oman ryhmänsä: molemmissa murteissa on runsaasti pitäjää, joissa kaksoispassiivieitä on useita havaintoja. Molempien murteiden alueella on kuitenkin myös pitäjää, joissa on tehty vain yksi kaksoispassiivihavainto, ja pitäjää, joista havaintoja ei ole. Savolaismurteita tarkastellessa huomio kiinnittyy itäisiin savolaismurteisiin, joissa Liperiä lukuun ottamatta muotoja tavataan vain yksi tai ei lainkaan pitäjää kohti. Itäiset savolaismurteet näyttäisivät olevan ilmiön reuna-alueita. Etelä-Savon murteissa ja Keski-Suomen murteissa kaksoispassiivimuotojen edustus on sen sijaan runsaampaa. Kiteyttäen voidaan sanoa, että hämäläis-, savolais- ja lounaismurteet muodostavat ilmiön ydinalueen. Kaakkoismurteiden alueelta ainoastaan kahdesta pitäjästä on enemmän kuin yksi kaksoispassiivihavainto. Pohjalaismurteista etelä- ja keskipohjalaiset murteet ovat kaksoispassiiviedustuksen suhteen melko tasoissa. Vain kahdesta pitäjästä on useampi kuin yksi havainto. Yhden esiintymän pitäjää on runsaasti, samoin pitäjää, joista ei ole esiintymiä. Koko pohjoispohjalaisten murteiden alueelta on vain yksi kaksoispassiiviesiintymä. Peräpohjalaisten murteiden ainoa usean kaksoispassiiviesiintymän pitäjä on Sodankylä. Sen lisäksi vain Varangista on esiintymä. Muut pitäjät ovat pelkästään tavallisen passiivin kannalla.

4.2. Kaksoispassiivien muotoryhmittäinen jakauma

Seuraavaksi esittelen Muoto-opin arkiston aineiston muotoryhmittäin. On todettava, että muoto-opin arkiston aineistoa ei voi tarkastella pitäjää vertailevasti kvantitatiivisen menetelmän avulla. Pitäjää ei siis voi vertailla keskenään sen suhteen, kuinka monta esiintymää kustakin muotoryhmästä aineistossa on. Muoto-opin arkisto antaa kuitenkin vastauksen siihen, mitkä muotoryhmät ovat edusteilla missäkin pitäjässä. Tässäkin täytyy tosin muistaa, että tiettyjen pitäjien kohdalla kerätyn materiaalin niukkuus saattaa vaikuttaa kuvaan, joka välittyy muotoryhmien edustuksesta. Liittomuodot, etenkin passiiviset, eivät ole puheessa kovin yleisiä, joten mitä niukemman materiaalin pohjalta pitäjän kokoelma on koottu, sitä epätodennäköisempää on, että aineiston perusteella saa luotettavan kuvan pitäjän puheenparresta. Rohkenen kuitenkin käyttää tässä yhteydessä kvantitatiivista metodologiaa Muoto-opin arkiston aineiston yleiseen, kaksoispassiivisten liittotempusten muotoryhmittäiseen vertailuun. Luvut kertonevat jotakin ainakin muotoryhmien käyttötaajuuden eroista. Poimimani kaksoispassiiviaineisto jakautuu muotoryhmittäin taulukon 1 mukaisesti.

Tempus	Myönteinen	Kielteinen	Yhteensä
Ind. perf.	101	34	135
Ind. pluskv.	70	69	139
Kond. perf.	54	20	74
Pot. perf.	1	0	1
Yhteensä	226	123	349

Taulukko 1. Muoto-opin arkiston aineiston kaksoispassiivimuotojen muotoryhmittäinen jakauma.

Aineistoni sisältää eniten indikatiivin pluskvamperfektimuotoja, siis tyyppiä *oltiin / ei oltu tehty*. Indikatiivin perfektit eli tyypit *ollaan / ei olla tehty* ovat toiseksi suosituimpia. Tempusten välillä on vain neljän esiintymän ero pluskvamperfektin hyväksi. Ero kahden suurtaajuisimmin käytetyn tempuksen ja konditionaalisen perfektin, tyyppien *oltaisiin / ei oltaisi tehty*, välillä on jo

selvästi suurempi. Potentiaalin perfekti, tyyppi *lietäneen tehty*, muodostaa oman, marginaalisen ryhmänsä. Yksittäisistä muotoryhmistä suurin on myönteinen indikatiivin perfekti (101 esiintymää). Seuraavaksi suurin muotoryhmä on myönteinen indikatiivin pluskvamperfekti (70 esiintymää) - joka tosin lyö kielteisen indikatiivin plusvampperfektin vain yhden esiintymän voimin. Myönteisiä muotoja (226) on lähes kaksinkertainen määrä kielteisiin muotoihin nähden (123). Indikatiivin perfektin ja konditionaalien perfektin tapauksissa ero myönteisen muodon hyväksi on selvä. Ainoa tempus, jossa kielteinen muoto on yleisyydeltään lähelläkään myönteistä muotoa (jos marginaalista potentiaalin perfektiä ei huomioida), on indikatiivin pluskvamperfekti. Indikatiivin kielteinen pluskvamperfekti näyttäisi muodostavan tämän vuoksi oman erityisryhmänsä.

4.3. Kaksoispassiivi aktiivifunktioisissa ilmauksissa

4.3.1. Aktiivifunktioiden kaksoispassiivien muotoryhmittäinen jakauma

Aineistoni sisältää 313/349 aktiivifunktioista kaksoispassiivimuotoa. Ne jakautuvat muotoryhmittäin seuraavalla tavalla:

Tempus	Myönteinen	Kielteinen	Yhteensä
Ind. perf.	100	34	134
Ind. pluskv.	68	38	106
Kond. perf.	53	20	73
Pot. perf.	0	0	0
Yhteensä	221	92	313

Taulukko 2. Muoto-opin arkiston aineiston aktiivifunktioiden kaksoispassiivimuotojen muotoryhmittäinen jakauma.

Aktiivifunktioiden aineistoni sisältää eniten indikatiivin perfektimuotoja (134) ja toiseksi eniten indikatiivin pluskvamperfektimuotoja (106). Aineistoni pienin ryhmä, josta on esiintymiä, on konditionaalien perfekti (73). Aktiivifunktioisia potentiaalin perfektimuotoja aineistoni ei sisällä

lainkaan. Suurin yksittäinen muotoryhmä on myönteinen indikatiivin perfekti (100) ja toiseksi suurin myönteinen indikatiivin pluskvamperfekti. Myönteisiä muotoja on noin 70 % kaikista aktiivifunktioisista muodoista. Kielteisissä muodoissa indikatiivin pluskvamperfekti on yleisin (38) ja indikatiivin perfekti toiseksi yleisin (34).

4.3.2. Eri tapausryhmät

Muoto-opin arkiston aineiston 313 aktiivifunktioista kaksoispassiiviesiintymää jakautuvat viiteen ryhmään seuraavalla tavalla:

- 1) kaksoispassiivi monikon 1. persoonan funktiossa
  - a) tyyppi *me oltiin tultu*, jossa *me*-pronomini tai sen variantti esiintyy kaksoispassiivimuodon yhteydessä
  - b) tyyppi *oltiin tultu*, jossa kaksoispassiivimuoto esiintyy monikon 1. persoonan funktiossa ilman *me*-pronominia tai sen varianttia
  - c) tyyppi *me ollaan tultu(n)na*, jossa *me*-pronomini tai sen variantti esiintyy essiivimuotoisen kaksoispassiivi-ilmauksen yhteydessä
  - d) tyyppi *ollaan tultu(n)na*, jossa essiivimuotoinen kaksoispassiivi-ilmaus esiintyy ilman *me*-pronominia.
- 2) kaksoispassiivi monikon 3. persoonan funktiossa

Suurin osa (307/313) aktiivifunktioisista kaksoispassiivimuodoista on monikon 1. persoonaa ilmaisevia muotoja. Monikon 3. persoonaa ilmaisevien muotojen osuus on siis varsin pieni. Vaikka kutakin tyyppin 1 alaryhmää edustaa edellä tyyppin nimessä myönteinen passiivin perfekti, kukin tyyppi sisältää silti kaikki tempukset ja modukset, sekä myönteiset että kielteiset, joissa kaksoispassiivi on mahdollinen.

4.3.3. Kaksoispassiivi monikon 1. persoonan funktiossa

4.3.3.1. Monikon 1. persoonaan viittaavan kaksoispassiivimuodon mahdollistumisedellytykset

R. E. Nirvin mukaan on yleistä, että passiivimuodot esiintyvät eräissä suomen murteissa aktiivisessa funktiossa. Useimmiten kyseessä on passiivin esiintyminen nimenomaan monikon 1. persoonan funktiossa. (Nirvi 1947: 34.) Jotta murteessa olisi mahdollista käyttää aktiivinfunktioisia kaksoispassiivi-ilmauksia, murteessa täytyy olla käytössä tyyppi (*me*) *annetaan* ‘annamme’ eli liittomuodoissa tyyppi *me on annettu / me oli annettu*. Lauri Kettunen on esitellyt murrekartassaan 164 (Kettunen 1940a) monikon 1. persoonan persoonapäätteiden variantteja. Varsinaisten monikon 1. persoonan päätteiden ohien Kettunen on merkinnyt tyyppin *me tullaan ~ myö tullaan* levikkialueen. Kettusen mukaan kyseistä tyyppiä tavataan kaikkialla savolaismurteissa Kainuuta ja Pielisen - Sortavalan Karjalaa lukuun ottamatta. Lännessä tyyppi ulottuu paikoitellen länsimurteidenkin puolelle. Muilla murrealueilla tyyppiä tavataan lisäksi kaakkoismurteiden viipurilais-, kannakselais- sekä Nevan pohjoispuolisissa Inkerin murteissa, hämäläismurteissa koko kaakkoishämäläisten murteiden alueella sekä etelähämäläisissä murteissa Uudellamaalla ja lounaisissa siirtymämurteissakin Länsi-Uudenmaan murteissa aina Lohjaa myöten. (Kettunen 1940: 164; Nirvi 1947: 34 - 36.)

Aila Mielikäinen on esittänyt kartastossaan Murteiden murros (1991) Muoto-opin arkiston aineistoon pohjautuvan kartan (ks. liitettä 8), josta käy ilmi passiivilla ilmaistavan monikon 1. persoonan, tyyppin *me tullaan*, levikki. Kartasta selviää, missä tyyppi *me (myö) tullaan* on yksinomainen, missä tyyppi *me tulemme* ym. on yksinomainen ja missä tyyppit vaihtelevat. Karttaan Mielikäinen on merkinnyt myös Kettusen mukaisen (*me*) *tullaan, annetaan* -tyypin levikin mahdollisimman laajana. Mielikäisen mukaan Muoto-opin kokoelmista käy hyvin ilmi aiempien murre-suhteiden mukainen persoonataivutuksen levikki. Persoonataivutus on mainittu tai esitelty yksinomaisena useissa länsimurteisiin kuuluvissa pitäjissä. Hyvin monissa pitäjissä persoonataivutus vaihtelee tyyppin *me tullaan* kanssa. Kettusen merkitsemällä alueella passiivi monikon ensimmäisen persoonan funktiossa on muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta yksinomainen. Tämän lisäksi passiivi on yksinomainen myös muutamissa lounaismurteiden pitäjissä. Muoto-opin arkiston aineisto

osoittaa, että passiivi on levinnyt alkuperäisen alueensa ulkopuolelle lähes kaikkiin murteisiin. Mielikäisen mukaan on todennäköistä, että passiivi monikon 1. persoonan funktiossa syrjäyttää puhekielessä persoonataivutuksen vähitellen kokonaan. (Mielikäinen 1991: 50 - 51.)

Mielikäinen on käyttänyt aineistonaan signumeja 700 - 702 (persoonapäätteet sekä myönteinen indikatiivin preesens ja imperfekti) ja 726 (myönteinen passiivin indikatiivin imperfekti) (Mielikäinen 1991: 50 - 51). Olen vertailun vuoksi käynyt läpi passiivisia liittomuotoja monikon 1. persoonan funktiossa sisältävät signumit 709 - 712 (aktiivin liittomuodot), 730 (passiivin myönteiset liittomuodot) sekä 736 (passiivin kielteiset liittomuodot). Liittomuojoissa passiivimuotoisen monikon 1. persoonan levikki vastaa täysin Mielikäisen tyyppistä *me tullaan* esittämää levikkiä. On huomattava, että Muoto-opin arkiston aineisto sisältää runsaasti tavallisen passiivin kannalla olevia monikon 1. persoonan muotoja, esim. *me on tultu*, *me oli tultu* jne. Kaksoispassiivinen tyyppi on kyseisen tyyppin rinnakkaisvariantti. Molemmat variantit ovat käytössä rinnakkain monissa pitäjissä, joissa monikon 1. persoona ilmaistaan passiivin avulla. Joissakin pitäjissä taas tavallisen passiivin kannalla oleva varinatti on yksinomainen.

4.3.3.2. Tyyppi *me ollaan tultu*

Tyyppi 1a muodostaa aineiston suurimman luokan. *Me ollaan tultu* -tyyppisiä monikon ensimmäistä persoonaa ilmaisevia esiintymiä Muoto-opin arkiston aineistossani on 204. Esiintymät jakautuvat muotoryhmittäin seuraavalla tavalla:

Tempus	Myönteinen	Kielteinen	Yhteensä
Ind. perf.	71	22	93
Ind. pluskv.	36	28	64
Kond. perf.	31	16	47
Pot. perf.	0	0	0
Yhteensä	138	66	204

Taulukko 3. Muoto-opin arkiston aineiston tyyppin *me ollaan tultu* muotoryhmittäinen jakauma.

Luokan suurtaajuisin ryhmä on indikatiivin perfektin (93). Indikatiivin pluskvamperfekti on luokan toiseksi käytetyin (64) ja konditionaalinen perfektin kolmanneksi käytetyin (47). Potentiaalinen perfektistä ei ole aineistossani havaintoakaan. Yksittäisistä muotoryhmistä eniten esiintymiä on myönteisestä indikatiivin perfektistä (71). Seuraavaksi eniten esiintymiä, lähes puolet vähemmän, on myönteisestä indikatiivin pluskvamperfektistä (36). Kaikista myönteisten muotojen ryhmistä on enemmän esiintymiä kuin vastaavien kielteisten muotojen ryhmistä. Taulukko on yhtä poikkeusta lukuun ottamatta symmetrinen: suurtaajuisin muoto on vasemman sarakkeen ylin ja frekvenssi laskee rivi riviltä vasenta saraketta alaspäin tultaessa, oikeanpuoleisen sarakkeen ylimmäiselle riville siirryttäessä ja oikeanpuoleista saraketta alaspäin tultaessa. Vain kielteisen indikatiivin perfektin ja pluskvamperfektin keskinäinen suuruusjärjestys rikkoo symmetrian. Tyyppiä *me ei oltu tehty* (28) esiintyy nimittäin enemmän kuin tyyppiä *me ei olla tehty* (26).

Tyyppin 1a mukaisia muotoja esiintyy aineistossani kaikissa suomen murteissa paitsi peräpohjalaisissa murteissa. Savolaismurteen ja hämäläismurteiden alue muodostavat tyyppin ydinalueen. Myös lounaismurteiden alueella on runsaasti tyyppin edustusta. Kaakkoismurteista aineistossani on vain jokunen kyseistä tyyppiä edustava kaksoispassiivimaininta, samoin pohjalaismurteista, joissa tyyppiä tavataan jo selvästi vähemmän. Pohjalaismurteista keskipohjalaisissa murteissa näyttäisi tyyppillä olevan suurin edustus. Etelä- ja pohjoispohjalaisissa murteissa *me ollaan menty* -tyyppi on melko harvinainen. Tosin pohjoispohjalaisen murrealueen tulokseen on osasyynä suppea aineisto. Koko pohjalaismurteiden alue näyttää olevan ilmiön reuna-alueita, mutta etenkin keskipohjalaisissa murteissa on havaittavissa merkkejä tyyppin leviämisestä ja yleistymisestä. Mainitsen seuraavaksi esimerkkejä. Esimerkit olen jäsentänyt pitäjittäin päämurrealue- ja alamurrealuejaon mukaisesti. Etenen päämurrealueitasolla ydinalueilta ilmiön periferiaan. Esitän vertailun vuoksi kaksoispassiivimuotojen jälkeen tavallisia passiivimuotoja pitäjien puheenparresta, mikäli Muoto-opin arkiston aineisto on niitä sisältänyt.

Hämäläismurteet

Sydänhämäläiset murteet

Juupajoki: *me ollaam pantu* se [kala] sitten nin tohon hiiliem päälle.

tavallinen passiivi: jos oikeem muistatte nim *me on oltu* täällä uätäkin sano, püisi ollakseen.

Kalvola: *oltas me* sitte marjassa *käütü* kumminki; *eihäm me oltas* sitä [lehmää] raaskittul *lopettaa*; *eihäm me* silloin ennen *oltut* tällä paikkaa *asuttuk* kum muutettiin tähä.

Kangasala: *me* lahjat sitte *oltiin* silloin sitte ennev veisuuta *jajettu*.

tavallinen passiivi: *küllähän me tiättü on* ja *kirjotettu*; *me olis ostettu* tää orit mutta se oli nin karski ettei arvattu että.

Ruovesi: jos *me oltas* ühülestä automaatista *saatu* pensaa [olisimme päässeet perille].

Sääksmäki: *me ollaan* siälä külässä *asuttun* nin - -; ma tiäsin omasta kokemuksesta minkälaista ses oli kum *me oltiij jäätü* sillä lailla [lapsina äidittömiksi].

tavallinen passiivi: *oli me otettu* semmonen kasvattipoikakin täm [apu]miähel lisäksi vajjaan kahren kuukaurev vanha hoitaaksemme.

Etelähämäläiset murteet

Hausjärvi: *me oltiin nähtük* kun tossa [naapurissa] kannisto poltti [tervaa].

Tammela: *ollaam mei* jo kolmatta vuotta täälä *asuttu*; *meiki oltas mentü* mutta ku sato niin kauheesti.

Kaakkoishämäläiset murteet

Artjärvi: *eihäm müe* lapset *oltas saatun* niit pielttiikäh niin kiinne [jos olisi pitänyt lämmittää].

tavallinen passiivi: *müe ei kül o oltu* paitasillammek kukah [aina oli leningit lapsenakin].

Askola: kuinkahaa *mie ollaa* tänne kahren kesij *jäätü*; *oltashaa mie saatu* ['voitu'] mennä [kammariin]; noo tulivat vasta kom *mie oltii juostu* jo; *ei müe olla haalittu*; se ei ois puhunnu sanaakaa jos *ei mie oltais kysytty*; ja *eikä mie mitää oltu käskettü* eikä mitää *puhuttu* se [kirkkoherra] tuli vaa.

Kymi: täs [veden varrella] *müäkin ollah kasvettu* mut uimataidottomiks jäätih; *müä oltas hommattuse* [hauta]kivi tualt yikmannilt mut raili ei antan; se ol jo niim müähä että *müä oltih puitu* kun se [suurisä] kual; *ei müä olla* sit *viittittü* enään uuttakaan [koiraa] ottaa.

Myrskylä: *müä ollaa* siel [peltotöissä] *totuttu olee*; *müä oltas saatu* haalii maalar ittellemmen.

Valkeala: *müöhän ollah käütüs* siel üks [kerta]; kum *müö tultiin* saunast ja *oltih süötyn* niin - -.

tavallinen passiivi: *om müö* sit *kattottu* [Myrskyluodon Maijaa].

Savolaismurteet

Pohjois-Savon murteet

Heinävesi: *eihäm müö oltu nähtü* kukkaa.

Karttula: *müö ollaaj* jo *käsiteltü* se kaski.

tavallinen passiivi: *müö os* mielelläaj *juostu* siellä tiepuolta.

Etelä-Savon murteet

Hirvensalmi: *ehäm müö oltun nähti.*

Mäntyharju: *müö ollaa huasteltu suu kuivii.*

tavallinen passiivi: kotonaham *müö* muuten *olis külvettii.*

Sulkava: kül *müö ollaa nähty* ühtä jos toestakii; *oltas müö* mielellämmes sinnem *mäntii*; vae luulitte tiiö että *müö oltii* jo *käötii* makkoomaa; *ei müö oltas mäntii* vaekka oes ilemaseks laskettu.

tavallinen passiivi: *oesha müö* se [jänis] *suatu* jos meilä oes olna koera mukana; jos *müö eij oes tiijettii* mikä mies se oekee ol ni oes sitä voena aatella enne ku sissää laski.

Itäiset savolaismurteet

Liperi: samala suolaham *müö olttii oltu* [eksyksissä]; hüvä ku *ei oltu müö* vielä *ruvettu* makkoommaa.

tavallinen passiivi: *müö ois* mielellämmüp *piettiinä* [vieraita kauemminkin].

Kainuun murteet

Kajaani: *me ollaaj* jo *juteltu*; *oltas me otettu* [vieraat] *üöksii*; *mehi oltii* jo *ruvettu* nukkumaa.

tavallinen passiivi: *me on kumpiik kasvettu* semmosessa koulussa.

Keski-Suomen murteet

Kannonkoski: *müö ei ollas suatu.*

tavallinen passiivi: *müö oes vietii*; *müö ei oom mäntii.*

Laukaa: *me oltii* jo *oltu* siinä monta vuorokautta.

tavallinen passiivi: *müö* kahestaa *oj jeätii* sitte isosta [lapsi]parvesta [eloon]; *müö oes soatu* vähä kahikoijas [kahakoida] sen [vihollisen] kansas sielä.

Pihtipudas: *müö* muut *ei olla kirjetettukaas* sille.

Sumiainen: *müö oltii* justiin *süötii* ja *soatu* pöötä raevatuks; *müö ee oltu süötii.*

tavallinen passiivi: *oham müö* par verkkoa tänäek kesänä *aenotettu.*

Päijät-Hämeen murteet

Kuhmoinen: *müö ollaaj* joskus *ostettu.*

tavallinen passiivi: *mekin olis saatu* toi kasatuks.

Keuruun - Ähtärin - Evijärven siirtymämurteet

Lappajärvi: *ei müö oltu nähti* autova ennen kut tuli tälle osuuskaupallen.

tavallinen passiivi: joo, mutta kun tiijättä että *müö on otettu* vanhukset vastaaj ja.

Lounaismurteet

Halikko: ku *mie* kerran *tulttu ollaan.*

Masku: siin olis simmone hiuka et *mee olla* liiaks sihe, melkki *menttiis* sihe, ulkomam Bolttoaine vara.

Nousiainen: *me olla monDa kerta täsä istuttu vastatustev; ei me ollah hänD rajotettu.*

Rauma: *me ollan semmost piänt, kauppa piret siäl.*

tavallinen passiivi: *kül mes sit kaikki täsä on, täsä on sit koitet hommat ja, - -.*

Rymättylä: *ja eikä me olttu häne sinivuakkojas noukkittu.*

Sauvo: *hää meinas et jost me ollan Govi niin Gu murhetuttu; me olDas saattu [tukit] verhos [’suojaan’].*

tavallinen passiivi: *me ols saattu sitä viis vuotta nautita - -; ei me [palvelusväki] muuto ols maistakka saattu [makkaroita, elleivät ne uunissa olisi halkeilleet].*

Taivassalo: *me oltti sovis siit [asiasta].*

Lounaiset siirtymämurteet

Someron - Somerniemen murteet

Somero: *kül mee tääl ollaan kepuloittu [’viekasteltu’]; ei mee ikänäs täält pois olla oltu; kümmeniiv vuasiin mei ei oltu nähtüt toinen toistas;*

Länsi-Uudenmaan murteet

Vihti: *ei mei olla ühtäär riireltü viäl.*

Kaakkoismurteet

Varsinaiset kaakkoismurteet

Koivisto: *kui kauva müö ollaa oltu tääl.*

Ruokolahti: *ollaa müöki veet nuottaa.*

tavallinen passiivi: *ei müö ook käüt kansakouluu kukkaa; müö ois keret pistäütüjjä [teitä katsomassa], mie puhuij jo väinölt kyvvi.*

Lemin seudun siirtymämurteet

Lemi: *joha müö olloa soatu [tarpeeksi kahvia].*

Sortavalan seudun siirtymämurteet

Uukuniemi: *müö ollaa vartuttu sitä kottii jot eikö se ala kohta tulla; müö eij oltu vielä käötü makkoamaakaa onneks.*

tavallinen passiivi: *müö on süötü uusija perunoita jo monta kertoa; müöhä oes külmettäanne russakan surmaa; müö eij oes uskottu jotta müö vielä suahaa hyvvee vettä.*

Pohjalaismurteet

Keskipohjalaiset murteet

Halsua: *jos ei ollu mutkaa siinä tiesä niim me oltais siihem päästü ampuma; me ei oltus sitte suuhumma pantu, mitääm muuta niin kaffi tietüsti oli juotup paljas kaffi.*

Nivala: *me oltiir rengas tehtü [kierros niitetty].*

Pohjoispohjalaiset murteet

Kuivaniemi: *me ij oltu* semmosia nappakenkiä *nähtükkää*.

tavallinen passiivi: *ois kai me nähti*.

4.3.3.3. Tyyppi *ollaan tultu*

Tyyppi 1b on aineiston toiseksi yleisin. *Ollaan tultu* -tyyppisiä, monikon ensimmäistä persoonaa ilmaisevia esiintymiä on muoto-opin arkiston aineistossani 95 eli siis lähestulkoon puolet vähemmän kuin tyyppin 1a mukaisia muotoja. Esiintymät jakautuvat muotoryhmittäin seuraavalla tavalla:

Tempus	Myönteinen	Kielteinen	Yhteensä
Ind. perf.	25	10	35
Ind. pluskv.	27	9	36
Kond. perf.	20	4	24
Pot. perf.	0	0	0
Yhteensä	72	23	95

Taulukko 4. Muoto-opin arkiston aineiston tyyppin *ollaan tultu* muotoryhmittäinen jakauma.

Tähän luokkaan kuuluva aineisto sisältää eniten indikatiivin pluskvamperfektimuotoja (36) ja toiseksi eniten perfektimuotoja (35). Konditionaalinen perfektimuotoja on jo noin 1/3 vähemmän (24). Tässäkin luokassa ei ole yhtään kaksoispassiivista potentiaalesiintymää. Yksittäisistä muotoryhmistä suosituin on myönteinen indikatiivin pluskvamperfekti (27) ja toiseksi suosituin myönteinen indikatiivin perfekti (25). Myönteisiä muotoja näyttää olevan yli kolminkertainen määrä kielteisiin muotoihin nähden. Tyyppin 1a kohdalla ero ei ole näin selvä. Tyyppin *me ollaan oltu* -mukaisten kielteisten muotojen suhteellinen määrä kaikista tyyppin muodoista on noin 38 %, kun se tässä *ollaan oltu* -tyypissä on vain noin 23 %. Vaikuttaisi siis siltä, että kielteisissä muodoissa käytetään mieluummin ilmausta, jossa *me*-pronomini tai sen variantti on mukana. Yksikään kielteinen

muotoryhmä ei pääse frekvenssillään lähellekään vastaavaa myönteistä muotoryhmää. Huomionarvoinen on erityisesti kielteinen indikatiivin pluskvamperfekti, joka on tyypissä 1a jopa hiukan yleisempi kuin myönteinen indikatiivin pluskvamperfekti. Tyypin 1b mukaisia, *me*-pronominittomia *ei oltu tultu* -tyyppisiä muotoja aineistossani on melko vähän (9). Niiden sijaan käytetään nähtävästi mieluummin *me*-pronomista tyyppiä. Samoin on asianlaita kielteisessä konditionaalin perfektissä.

Tyypin 1b edustus suomen murteissa on kutakuinkin tyypin 1a mukainen. On kuitenkin huomioitava, että tyyppiä ei aineistoni mukaan tavata lainkaan pohjoispohjalaisissa murteissa. Vaikuttaisi siltä, että tyyppi *olla* *oltu* on tyypin *me olla* *oltu* kehittyneempi muoto. Muodon käyttö edellyttää *me*-pronominillisen tyypin vakiintunutta käyttöä. Murteenpuhujan kielitajun täytyy siis ymmärtää, että passiivimuodon käyttö viittaa tietyissä yhteyksissä monikon 1. persoonaan. Kun tämä merkityssuhde on selvä, *me*-pronominin voi jättää poisikin, merkityksen tästä kärsimättä. Kaksoispassiivi-ilmion reuna-alueilla muoto ei selvästikään ole Muoto-opin arkiston aineiston mukaan vielä niin vakiintunut, että tyyppiä *olla* *oltu* voisi yleisesti ja ymmärrettävästi käyttää. Mainitsen seuraavaksi esimerkkejä tyypistä 1b. Noudatan samaa menettelytapaa kuin tyypin 1a kohdalla.

Hämäläismurteet

Ylä-Satakunnan murteet

Kiikka: *ei sinne [lukusille] oltas millääv viittittül lähteev vaa; eikä koko suvena oltu käütü.*

Sydänhämäläiset murteet

Juupajoki: *ei sitä sem parempaa [elämää] ollenkaan oltu aateltukaan.*

Kalvola: kaikissa näissä museoissa *olla* *käütü.*

Kangasala: kun *oltiin* illallinen *syötü.*

Kuru: *ei oltu* vielä mihinkääv *valmistauruttu* [kun sota jo alkoi].

Ruovesi: *ei oltu* onnen ankeriasta *nähtü.*

Sääksmäki: voipaalan eikun kemmolan tolpparia *olla* *oltu.*

Teisko: *ei sitä oltu* hianonnettu eikä kirjakieltä [oltu] *lujettu* kukkaan.

Etelähämäläiset murteet

Tammela: *ei oltas ruvettuk* koko hommaan ku *oltas tiättiim* minkä tempun se teetti; *eikä* juur ollenkan *oltu kerittiin* nukkuun kun täs tartti lähteev pellole.

Kaakkoishämäläiset murteet

Artjärvi: *oltih* püeril sih astikka *mentü*.

Askola: *ollaahaa* nii monta kertaa kaikemmuotisii kaavakkeit *täütettä*; ei tierettä mihkä *oltais lennetty* [kun oli niin kiire]; itte *oltii* kaikki *süötü* jo; *eikös* vaa *olla* suutamme *soitettu* tarpeeks nü?

Kymi: tänä kesänä *ei olla* viäl *käütü laajakosel* [hautausmaalla].

Myrskylä: *ollaa haasteltu* ja *jutelttu* näim paljo lüstii; *ei olla riireltü eikä tapeltu*.

Savolaismurteet

Pohjois-Savon murteet

Lapinlahti: *oltiiv vavistu*.

Pieksämäki: sitte *oltiin külövettä* ja *süötü*.

Siilinjärvi: ja vuos *oltiin* tässä *asuttuj* jo.

Etelä-Savon murteet

Mikkelin mlk: sit ku *oltii lüpettä* ja *annettu* niitä hakkeluksia lehmille ja - -.

Mäntyharju: minula on tuola sivupaikka, jota *ollaa viljeltü*; [sitä] mitä *oltii* koulussaki *opittu* [opetettiin rippikoulussa].

Sulkava: potattimuata ennen *ollaa piettä*; *oltas* nüt vielä *huasteltu*; ku *oltii piästü* sit sinne suarel lähele ni - -.

Savonlinnan seudun siirtymämurteet

Sääminki: *oltiil lomala mäntü* tuone.

Itäiset savolaismurteet

Liperi: lähelek *kopolar* rajjoo *oltiin tultu*.

Kainuun murteet

Kajaani: *oltiij* jo enemmim *mentü* [häätaloon].

Keski-Suomen murteet

Saarijärvi: *oltiim mäntü* jo liijam pitkällem mehtää.

tavallinen passiivi: *ei ois tultu* jos ei ois kututtu.

Sumiainen: *oltas* het *mäntü* [häihin] ku os voan kututtu.

Uurainen: saonassa ku *oltiin külüvettä*.

Päijät-Hämeen murteet

Kuhmoinen: *oltas mentü* laivasillalle iltasittaan.

Lounaismurteet

Askainen: juu ja mä olim pojan kans *ollan oltuj* joskus siäl *reposaares*.

Honkilahti: nüs sitä *ollaa asuttut* tääl üli neljäkümment vuat; heit *ollais ruakittut* täsä sit

mont päivä; koko süüskaore *olttiin korjailttup* pahoi reei ja semmossi.

Nousiainen: *ollan Gone ostettu* ku mees siin oltti.

Rymättylä: mä vähä meinasi et *olttas olttu* nü vaa omis väkis [juhannuksena].

Sauvo: sit *olla olttu* iha likistüksi; et *ei olla nehtü* kuminGa keteGe ostaji.

Taivassalo: *ei ollas saattu* mittän tiatto.

Lounaiset siirtymämurteet

Someron - Somerniemen murteet

Somero: pal asjoi tiärettiiv vaikk *ei oltu* mittään oppi *saatu*.

tavallinen passiivi: *eikä ols ostettukka* [vaikka olisi ollut rahaa].

Länsi-Uudenmaan murteet

Vihiti: [jos] *ollaal laiskoteltu* ennei [tehdään sitä kovemmin vastaisuudessa].

Kaakkoismurteet

Varsinaiset kaakkoismurteet

Ruokolahti: se [jouluattoilta] ol jo siit rauhallista ko sit *oltii saat* ne kuuset ja, *saat* vehnäst ja süvvä ja, ni sitä jo käütiikii, ja saunas *käüt* ja ni, mielellää lapsetkii makkaamaa.

Pohjalaismurteet

Eteläpohjalaiset murteet

Kurikka: *oltaaskahav* viäkää kotona *oltu* jonsei me olsis saanu küüttiä.

Ylihärmä: *oltaas voitu*; kun *ei* sitä *oltu oipittu* saamhan niin *ei* ymmärtänüv vaatiakkaan.

Keskipohjalaiset murteet

Reisjärvi: sitte aamulla *olttiin nukuttu*.

tavallinen passiivi: *ois tehtü* niinku minä äsköö sullet toimitin tuola tuvassa.

4.3.3.4. Tyyppe me ollaan tultu(n)na

Tyyppi *me ollaan tultu(n)na* on merkitykseltään ja käyttötavoiltaan identtinen tyyppin *me ollaan tultu* kanssa. Partisiippien sijamuotoero ei aiheuta semanttista vaihtelua. Koska kyseessä kuitenkin ovat eri partisiippimuodot, katson tarpeelliseksi esitellä ne toisistaan erillään omina tyyppeinään. Tyyppi 1c, jossa *me*-pronomini tai sen variantti esiintyy essiivimuotoisen kaksoispassiivi-ilmauksen yhteydessä, on aineistossani hyvin marginaalinen. Kaiken kaikkiaan *me ollaan tultu(n)na* -tyyppisiä

esiintymiä on aineistossani ainoastaan viisi (5).

Aila Mielikäinen nimittää tutkimuksessaan Aktiivin II partisiippi Etelä-Savon murteissa (1978) 2. partisiipin konsonanttivartaloista essiiviä yksinkertaisesti partisiipiksi ja sanoo sen olevan tyypillinen savolaismurteisuus. Muoto esiintyy liittotempuksissa ja kielteisessä imperfektissä, esim. *on nähny(n)nä, on nähtänä, ei ollu(n)na, ei oltuna*. Mielikäinen epäilee, että se voisi olla alkuperältäänkin savolainen, koska sitä ei tavata lainkaan suurimmassa osassa kaakkois- tai länsimurteita. Tästä epäilyksestä huolimatta hän toteaa, että kysymys aktiivin 2. partisiipin essiivin alkuperästä on edelleen ratkaisematta. Mielikäisen mukaan essiivimuotoisen partisiipin levikkialue ulottuu yhtenäisesti savolaismurteista läntisimpiin kaakkoismurteisiin ja kaakkoishämäläisten murteiden Iitin ryhmään saakka. Etelä-Savon nykyiset partisiippivariantit perustuvat alkuaan yksikön ja monikon nominatiivin (esim. *nähni, nähneet*) sekä konsonanttivartaloisen essiivin (esim. *nähniinnä*) vaihteluun. Essiivistä on kuitenkin kehittynyt aktiivin 2. partisiipin päävariantti, sillä se kattaa kaikki vartalotyypit ja kaikki liittotempukset toisin kuin nominatiivi. (Mielikäinen 1978: 101 - 102, 115, 118.)

Matti Larjavaara nimittää puheena olevaa *(n)na*-päätteistä muotoa supiiniksi ruotsin kieliopin mallin mukaan ja sanoo Mielikäisen tavoin sen olevan savon leimallisimpia piirteitä. Supiinilla hän tarkoittaa verbin liittomuodon ja kielteisen imperfektin pääverbiosaa. Partisiippina Larjavaara ei muotoa pidä, koska se ei kuulu minkään nykyisen partisiipin taivutusparadigmaan. Larjavaara katsoo, että muoto on syntynyt aktiivin pohjalta. (Larjavaara 1995: 132.) Näkemys aktiivipohjaisuudesta on yleisen käsityksen mukainen. Jos olettaa, että muoto on todellakin syntynyt aktiivin pohjalta, on helppo ymmärtää sen liittomuotojen kaksoispassiivisen variantin pienitaajuisuus. Muodonhan on ensin täytynyt levitä passiiviin ja sen jälkeen vielä altistua kaksoispassiiviselle paradigmalle.

Kaikki aineistoni essiivimuotoiset kaksoispassiivimuodot ovat aktiivinfunktioisia, vieläpä tarkoittamassa monikon 1. persoonaa. Varsinaisiin kaksoispassiivimuotoihin ne eivät siis ole aineistoni mukaan levinneet. Esiintymät jakautuvat muotoryhmittäin seuraavalla tavalla:

Tempus	Myönteinen	Kielteinen	Yhteensä
Ind. perf.	0	2	2
Ind. pluskv.	1	1	2
Kond. perf.	1	0	1
Pot. perf.	0	0	0
	2	3	5

Taulukko 5. Tyypin *me ollaan tultu(n)na* muotoryhmittäinen jakauma.

Tyyppi 1c on aineistoni perusteella murteissa todella harvinainen. Vaikka essiivimuotoinen partisiippi onkin savolaismurteiden tunnusmerkki, ei sen kaksoispassiivisen variantin levikki rajoitu aineistoni mukaan pelkästään savolaismurteisiin. Savolaismurteista edusteilla ovat Etelä-Savon, Pohjois-Savon ja Keski-Suomen murteet sekä itäiset savolaismurteet. Tämän lisäksi aineistossani on esiintymä kaakkoismurteiden sekä hämäläismurteiden kaakkoishämäläisten murteiden Iitin ryhmän alueelta. Mainitsen seuraavaksi esimerkkejä tyypistä 1c.

Savolaismurteet

Etelä-Savon murteet

Mikkeli mlk: *oltiiham müö opittuna* [käsikivillä jauhamaan]; *ehä müö ollap puituna* - -, mittääl lajia.

Itäiset savolaismurteet

Pielisjärvi: *müö oltasiin* kuivassa louhikossa *oltuna*.

Kaakkoismurteet

Varsinaiset kaakkoismurteet

Lumivaara: niim *müö* peästii kaik, rippikouluu vaik *ei oltu kääitänä* ennempeä pürkimäs.

Hämäläismurteet

Kaakkoishämäläiset murteet

Vehkalahti: *müö ei olla* riusalla *puitunna*.

Lisäksi savolaismurteiden alueelta Kannonkoskelta on maininta tyypin käytöstä. Aineiston kerääjä

ei valitettavasti ole esittänyt lause-esimerkkejä vaan ainoastaan liittomuotoja. Hän toteaa, että kaksoispassiivista *ollaal lähettynä - / oltiin suatu(nna)* -tyyppiä käytetään tavallisesti aktiivin monikon 1. persoonan asemessa. Merkintöjen pohjalta ei voi kuitenkaan tietää, käyttävätkö puhujat muodon yhteydessä *me*-pronominia. Tärkeää on kuitenkin tietää, että Kannonkoskella käytetään kaksoispassiivisia essiivipartisiippimuotoja.

4.3.3.5. Tyyppi *ollaan tultu(n)na*

Tyyppi *ollaan tultu(n)na* on merkitykseltään ja käyttötavoiltaan identtinen tyyppin *ollaan tultu* kanssa. Partisiippien sijamuotoero ei aiheuta semanttista vaihtelua. Koska kyseessä kuitenkin ovat eri partisiippimuodot, katson tarpeelliseksi esitellä ne toisistaan erillään omina tyyppeinään. Tyypistä 1d ei ole yhtään yksitulkintaista varmaa mainintaa aineistossani. Ainoastaan Kannonkosken aineistossa on maininta *me*-pronominittomasta essiivimuotoisen kaksoispassiivimuodon käytöstä. Kuten edellä olen maininnut, aineiston kerääjä ei ole valitettavasti esittänyt esiintymiä lauseympäristössä vaan on tyytynyt esittämään pelkät liittomuodot. Hän mainitsee kaksi myönteisen indikatiivin perfektin tapausta: *ollaal lähettynnä* ja *ollaan kulettunna*. Ei siis voi varmasti tietää, esiintyykö Kannonkoskella *me*-pronominitonta, tyyppin 1d mukaista kaksoispassiivin käyttöä. Kaksoispassiivista asua käytetään lähinnä monikon ensimmäisen persoonan funktiossa.

4.3.4. Kaksoispassiivi monikon 3. persoonan funktiossa

Loput kuusi (6) 313:sta Muoto-opin arkiston aineiston aktiivifunktioisesta kaksoispassiivimuodosta ilmaisevat monikon 3. persoonaa. R. E. Nirvin mukaan itäisissä lähisukukielissämme passiivilla voidaan ilmaista monikon 3. persoonaa eikä tapa ole täysin vieras suomen kielellekään. Tällaista käyttöä, jossa monikon 3. persoonaa ilmaiseva subjekti on ilmauksessa passiivimuotoisen predikaatin vierellä, tavataan erityisesti peräpohjalaisissa murteissa, esim. *lapset menhän* 'lapset menevät'. Käyttötapaa on Nirvin mukaan pidetty karjalaisuutena. Passiivia käytetään suomen murteissa monikon 3. persoonan funktiossa myös silloin, kun subjektisana ei ole ilmauksessa verbin rinnalla, esim. *ne tulivat toisep plikat ja sanottiin*. Kieli on

siis Nirvin sanoin “pyrkinyt vapautumaan -vAt-päätteisistä muodoista”. (Nirvi 1947: 5 - 10, 22, 24.) Aila Mielikäisen (1984: 171) mukaan puhujan kannalta on olemassa kaksi monikollista, henkilötekijäistä passiivia: toisessa, monikon 1. persoonaan viittaavassa, puhuja kuuluu itse subjektin alaan, toisessa, monikon 3. persoonaan viittaavassa, hän jää sen ulkopuolelle. Monikon 3. persoonan funktiossa olevat kaksoispassiiviesiintymät jakautuvat muotoryhmittäin seuraavalla tavalla:

Tempus	Myönteinen	Kielteinen	Yhteensä
Ind. perf.	2	0	2
Ind. pluskv.	3	0	3
Kond. perf.	1	0	1
Pot. perf.	0	0	0
Yhteensä	6	0	6

Taulukko 6. Muoto-opin arkiston aineiston monikon 3. persoonaa ilmaisevien kaksoispassiivimuotojen muotoryhmittäinen jakauma.

Huomionarvoista on, että kaikki muodot ovat myönteisiä. Indikatiivin pluskvamperfektimuotoja on 3 ja perfektimuotoja 2. Konditionaalien perfektistä on 1 esiintymä. Murrealueittain esiintymät jakautuvat seuraavasti: hämäläismurteista on 2, (keski)pohjalaisista murteista 2, kaakkoismurteista ja lounaismurteista 1 esiintymä. Savolaismurteissa tyyppi ei siis aineistoni mukaan esiinny.

Monikon 3. persoonaa ilmaiseva kaksoispassiivianeisto poikkeaa monikon 1. persoonaa ilmaisevasta aineistosta siten, että se ei ole luokiteltavissa samalla tavalla selkeiksi tyypeiksi. On kuitenkin hahmotettavissa kaksi seikkaa, jotka ohjaavat tulkintaa monikon 3. persoonan kannalle: 1) tekijän ilmaiseminen jonkin muun lauseenjäsenen kuin subjektin avulla ja 2) lokaalisuutta ilmaiseva sana. Myös sanajärjestys voi ohjata tulkintaa, mutta se ei kykene aineistoni perusteella tekemään sitä yksinään vaan se on korkeintaan tukena edellä mainituille seikoille. Jotta asia ei jäisi liian abstraktille tasolle, analysoin kaikkien kuuden esiintymän esittämisen jälkeen kaikkia esiintymiä erikseen.

Hämäläismurteet

Ylä-Satakunnan murteet

Virrat: meiltä *olla* *oltu* marjassa melekkeen koko päivä.

Etelähämäläiset murteet

Hausjärvi: jos kotona *oltas juatu* ei se [emäntä] siitä mitääm puhunu.

Pohjalaismurteet

Keskipohjalaiset murteet:

Haapavesi: Meijänki *oltii* sillo *hakattu* issointa [puuta] pinnoo.

Halsua: se *oltiiv* vielä kaupasta *nähtii* että se koira juoksi.

Lounaismurteet:

Honkilahti: täält *olttin* kumminki *käütii* kirkonkyläs kaupas.

Kaakkoismurteet:

Varsinaiset kaakkoismurteet

Ruokolahti: Tääl [Ruokolahdella] *ollaa olt* nääs kahe valla al.

Vaikka muodot ovat aktiivinfunktioisia, niissä missään ei ole subjektina toimivaa pronominia. Virtojen ja Haapaveden tapauksissa ilmauksissa on kylläkin mukana *me*-pronomini, mutta se ei ole subjektimuotoinen. Virroilta poimitussa esiintymässä *meiltä ollaan oltu marjassa melekkeen koko päivä* viittaa *meiltä* tulkitsemaan koko ilmauksen niin, että se saa merkityksen ‘meidän väki / meidän ihmiset ovat olleet marjassa’.

Haapaveden esiintymässä *meijänki* viittaa elliptisesti myös merkitykseen ‘meidän väki, meidän ihmiset’. Pois suljettu ei tosin ole sekään mahdollisuus, että heittynyt sana on lauseenjäseneä adverbiaali, paikkaa ilmaiseva sana, esimerkiksi *pihalla*. Tällöin koko lause kuuluisi *meijänki pihalla oltii sillo hakattu issointa* [puuta] *pinnoo* ja merkitys häilyisi monikon 1. persoonaan viittaavan, monikon 3. persoonaan viittaavan ja varsinaisen, passiivinfunktioisen merkityksen välillä.

Hausjärven, Halsuan, Honkilahden ja Ruokolahden tapauksia yhdistää se, että niissä kaikissa on mukana merkityksen tulkintaa ohjaava lokaalisuutta ilmaiseva sana: Hausjärven näytteessä *kotona*, Halsuan näytteessä *kaupasta*, Honkilahden näytteessä *täält* ‘täältä’ ja Ruokolahden

näytteessä *tääl* ‘täällä’.

Hausjärven tapauksessa *jos kotona oltas juatu ei se* [emäntä] *siitä mitääm puhunu* altistaa ensimmäisen lauseen (*jos kotona oltas juatu*) lokatiivi-ilmaus sekä sanajärjestys kielitajuni ymmärtämään kaksoispassiivisen ilmauksen monikon 3. persoonaksi. Ilmauksen merkitys siis on ‘jos / vaikka he olisivat juoneet kotona, ei emäntä puhunut / olisi puhunut siitä mitään’. Jos adverbiaali *kotona* puuttuisi lauseesta tai liittopredikaatti *oltas juatu* sijaitsisi lauseessa ennen adverbiaalia *kotona*, ohjaisi kielitaju tulkitsemaan tekijän (subjektin) monikon 1. persoonaksi.

Halsuan näytteessä adverbiaali *kaupasta* avaa ilmauksen merkityksen: kaupassa olleet ihmiset olivat (kaupasta käsin) vielä nähneet, että koira juoksi. Ilman sanaa *kaupasta* lause saattaisi saada monikon 1. persoonan merkityksen. Halsuan näyte saattaisi selittyä Setälän mainiseman “kylän puheen” (oratio obliqua) avulla (ks. 25) (Setälä 1883: 104 - 105). Ilmauksen voisi nimittäin tulkita myös niin, että ‘kaupassa olijat olivat kuulemma vielä nähneet, että se koira juoksi’.

Honkilahden näytteessä adverbiaali *täält* on merkityksen tulkinnan kannalta tärkeässä asemassa: sanan *täält* vuoksi lause saa kielitajussa monikon 3. persoonan merkityksen. Lauseen merkitys on siis ‘täältä ihmiset / he olivat käyneet kirkonkylässä kaupassa’. Jos adverbiaali *täält* puuttuisi, lauseen tekijäksi ymmärrettäisiin monikon 1. persoona.

Myös Ruokolahden tapauksessa lokaalisuutta ilmaiseva adverbiaali *tääl* ohjaa lauseen tulkitsemista: se viittaa tietyllä paikkakunnalla asuneisiin ihmisiin. ‘Ruokolahtelaiset’ ovat olleet kahden vallan alaisia. Ruokolahden sijainnin ja lauseessa kerrottavan kahden vallan alla olemisen kautta merkitys aukeaa lopullisesti. Puhuja liittää ehkä itsensä mukaan puhuttavien joukkoon (me ruokolahtelaiset), mutta kontekstista ei kuitenkaan käy ilmi, onko hän itse elänyt jo silloin, kun Ruokolahti on todellakin ollut kahden vallan alla. Tämän vuoksi merkitys häilyy monikon 1. ja 3. persoonan välillä. Kielitaju ohjaa hiuksenhienosti tulkitsemaan ilmauksen niin, että toimijana on monikon 3. persoona.

4.4. Kaksoispassiivi passiivinfunktoisissa ilmauksissa

Aineistoni sisältää ainoastaan 36 puhtaasti passiivista kaksoispassiivimuotoa. Muotojen osuus on vain noin 10 % kaikista Muoto-opin arkiston aineiston kaksoispassiiviesiintymistä.

Passiivinfunktioiden kaksoispassiivimuodot jakautuvat muotoryhmittäin seuraavalla tavalla:

Tempus	Myönteinen	Kielteinen	Yhteensä
Ind. perf.	1	0	1
Ind. pluskv.	2	31	33
Kond. perf.	1	0	1
Pot. perf.	1	0	1
Yhteensä	5	31	36

Taulukko 7. Muoto-opin arkiston aineiston passiivinfunktioiden kaksoispassiivimuotojen muotoryhmittäinen jakauma.

Selvästi eniten aineistossa on indikatiivin pluskvamperfektimuotoja (31). Indikatiivin, konditionaalilin ja potentiaalilin perfektistä on kustakin vain yksi esiintymä. Varsinaisen, passiivinfunktioiden kaksoispassiivin muotoryhmittäisessä jakautumisessa hätkähdyttää myönteisten ja kielteisten muotojen määrän suhde. Kaikissa aiemmin käsitellyissä kaksoispassiiviryhmissä myönteisiä muotoja on ollut selvästi enemmän. Tässä myönteisiä muotoja on vain 5 ja kielteisiä peräti 31. Ainoan kielteisen muotoryhmän muodostaa indikatiivin pluskvamperfekti. Kielteinen indikatiivin pluskvamperfekti muodostaa siis oman, poikkeuksellisen ryhmänsä. Sehän oli erityisasemassa jo 1800-luvun kieliopeissa ja on säilyttänyt poikkeuksellisen asemansa kieliopeissa nykyhetkeen asti (ks. 21). Puhekielellä ja kirjakielen käytänteillä näyttäisi täten olevan yhteys: kirjakielen tyypille *ei oltu tultu* antama myönnytys ei ole syntynyt perusteetta.

Erkki Lyytikäinen on kerännyt kaksoispassiivista aineistoa joukkoviestimistä ja ylioppilasaineista. Tekstit, joista Lyytikäinen on aineistonsa kerännyt, edustavat tyylilajiltaan asiaproosaa. Aineisto sisältää ainoastaan varsinaisia, passiivinfunktioiden kaksoispassiiveja. Lyytikäisen kaksoispassiivinen liittotempusmateriaali jakautuu muotoryhmittäin seuraavasti:

Tempus	Myönteinen	Kielteinen	Yhteensä
Ind. perf.	34	20	54
Ind. pluskv.	8	35	43
Kond. perf.	9	2	11
Pot. perf.	0	0	0
Yhteensä	51	57	108

Taulukko 8. Lyytikäisen kirjakielen aineiston kaksoispassiivin sisältävät liittotempukset muotoryhmittäin.

Lyytikäisen aineisto sisältää eniten indikatiivin perfektimuotoja, pluskvamperfektit ovat toiseksi suosituimpia. Myönteisiä ja kielteisiä muotoja aineistossa on suunnilleen saman verran. Yksittäisistä muotoryhmistä suurin on indikatiivin pluskvamperfektin kieltomuoto. Ero indikatiivin perfektin myönteiseen muotoon on vain yhden esiintymän suuruinen, mutta ero pluskvamperfektin myönteiseen muotoon erittäin selvä. (Lyytikäinen 1996: 580 - 581.)

Lyytikäisen kirjakielen aineisto on noin 3,5-kertainen omaani nähden. Lyytikäiselläkin indikatiivin pluskvamperfektin kieltomuoto on yksittäisistä muotoryhmistä suurin. Tämä tukee ajatusta puhekielen vaikutuksesta kirjoitetun kielen muotoasuun. Kielitaju ei välttämättä miellä - niin helposti kuin muita kaksoispassiivisia muotoryhmiä - tyyppiä *ei oltu oltu* virheelliseksi. Lyytikäisen aineisto jakautuu kuitenkin muotoryhmittäin huomattavasti tasaisemmin kuin omaani. Muoto-opin arkiston aineisto sisältää eniten indikatiivin pluskvamperfektimuotoja juuri kielteisen indikatiivin pluskvamperfektin turvin, kun taas Lyytikäisellä on eniten indikatiivin perfektimuotoja. Lyytikäisen aineistoa ja omaani vertaillessa huomio kiinnittyy juuri indikatiivin perfektimuotoihin. Niitähän Muoto-opin arkiston kaksoispassiivianeistossa on ainoastaan yksi, kun taas Lyytikäisellä niiden osuus koko aineistosta on huomattavan suuri (50 %). Kirjakielen ja puhekielen välillä näyttäisi olevan suuri ero tämän asian suhteen. Ehkäpä passiivin perfekti on ylipäättään huomattavasti yleisempi asiatyylisissä kirjoituksissa kuin puheessa. On tietysti myös huomattava, että Lyytikäisen aineisto on peräisin 1990-luvulta. Kaksoispassiivi on saattanut ehtiä levitä vajaan 200 vuoden aikana - ajalta, jolta siitä on havaintoja - melko tasaisesti lähes kaikkiin muotoryhmiin, vaikka se olisikin alun perin lähtöisin yhdestä muotoryhmästä kuten indikatiivin pluskvamperfektin kieltomuodosta.

Passiivinfunktioiden kaksoispassiivien levikki kattaa aineistoni mukaan kaikki suomen murrealueet paitsi kaakkoismurteet ja eteläpohjalaiset murteet. Ei ole kuitenkaan todennäköistä, että varsinaista kaksoispassiivista ei esiintyisi myös kaakkoismurteissa ja eteläpohjalaisissa murteissa; tavataanhan molemmissa aktiivinfunktioiden kaksoispassiivista. Muotojen puuttuminen aineistostani kyseisiltä murrealueilta on selitettävissä. Ensinnäkin varsinainen kaksoispassiivi on aineistossa - ja puheessa - melko harvinainen. Eteläpohjalaisten murteiden varsinainen kaksoispassiivittomuus selittynee siitä, että aineisto on melko niukka. Aineistoa on Muoto-opin arkistossa alueelta vain 6 pitäjistä. Kaakkoismurteissa selitys piilee passiivin kielteisten liittomuotojen *olla*-apuverbissa, joka on murrealueella usein sisäheittoisessa asussa *olt* < **ollut*, esim. Lappee: *ei olt ajettu*; Lumivaara: *ei olt müötii*; Ruokolahti: *ei olt käskettii*, *ei olt värjättii*; Viipurin mlk: *ei olt keksittii*. Muotovariantin käyttö on murteessa niin yleistä, että kaksoispassiivisuuden aiheuttavalla passiivisella *oltu*-variantilla ei ole paljonkaan elintilaa. Ja koska varsinaisten kaksoispassiivimuotojen kielteiset muodot ovat aineistoni mukaan selvästi yleisempiä kuin myönteiset muodot, on selitys riittävä ja uskottava. Harvinaisia myönteisiä passiivinfunktioiden kaksoispassiivimuotoja ei vain ole osunut kaakkoismurteiden aineistoon. *Olla*-apuverbin asua *olt* tavataan varsinaisten kaakkoismurteiden lisäksi ainakin Lemminkäisten seudun siirtymämurteissa, esim. Savitaipale: *ei olt viljeltii*, Sortavalan seudun siirtymämurteissa, esim. Sortavala: *ei olt pantu*, *ei olt jaettu*, Etelä-Savon murteissa, esim. Mikkelin mlk: *ei olt nähtii* sekä Pohjois-Savon murteissa, esim. Leppävirta: *ei olt tehtii*; Pieksämäki: *se ei olt kielletti*, joissa se myös on rajoittamassa edustuksellaan kaksoispassiivisen variantin käyttöä.

Varsinaista, passiivinfunktioiden kaksoispassiivista ei ole aineiston niukkuuden vuoksi järkevää yrittää jäsentää levikiltään ydinalueisiin ja reuna-alueisiin. Poikkean täten aiemmasta esimerkkien luokittelu-, jäsenitys- ja esittelytavastani ja esittelen aineistoni alkaen eteläisimmästä länsimurteesta (lounaismurteista) pohjoisimpaan länsimurteeseen (peräpohjalaisiin murteisiin). Tämän jälkeen esittelen itämurteiden aineiston (Savon murteiden aineiston). Murrealueiden sisäinen kielen näytteiden esittely tapahtuu edelleenkin pitäjittäin alamurrejaon mukaisesti. Aiemmin olen esitellyt kustakin pitäjistä korkeintaan yhden esimerkin muotoryhmää kohti. Koska kielteinen pluskvamperfekti, tyyppi *ei oltu oltu*, on aineistoni hallitsevin muotoryhmä, katson tarpeelliseksi poiketa aiemmasta esittelytavasta ja esitellä useampia saman muotoryhmän esimerkkejä samasta

pitäjistä. Esittelen kaksoispassiivimuotojen jälkeen aiempaan tapaan tavallisia passiivimuotoja pitäjien puheenparresta, mikäli Muoto-opin arkiston aineisto on niitä sisältänyt.

Lounaismurteet

Honkilahti: tota issoo ojaaka *ei* sillo viäl *olttu* vissii *luattuk* ko siit o niim pali aikka; *ei* sitä *olttu* vissii tarpeeks süvälttä *kaevettu*.

tavallinen passiivi: omilp pojil *ei ollup puhuttu* mittä.

Nousiainen: kui niit *ollais viättü*.

Taivassalo: *ei oltu osattu* hoittas sitä [tautia].

Lounaiset siirtymämurteet

Porin seudun murteet

Pori: millai minnuu *pellootettu ollaan*; mä verempaineen tähre tän *tuatu ollaan*.

tavallinen passiivi: se [Ruusan äiti] *o haurat* noormarkkuu; siit *o enno kuljettu* soutupaatil isovede aikaa.

Turun ylämaan murteet

Pöytyä: jolsei siin *oltu ostettu*, ni se [reppuryssä] meni siutte et.

Hämäläismurteet

Ylä-Satakunnan murteet

Virrat: niit *ei oltu opetettu* [jotka eivät osanneet läksyjään rippikouluun pyrkiessään]; *ei oltu saatu* kum puolet ohorista riiheen kun se jo oli täynnä.

tavallinen passiivi: *ei* mistääm muolta sitä [merkillistä "taikajauhoa" tienristeyksiin laskiaisyönä] *ollut tuotu*.

Sydänhämäläiset murteet

Juupajoki: kun *ei* sieltä *oltu kuljettu*; *eihän* niitä [permantoja] *maalattu* ikänä *oltu*.

Kangasala: küllä siällä [lammasnavetassa] melken joka jouluuä *oltiin käütü*; *ei* sillo *oltu* viälä *järjestettü* niitä korttijärjestelmää; *ei* meilän navetal lehmillem mittään koskaan *oltu tehtü*.

Sääksmäki: mutta sittek kun aatellaan *ei oltus* sinnem miähiä *saatu*.

tavallinen passiivi: küllä sitä höülättiim pinta sentää hüväks [lattialaudoista] ja liitettiin oikeen sahan kanssa, sitte semmosiakin mikkä *ei ollu* oikeen sahalla *tehtü*.

Teisko: *ei* sitä *oltu hianonnettu*.

tavallinen passiivi: *ei* se *ollum* minkääm paperiin *kialottus* se lämpimäisleipä.

Pohjalaismurteet

Keskipohjalaiset murteet

Halsua: ko *ei oltu* vielä pelloks *tehtüt* tuota nevaa; sitä *ei oltu* mitenkää röörejä *tehtüs* siinä [muurissa]; silloin ko oli se lupa aika ni *ettei oltuk kiellettü* ansoilla püüntijä.

Pohjoispohjalaiset murteet

Pudasjärvi: *lietäneenkö* hänellej jottaim pahhaa *sanottu* [huom. aineistoni ainoa kaksoispassiivinen potentiaalin perfekti]; kun *ei oltu osattu* sitä tietä tehä oikiaan kohtaan; *ei* niitä [kansanparantajia] oikeen *oltu suvattu* siellä kinkerillä; van *ei* siellä kauvon *oltu viivüttü*; silloin *ei* vielä *oltu saatu* sähköjäkkääs sinne mökille. tavallinen passiivi: ja *eikö* sitä vieläköäl *liel löövettä*.

Peräpohjalaiset murteet

Kemin murteet

Sodankylä: metto oli kuitem puhas *ettei* sitä *oltu koskettu*; *pestü ei oltu* koko lättiä sinä talvena. tavallinen passiivi: *ajettu* sillä nüt *ei ollu* palijoksi.

Ruijan murteet

Varanki: ei hän koskenu siihif fiilhin ko *ei oltu tuotu* lusikkaa.

Savolaismurteet

Savonlinnan seudun siirtymämurteet

Sääminki: [ajoin] nuorela hevosela jolla *eijoltu künnettü* vielä. tavallinen passiivi: niit *ei* [hevosia] *ollu kengitettä* vielä.

Itäiset savolaismurteet

Ilomantsi: niiltä *ei oltu auvaistu* niitä kuoppii.

Kitee: ei oltu putsattu.

Liperi: *ei* muata sille [mökkiläiselle] *oltu annettu*. tavallinen passiivi: sitt *eij ollu joisuusta haettu* viinnoo.

Nurmes: [riihi paloi ja] viljat *ee oltuv vakuutettu*. tavallinen passiivi: *ee* minun [työtäni] *olluk kelepuitettu* [kilpailussa].

Pielisjärvi: sitä mattoa *ei oltu kohotettu* niin.

Kainuun murteet

Kajaani: *ei oltu* kuulema *ruvettu* millekkää; sitä [ikää] *eij oltu küsüttü* siltä.

Keski-Suomen murteet

Karstula: *ei* kait siltä *oltu küsüttükkää*.

tavallinen passiivi: *ei ollup puhuttu* kotona mittää.

Saarijärvi: *ei oltu* vielä rakennettu tätä putinkie sillo.

tavallinen passiivi: *ei niitä* kaikkia [puita kaskessa] *ollup poltettu*.

Lauri Kettunen mainitsee, kuten edellä on todettu, että passiivimuotoista apuverbiä käytetään - tai voidaan käyttää - indikatiivin pluskvamperfektin kieltomuodon yhteydessä selvyysyistä (ks. 16). Asiaa hän perustelee kielteisellä imperfektimuodolla: koska sanotaan *ei oltu kotona*, miksei voisi sanoa myös *ei oltu saatu*. Kettunen on epäilemättä oikeassa hakiessaan mallin muodon käytölle imperfektin kieltomuodosta; onhan vanhoissa kieliopeissakin opetettu liittomuotojen taivutus niin, että muodostus tapahtuu taivuttamalla ensin *olla*-apuverbiä preesens- tai imperfektimuotoisena pääluokan mukaan ja lisäämällä sen yhteyteen 2. partisiippi. Selvyysyillä Kettunen tarkoittaa tapauksia, joissa liittomuodon osat eivät ole ilmauksessa peräkkäin, vaan osien välissä on muita sanoja. Jos lauseen sanajärjestys on suora, kieltosana ja apuverbi ovat ilmauksessa ennen partisiippimuotoista pääverbiä. Apuverbin passiivimuotoisuus auttaa tällöin lukijaa tai kuulijaa ennakoimaan ilmauksen hahmottamista.

Ovatko selvyysyiset sitten aiheuttaneet aineistoni passiivifunktion tyyppin *ei oltu saatu*? Kahdeksassa kaksoispassiivisessa indikatiivin pluskvamperfektin kieltomuodossa 31:stä *olla*-apuverbin ja partisiipin välissä on muu sana tai muita sanoja. Useimmiten sanoja on yksi tai kaksi. Vain yhdessä tapauksessa, lauseessa *ei sitä olttu vissii tarppeeks siivältä kaevettu*, liittopredikaatin osien välissä on kolme sanaa. Yksittäinen sana apuverbin ja pääverbin välissä ei vielä vaikeuta lauseen hahmottamista, mutta joissakin tapauksissa kaksi sanaa saa jo aikaan tulkinnan hämärtymistä, mikäli *olla*-apuverbi on aktiivimuotoinen. Esimerkiksi lauseessa - - *ei oltu sinne miähiä saatu* passiivinen apuverbi helpottaa ja nopeuttaa tulkintaa huomattavasti. Mitä enemmän liittopredikaatin osien välissä on muita sanoja, sitä kannattavampaa on asettaa apuverbi passiiviin. En kuitenkaan näe, että selvyysyiset ohjaisivat yksinään kaksoispassiivisen muodon käyttöön. Kaksoispassiivian esiintyy runsaasti myös tapauksissa, joissa *olla*-apuverbi ja partisiippi ovat ilmauksessa peräkkäin. Tietoisuus käytettävästä muotoryhmästä, indikatiivin pluskvamperfektin kieltomuodosta, riittää ohjaamaan passiivisen *olla*-apuverbin käyttöön. Indikatiivin pluskvamperfektin kieltomuoto on nähtävästi saanut erityisasemansa passiivisen *olla*-verbin imperfektin analogian pohjalta: jos kerran sanotaan *ei oltu*, niin miksei apuverbi pysy passiivisena

myös passiivin indikatiivin pluskvamperfektin kieltomuodossa ja kuulu *ei oltu (tultu)*. Tämä tosin herättää kysymyksen, miksi passiivin indikatiivin ja konditionaalin perfektin kieltomuodot eivät sitten ole ottaneet kielitajussa mallia vastaavista passiivin preesensmuodoista *ollaan* ja *oltaisiin*.

4.5. Pääverbin vaikutus kaksoispassiivisuuteen

Muoto-opin arkiston aineisto sisältää 105 eri verbin partisiippia, joiden yhteydessä *olla*-apuverbi esiintyy passiivisena. Verbien huomattava määrä merkitsee sitä, että kaksoispassiivisuus ei ole sidoksissa tiettytyypisiin tai tiettyihin verbeihin, vaan apuverbi voi esiintyä passiivisena minkä tahansa verbin yhteydessä. Tämä on merkittävä asia kaksoispassiivin käytön produktiivisuuden kannalta: kaksoispassiivilla on hyvät elinedellytykset. Sen käyttö ei tule ainakaan vähenemään, vaan pikemminkin on odotettavissa, että sen käyttö lisääntyy entisestään.

Aineistoni suurtaajuisimmat verbit, joiden yhteydessä *olla*-apuverbi on passiivisena, ovat kielessä muutoinkin yleisimpiin kuuluvat *saada* (19), *mennä* (17), *olla* (16) ja *nähdä* (13). Suuri osa aineistoni verbeistä, kuten *asua* (6), *syödä* (6), *ruveta* (5), *ostaa* (4), *kysyä* (3), esiintyy kaksoispassiivisena muutamia kertoja, mutta paljon on (myös) muutoinkin harvoin käytettäviä verbejä, joista on yksittäisiä kaksoispassiivisia havaintoja, esimerkiksi *junkata*, *kepuloida*, *kirnuta*, *kuroa*, *murehtaa*, *pellottaa* ja *salvata*.

Verbejä tarkastellessani on tarkoituksenani ollut selvittää, onko olemassa verbejä, joiden yhteydessä kaksoispassiivisuus olisi ikään kuin automaatio. Jos tällaisia verbejä on, puhujat käyttävät niiden yhteydessä lähes aina tiedostamattomasti passiivista apuverbiä; kyseiset verbit olisivat siis kiteytyneet kielitajussa kaksoispassiivisiksi eikä tietoisuus kielen rakenteista kykenisi estämään kaksoispassiivista käyttöä. Juuri yleisimpien verbien kohdalla tämä voisi olla mahdollista. Aineistoni ei kuitenkaan oikeuta tekemään päätelmää tiettyjen verbien automaattisesta kaksoispassiivisesta käytöstä. Aineistoni suurtaajuisimpia verbejä käytetään yhtä lailla passiivisesti tavalliseen tapaan.

4.6. Kokoava katsaus

Kaksoispassiivisia muotoja tavataan kaikissa suomen murteissa. Ydinalueen muodostavat hämäläis-, savolais- ja lounaismurteet. Kaakkois-, pohjalais- ja peräpohjalaismurteet ovat ilmiön reuna-alueita. Kaksoispassiivista on havaintoja kaikista verbien liittomuotojen muotoryhmistä kielteistä potentiaalinen perfektiä lukuun ottamatta. Kaksoispassiivin käyttö on yleisintä indikatiivin aikamuodoissa. Erityisesti indikatiivin pluskvamperfektin kieltomuoto muodostaa oman, poikkeusryhmänsä. Kaksoispassiivista käytetään seuraavin tavoin:

- 1) aktiivinfunktiolisesti monikon 1. persoonan funktiossa
  - a) tyypissä *me ollaan tultu*, jossa *me*-pronomini tai sen variantti esiintyy kaksoispassiivimuodon yhteydessä
  - b) tyypissä *ollaan tultu*, jossa kaksoispassiivimuoto esiintyy ilman *me*-pronominia
  - c) tyypissä *me ollaan tultu(n)na*, jossa *me*-pronomini tai sen variantti esiintyy essiivimuotoisen kaksoispassiivi-ilmauksen yhteydessä.
  - d) tyypissä *ollaan tultu(n)na*, jossa essiivimuotoinen kaksoispassiivi-ilmaus esiintyy ilman *me*-pronominia.
- 2) aktiivinfunktiolisesti monikon 3. persoonan funktiossa
- 3) varsinaisesti passiivin funktiossa.

Ryhmä 1a on aineistoni yleisin ja sen mukaisia kaksoispassiivimuotoja esiintyy peräpohjalaisia murteita huomioimatta kaikissa Suomen päämurteissa. Ryhmä 1b on edellisen kehittyneempi muoto. Se edellyttää ryhmän 1a mukaisten muotojen edistynyttä käyttöä. Muotoa tavataan lähinnä ilmiön ydinalueilla. Ryhmät 1c ja 1d ovat marginaalisia. Esiintymiä on tyypin syntyalueelta savolaismurteista sekä lisäksi yksittäisinä hämäläis- ja kaakkoismurteiden alueelta. Myös ryhmän 2 mukaiset muodot ovat hyvin harvinaisia. Niitä tavataan ainoastaan myöntölauseissa. Yksittäisiä esimerkkejä on useilta murrealueilta.

Ryhmä 3 on tutkimukseni kannalta keskeisin. Sen mukaisia muotoja on aineistostani vain noin kymmenys. Muotoja on aineistossani kaikista murteista paitsi kaakkois- ja eteläpohjalaismurteista, joiden kaksoispassiivittomuus on selitettävissä. Selvästi suurin muotoryhmä on tyyppi *ei oltu tultu*. Näyttää siltä, että kirjakielen käytänteillä ja puhekielellä on yhteys. Kielteinen indikatiivin pluskvamperfekti ei ole aiheutta saanut olla erityisasemassa kieliopeissa ja kielioppaissa.

Tarkastelujeni mukaan kaksoispassiivisuutta eivät aiheuta selvyysyivät eivätkä tietyt verbit.

Suurin syy kaksoispassiivisten muotojen käyttöön on eronteko varsinaisen, passiivinfunktioiden passiivin ja aktiivinfunktioiden passiivin välille: ilmaistaessa monikon 1. persoonaa passiivin avulla käytetään kaksoispassiivia, jotta ilmaus erottuisi kyllin selvästi varsinaisista passiivinfunktioiden ilmauksista. Täten passiivisella *olla*-apuverbillä on selkeä merkitysfunktionensa: ilmaista aktiivinfunktioiden passiivisuutta. Toinen kaksoispassiivisuutta aiheuttava tekijä on yksittäinen muotoryhmä: indikatiivin pluskvamperfektin kieltomuoto. Kyseinen muoto saa useimpien kielitajun hämilleen: kaksoispassiivista *asua ei oltu saatu* ei koeta virheelliseksi vaan sen käyttö on jopa *asua ei ollut saatu* yleisempää.

5. KAKSOISPASSIIVI SUOMEN KANSAN MURREKIRJAN AINEISTOSSA

5.1. Kaksoispassiiviesiintymät murrealueittain

Suomen kansan murrekirjassa (I ja II) on kirjoitettua murretta 258 pitäjistä. Pitäjistä 144 on länsimurteiden ja 114 itämurteiden alueelta. Kuitenkin vain 145 pitäjistä on aineistoa, joka sisältää passiivin liittomuotoja. Näistä pitäjistä 23:n näytteissä on vähintään yksi kaksoispassiiviesiintymä. Suomen kansan murrekirjojen aineistossani on yhteensä 34 kaksoispassiiviesiintymää. Esiintymät levittäytyvät pitäjittäin liitteen 9 mukaisesti.

On todettava, että en puhu tässä yhteydessä levikistä, koska aineisto on kovin suppea eikä täten anna luotettavaa kuvaa kaksoispassiivi-ilmiöstä. Suomen kansan murrekirjan aineisto toimiikin, kuten aiemmin on todettu, vertailuaineistona Muoto-opin arkiston aineistolle. Aineisto näyttää jakautuvan epätasaisemmin kuin Muoto-opin arkiston aineisto. Kaksoispassiivisia muotoja esiintyy kaikkiin paitsi peräpohjalaisiin murteisiin kuuluvien pitäjien näytteissä. Molempien aineistojen mukaan kaksoispassiivin käyttö peräpohjalaisissa murteissa on siis hyvin olematonta. Eniten esiintymiä on hämäläismurteiden sekä kaakkoismurteiden alueelta. Hämäläismurteiden osalta aineistot siis korreloivat. Myös savolaismurteiden sekä etelä- ja keskipohjalaisten murteiden alueelta

on joitakin kaksoispassiivisia merkintöjä. Lounaisten siirtymämurteiden ja pohjoispohjalaisten murteiden alueelta on vain yksi havainto. Pohjoispohjalaisten passiivimuotojen edustus tukee muoto-opin aineiston antamaa kuvaa.

Hämmästyttävintä on, ettei varsinaisten lounaismurteiden alueelta ole tekstinäytteissä yhtään kaksoispassiivista merkintää. Muoto-opin aineiston mukaanhan lounaismurteita saattoi pitää jopa kolmantena ilmiön ydinalueista. Selitys piilee monikon ensimmäisen persoonan ilmaisutavassa. Murrekilpailuun osallistuneet ihmiset ovat 1800-luvulla syntyneitä ja he ovat kirjoittaneet murrenäytteitään 1930-luvulla. Kettusen 1940 julkaiseman monikon 1. persoonan persoonapäätteitä esittelevän levikkikartan mukaanhan lounaismurteet eivät kuuluneet passiivisen *me tullaan* -tyypin levikkialueeseen (ks. liitettä 8). Tyyppi on saattanut olla leviämässä lounaismurteisiin jo tuolloin, mutta ihmiset eivät ole mieltäneet sitä oman murteen piirteeksi ja ovat täten välttäneet sen käyttöä. Muoto-opin arkiston aineistossahan oli runsaasti esimerkkejä tyyppin *me on tultu* käytöstä lounaismurteiden alueella. Varsinaisten, passiivinfunktioiden kaksoispassiivimuotojen esiintymättömyyden syyksi voinee lounaismurteiden aineistossa nimetä pientaajuisuuden.

Toinen hiukan yllätyksellinen piirre on savolaismurteiden - ilmiön toisen ydinalueen - kaksoispassiiviedustuksen vähäisyys muoto-opin aineiston edustukseen verrattuna. Savon edustuksen pienuus selittyy siitä, että kirjoituksissa ihmiset kertovat omaan kokemukseen perustuvia juttuja. He ovat kertoilleet kokemuksistaan usein joko yksikön 1. persoonassa tai vaatimattomasti persoonan häivyttäen passiivissa. Monikon 1. persoonan näkökulmasta ei aineistossa ole montakaan kertomusta - ja jos onkin, aikamuoto on hyvin usein imperfekti. Täten savon aineiston *miö ollaan tultu* - tyyppiset esiintymät ovat määrältään melko vähäisiä.

5.2. Kaksoispassiivien muotoryhmittäinen jakauma

Suomen kansan murrekirjan kaksoispassiivaineisto sisältää - kuten edellä on mainittu - 34 kaksoispassiiviesiintymää. Esiintymät jakautuvat muotoryhmittäin seuraavalla tavalla:

Tempus	Myönteinen	Kielteinen	Yhteensä
Ind. perf.	0	0	0
Ind. pluskv.	19	12	31
Kond. perf.	3	0	3
Pot. perf.	0	0	0
Yhteensä	22	12	34

Taulukko 9. Suomen kansan murrekirjan aineiston kaksoispassiivien muotoryhmittäinen jakauma.

Aineisto sisältää ylivoimaisesti eniten indikatiivin pluskvamperfektimuotoja (31). Niiden lisäksi aineistossa on 3 konditionaalinen perfektin myöntömuotoa. Suurin yksittäinen muotoryhmä on myönteinen indikatiivin pluskvamperfekti, tyyppi *oltiin tultu* (19). Myönteisiä muotoja on yli 60 % kaikista muodoista. Ainoa muotoryhmä, josta on kielteisiä esiintymiä, on indikatiivin pluskvamperfekti. Kielteisten indikatiivin pluskvamperfektin kaksoispassiivimuotojen suuri suhteellinen määrä (12) tukee Muoto-opin aineiston perusteella muodostunutta käsitystä: tyyppillä *ei oltu tultu* on vankka edustus kielenpuhujien kielitajussa. Todella hämmästyttävää on, ettei aineisto sisällä ainuttakaan indikatiivin perfektimuotoa. Muoto-opin arkiston aineiston mukaan indikatiivin perfektin on toiseksi suurin ryhmä - ja lähes yhtä suurtaajuinen kuin indikatiivin pluskvamperfekti. Kaksoispassiivisten indikatiivin perfektimuotojen esiintymättömyyden ei kuitenkaan tarvitse tarkoittaa sitä, että tyypit *ollaan oltu* ja *ei olla oltu* olisivat murrenäytteiden kirjoittajien kielitajun vastaisia ja että he siksi välttelisivät niiden käyttöä. Suomen kansan murrekirjan näytteissä nimittäin selvästi käytetyimmät aikamuodot ovat imperfekti ja sen rinnakkaismuotona pluskvamperfekti. Ihmiset ovat kertoilleet kokemuksistaan, muistelleet menneitä asioita ja tapahtumia. Tämän vuoksi on ymmärrettävää, että perfektin käyttö on hyvin vähäistä. Perfektillä on yhteys nykyhetkeen. Perfektimuodoista ainoastaan konditionaalinen perfektin esiintyy kirjoituksissa. Tämä selittyy luonnollisesti siitä, että konditionaalinen perfektin on ainoa menneen ajan aikamuoto.

5.3. Kaksoispassiivi aktiivinfunktioisissa ilmauksissa

5.3.1. Eri tapausryhmät

Suomen kansan murrekirjan aineisto sisältää 22 aktiivinfunktioista kaksoispassiivimuotoa. Olen jakanut aineistoni aktiivin funktiossa esiintyvät kaksoispassiivimuodot yleisyyden mukaan kolmeen eri ryhmään seuraavalla tavalla:

- 1) kaksoispassiivi monikon 1. persoonan funktiossa
  - a) tyyppi *me oltiin tultu*, jossa *me*-pronomini tai sen variantti esiintyy kaksoispassiivimuodon yhteydessä
  - b) tyyppi *oltiin tultu*, jossa kaksoispassiivimuoto esiintyy monikon 1. persoonan funktiossa ilman *me*-pronominia tai sen varianttia
- 2) kaksoispassiivi monikon 3. persoonan funktiossa

Huomionarvoista on, että aineisto ei sisällä lainkaan kaksoispassiivisia essiivipartisiippimuotoja, joita Muoto-opin arkiston aineistossa esiintyi. Esittelen seuraavaksi aktiivinfunktioiset kaksoispassiiviset luokat yleisimmästä alkaen.

5.3.2. Kaksoispassiivi monikon 1. persoonan funktiossa

5.3.2.1. Tyyppi *me oltiin tultu*

Tyyppi *me oltiin tultu*, jossa *me*-pronomini tai sen variantti esiintyy kaksoispassiivimuodon yhteydessä, muodostaa aineiston suurimman ryhmän. Sen mukaisia esiintymiä aineistossani on 17.

Suomen kansan murrekirjan aineisto suo mahdollisuuden tavallisten passiivimuotojen ja kaksoispassiivimuotojen kvantitatiiviseen vertailuun. Tämän vuoksi olen poiminut näytteistä myös kaikki tyyppiä *me oli tultu* olevat muodot, joissa *olla*-apuverbi on aktiivimuotoinen. Kykenen täten vertailemaan, kuinka yleisiä kaksoispassiivilla ilmaistavat monikon 1. persoonaan viittaavat muodot ovat murrenäytteiden kirjoittajien intuition mukaan yksinkertaisella passiivilla ilmaistaviin muotoihin verrattuna. Mainitsen taulukossa ensin kaksoispassiivisten muotojen määrän ja sen

jälkeen passiivisten muotojen määrän. Kussakin sarakkeessa suluissa oleva prosenttiluku ilmoittaa, kuinka suuri osa muodoista on kaksoispassiivisia. Esiintymät jakautuvat muotoryhmittäin seuraavalla tavalla:

Tempus	Myönteinen	Kielteinen	Yhteensä
Ind. perf.	0:0 (0 %)	0:1 (0 %)	0:1 (0 %)
Ind. pluskv.	16:2 (89 %)	1:0 (100 %)	17:2 (89,5 %)
Kond. perf.	0:2 (0 %)	0:3 (0 %)	0:5 (0 %)
Pot. perf.	0:0 (0 %)	0:0 (0%)	0:0 (0 %)
Yhteensä	16:4 (80 %)	1:4 (20 %)	17:8 (68 %)

Taulukko 10. Suomen kansan murrekirjan aineiston tyyppien *me oltiin tultu* ja *me oli tultu* muotoryhmittäiset jakaumat sekä kaksoispassiivisten muotojen prosenttiset osuudet.

Kaksoispassiivisuutta esiintyy vain indikatiivin pluskvamperfektimuodoissa (17). Yhtä esiintymää lukuun ottamatta muodot ovat myönteisiä. Huomiota herättävää on kielteisten kaksoispassiivimuotojen vähäisyys.

Yksinkertaisia, tyyppin *me oli tultu* mukaisia, passiivimuotoja on aineistossa kahdeksan (8). Niitä esiintyy indikatiivin (kielteisessä) perfektissä, indikatiivin pluskvamperfektissä ja konditionaalin perfektissä. Myönteisiä ja kielteisiä muotoja on yhtä paljon. Konditionaalin perfekti näyttää aineiston perusteella olevan vahvasti tavallisen passiivin kannalla, kun taas indikatiivin pluskvamperfektin myönteinen muoto näyttää olevan vahvasti kaksoispassiivisella kannalla (89 %). Juuri tyyppin *me oltiin tultu* ansiosta kaksoispassiivisella variantilla on aineistossa noin 68 %:n osuus kaikista passiivilla ilmaistavista monikon 1. persoonaan viittaavista muodoista. Muotojen, joiden apuverbi on aktiivinen, osuudeksi jää täten 32 %.

Murrealueittain kaksoispassiivisia esiintymiä on hämäläis-, savolais- ja kaakkoismurteista sekä lounaisista siirtymämurteista. Lounaisista siirtymämurteista aineistossani on tosin ainoastaan yksi esiintymä. Tämä kuitenkin kertoo, että kyseisen murteen yksittäinen puhuja on ilmaissut monikon 1. persoonaan passiivin avulla ja kokenut piirteen oman pitäjänmurteen mukaiseksi. Piirre ei siis ole voinut olla aivan uusi Lounais-Suomessakaan 1930-luvulla. Kuvaavaa on, ettei

pohjalaismurteista ole ainoatakaan tyyppin *me oltiin tultu* mukaista havaintoa; pohjalaiset eivät ole tunteneet passiivilla, vieläpä kaksoispassiivilla, ilmaistavaa monikon 1. persoonaa oman murteensa mukaiseksi. Piirre on kenties saattanut olla pohjalaismurteiden puhujien tiedossa jo tuolloin, mutta se on ollut ilmiönä niin tuore, että se on ollut vasta leviämässä ja aloittanut vakiintumisensa vasta myöhemmin. Tyyppin *me oli tultu* mukaisia esiintymiä aineistossa on lounais-, hämäläis-, savolais- ja kaakkoismurteista. Kolme esiintymistä on länsi- ja viisi itämurteiden alueelta. Esittelen seuraavaksi esimerkkejä.

Hämäläismurteet

Sydänhämäläiset murteet

Messukylä: muari tälläs vielä kaneliskorput tassil lairallem meitillep palkaks, kum *me oltiin oltu* nin korreesti viaraitten aikana (s. 183).
tavallinen passiivi: *ei me olis kehrattu* (s. 183).

Kaakkoishämäläiset murteet:

Hollola: tavallinen passiivi: *myö olis tahlottu* nählä (s. 220).

Kaakkoishämäläiset murteet

Elimäki: mut olhan ne siit sentäh niim miälissäh kum *müü oltihkih saatu* ne [porsaas] kiinne ja kaik müülüks (s.265).
Sippula: Vaarvaina tiäs monta juttuu niilt ajoilt, ja vaikka *müü* lapset *oltih* ne jo usiast *kuultu*, müä tahlottih kuullella niit aina vaan (s. 273).

Savolaismurteet

Pohjois-Savon murteet

Lapinlahti: tavallinen passiivi: ei ollu sellasta mäkkee, josta *myö* poejjat *ee olisi laskettu* eekä lähitienuolla ollu rikkomatonta hangempintoo, jossa meejän jäläkijä ee oesi ollu (s. 70).

Sonkajärvi: *Müökii oltii* isän kansa justiin *tultu* T:kosken pihhaan - - (s. 66).

Itäiset savolaismurteet:

Rääkkylä: tavallinen passiivi: siinä kerruun touhussa *myö olj häivyty* toisistammu (s. 107).

Päijät-Hämeen murteet

Sysmä: *müö oltiin tultuj* jo lähes kaks peninkulmoa, nin että *müö oltiin tultu* jo Hartolan kirkon ohittek kun ihmistem piipuista rupes nousemaa haikuva (s. 273).

Lounaismurteet

Eura: tavallinen passiivi: *mel lährettii sit vähä samaa tiät takasim päin ko ol tulttuki* (s. 9).

Lounaiset siirtymämurteet

Ala-Satakunnan murteet

Metsämaa: ko *m-oltiin* päiväkausia *ruinattu* ja *selliitetty* kuin tarpeellista *s-oli - -* (s. 100).

Kaakkoismurteet

Varsinaiset kaakkoismurteet

Jaakkima: meil olj erräitä siikaverkkoloita mukaan ja *müö oltii käütü* ne laskemas Kilpsuaren Kaijuankirkon rivil (s. 347); mut ühen kerra müö jouvuttii sellajsie siähä jot *müö ei oltu* sellajses *oltu* millonkua (s. 347).

tavallinen passiivi: *eihä müö ois* kuitenkin niin pitkiä matkua *jaksettu* mättiä vettä pois (s. 347).

Muolaa: *müö* jo *olti herettü* [syömästä] ja poltettii siin tupakkaa ko hää poika senko pistel voitleipää (s. 285).

tavallinen passiivi: *no ei müö oo* viel *kuultu* (s. 283).

Viipuri: ja *müö oltii* mont kertaa *nähtü* ku kaupunni herrat antoit sil [karhulle] viinaa tai tottii hoteli veranal (s. 240).

tavallinen passiivi: mut sit *myö ei ois* ennää *tahottu* antaa sille (s. 241).

5.3.2.2. Tyypin *oltiin tultu*

Tyyppi *oltiin tultu*, jossa kaksoispassiivinen ilmaus esiintyy monikon 1. persoonan funktiossa ilman *me*-pronominia tai sen varianttia, on aineistossa melko harvinainen: tyypin mukaisia muotoja on vain neljä. Muodoista kolme on indikatiivin pluskvamperfektin myöntömuotoja ja yksi konditionaalinen perfektin myöntömuoto. Yhtään tyypin kielteistä muotoa aineistossa ei ole. Muoto-opin arkiston aineistossa tyypin *oltiin tultu* mukaisia muotoja on hieman alle puolet tyypin *me oltiin tultu* määrästä. Suomen kansan murrekirjojen aineistossa suhde on huomattavan erilainen: tyypin *oltiin tultu* mukaisia muotoja on vain alle 25 % tyypin *me oltiin tultu* määrästä. Murrenäytteiden kirjoittajat ovat nähtävästi halunneet selvyysyiden vuoksi ilmaista monikon 1. persoonaa useimmiten siten, että *me*-pronomini tai sen variantti on ilmauksessa mukana. Toinen mahdollisuus on, että *me*-pronominiton tyyppi ei ole vielä 1930-luvulla ollut niin yleinen, kuin se on ollut muoto-opin arkiston näytteitä kerättyäessä 1960- ja 1970-luvulla. Kolme tyypin esiintymistä on savolaismurteiden alueelta ja yksi

hämäläismurteiden alueelta. Tämä tukee käsitystäni siitä, että tyyppin mukaisia muotoja tavataan vain alueilla, joilla tyyppin *me tullaan* käyttö on vakiintunutta. Täten on mahdollista käyttää kehittyneempää *me*-pronominitonta muotoa merkityksen hämärtyttä. Aineistossa on kaksoispassiivisten muotojen lisäksi ainoastaan yksi monikon 1. persoonan funktioinen kielteinen konditionaalinen perfekti, jonka *olla*-apuverbi on aktiivinen. Kyseinen esiintymä on savolaismurteiden alueelta. Esitän seuraavaksi tyyppien mukaiset tapaukset.

Hämäläismurteet

Sydänhämäläiset murteet

Kuhmalahti: kun *oltiim* pahom pakom *päästy* sinnen niin oven takkaa rupes kuulum puhetta ja koputusta (s. 202).

Savolaismurteet

Pohjois-Savon murteet

Sonkajärvi: Müöki oltii isän kanssa justiin tultu T:kosken pihhaan, vaan kun ee kettää ollu kotona - *oltii* justiin *tultu* heenämiesten kaatta - lähettii kahtomaa mikä siellä palaa (s. 66).

Itäiset savolaismurteet

Kitee: Erräänniik kerran ku *oltiij* jo *käyty* tiloillemmo [vuoteisiimme], nin toiset alako suhistas siinä tilojllaa, ja ei ku ühen kerran kavahtivat ülös ja panivat vuatteet piälesäj ja mänivät pellole (s. 109).

Tohmajärvi: tavallinen passiivi: meitä puoskii äitit hätytti aina mänemään poikkeen *jottei ois oltu* kuulemassa sitä elämee (s. 117).

Keski-Suomen murteet

Korpilahti: *oltashan* se [automapiil] *nähty* kyl kotonakim kum meijäm mökki ol iham moantiem poskessa (s. 199).

5.3.3. Kaksoispassiivi monikon 3. persoonan funktiossa

Aineisto sisältää yhden kaksoispassiivi-ilmauksen, joka ilmaisee monikon 3. persoonaa. Esiintymä on konditionaalinen perfektin myöntömuoto. Muoto-opin arkiston aineistokaan ei sisältänyt ainuttakaan monikon 3. persoonaa ilmaisevaa kielteistä kaksoispassiivimuotoa. Näyttää siis siltä, että

kielteisiä muotoja ei käytetä tai ne ovat todella harvinaisia. Esiintymä on savolaismurteista.

Savolaismurteet

Päijät-Hämeen murteet

Hartola: tekhän ne [piiat ja rengit] kyllä kiusuaki toisillee - että jos olki [piialla] sulohane mutta sitä tuttavuutta *oltais* vielä ninku *ujosteltu* - nin toiset paemensvat nurkanpielissä sen sulohasen tulova ja mänvät sitte vasta irvaelemaa toeste [piian ja rengin] harmiks saonaa (s. 216).

Tapauksessa on kyse epämääräisyyden tuottamisesta passiivin avulla. Näytteessä on kyse esimerkinomaisesta, yleisestä tavasta, jolla piiat ja rengit saattoivat kiusoitella toisiaan, eikä tietystä kiusaamistapahtumasta. Kiusaamisen kohteena on voinut olla näytteessä kuka tahansa piika ja renki eikä siis tietty piika ja renki. Tämän vuoksi kaksoispassiivia on käytetty monikon kolmannen persoonan persoonapäätteen sijaan tuottamaan ilmaukseen yleisyyden vaikutelmaa.

5.4. Kaksoispassiivi passiivinfunktioiden ilmauksissa

Aineisto sisältää 12 passiivinfunktiosta kaksoispassiivimuotoa. Muotojen osuus on noin 35 % Suomen kansan murrekirjan aineiston kaksoispassiiveista. Vertailen myös passiivinfunktioiden ilmausten kaksoispassiivisten ja tavallisten passiivimuotojen yleisyysuhdetta. Tämän vuoksi olen poiminut näytteistä myös kaikki passiivinfunktioiden muodot, joissa *olla*-apuverbi on aktiivimuotoinen. Mainitsen taulukossa taas ensin kaksoispassiivisten muotojen määrän ja sen jälkeen yksinkertaisten passiivimuotojen määrän. Sulkujen sisällä oleva prosenttiluku ilmoittaa taas kaksoispassiivimuotojen osuuden. Passiivinfunktioiden kaksoispassiivit ja yksinkertaiset passiivit jakautuvat muotoryhmittäin seuraavalla tavalla:

Tempus	Myönteinen	Kielteinen	Yhteensä
Ind. perf.	0:53 (0 %)	0:6 (0 %)	0:59 (0 %)
Ind. pluskv.	0:144 (0 %)	11:5 (69 %)	11:149 (7 %)
Kond. perf.	1:6 (14 %)	0:5 (0 %)	1:11 (8 %)
Pot. perf.	0:2 (0 %)	0:0 (0 %)	0:2 (0 %)
Yhteensä	1:205 (0,5 %)	11:16 (41 %)	12: 221 (5 %)

Taulukko 11. Suomen kansan murrekirjan aineiston passiivifunktioiden kaksoispassiivimuotojen ja tavallisten passiivimuotojen muotoryhmittäiset jakaumat sekä kaksoispassiivisten muotojen prosenttiset osuudet.

Aineisto sisältää 11 kaksoispassiivista indikatiivin pluskvamperfektin kieltomuotoa ja konditionaalien perfektin myönteisen muodon. Muut muotoryhmät eivät ole edusteilla. Indikatiivin pluskvamperfektin kielteinen muoto, tyyppi *ei oltu tultu*, muodostaa tässäkin aineistossa selvästi oman ryhmänsä. Tulos tukee aiemmin käsittelemäni aineiston antamaa kuvaa.

Tavallisia passiivifunktioiden muotoja on aineistossa 221. Passiivifunktioiden kaksoispassiivimuotoja on vain 12 eli noin 5 % kaikista passiivifunktioiden liittomuodoista. Kaksoispassiivin käyttö on siis hyvin marginaalista. Enimmäkseen kirjoittajat ovat käyttäneet tavallista passiivia. Kirjoittajat ovat käyttäneet tarinoidensa kerronnassa passiivin liittomuodoista selvästi runsaimmin indikatiivin pluskvamperfektia. Myös indikatiivin perfekti on ollut melko ahkerassa käytössä. Konditionaalien perfektin ja etenkin potentiaalisen perfektin käyttö on sen sijaan ollut vähäistä. Kertomukset on selvästikin kerrottu useimmiten myöntömuodossa, enimmäkseen tyyppiä *oli tultu* käyttäen. Kielteisiä passiivin liittomuotoja esiintyy kaiken kaikkiaan hyvin vähän.

Yksittäisten muotoryhmien frekvenssit kuvastavat kirjoittajien kielitajun toimintaa ja sen suhdetta kaksoispassiivisiin muotoihin. Aineisto ei sisällä ainuttakaan kaksoispassiivista indikatiivin perfektimuotoa. Tavallista passiivin perfektia on käytetty 59 kertaa. Passiivifunktioiden kaksoispassiivityyppi *ollaan tultu / ei olla tultu* ei näy kuuluneen kirjoittajien murteeseen. Muoto-opin arkiston aineiston mukaanhan passiivifunktioiden indikatiivin perfektistä oli ainoastaan yksi kaksoispassiivinen esiintymä. Tulokset siis korreloivat. Myöskään kaksoispassiivinen indikatiivin pluskvamperfektin myöntömuoto, tyyppi *oltiin tultu*, ei näy kuuluneen kirjoittajien käyttämään puheenparteen, sillä sitä ei esiinny yhdessäkään näytteessä. Tavallinen passiivimuoto, tyyppi *oli*

tultu, on aineistossa yksinomainen. Indikatiivin pluskvamperfektin kieltomuoto muodostaa sen sijaan poikkeuksen: se on ainoa muotoryhmä, jossa kaksoispassiivinen tyyppi on yleisempi kuin varsinaispassiivinen. Kaksoispassiivisen tyyppin *ei oltu tultu* esiintymiä on aineistossa 11 ja tyyppin *ei ollut tultu* esiintymiä 5. Kaikki viisi esiintymää, joissa apuverbi on aktiivinen, ovat länsimurteiden alueelta. Itämurteiden aineistossa kaksoispassiivinen tyyppi on yksinomainen. Konditionaalien perfektimuodoista on vähän esiintymiä, mutta ne ovat yhtä lukuun ottamatta tavallisen passiivin muotoisia. Potentiaalisen perfektin molemmat esiintymät ovat tavallisen passiivisin kannalla.

Passiivinfunktioisia kaksoispassiivimuotoja esiintyy kaikkien murrealueiden paitsi lounais- ja peräpohjalaismurteiden aineistossa. Jokseenkin yllättävää on, että lähes puolet (6) esiintymistä on pohjalaismurteiden alueelta. Muoto-opin arkiston aineisto ei sisällä kaakkoismurteiden alueelta varsinaisia kaksoispassiivitaapauksia. Suomen kansan murrekirjan aineisto sen sijaan sisältää kaakkoismurteista kyseisiä muotoja ja tukee täten oletustani siitä, että muotoja alueella käytetään, vaikkei muoto-opin kokoelmien aineisto tällaista kuvaa anna. Seuraavaksi mainitsen esimerkkejä passiivinfunktioisista kaksoispassiivimuodoista ja tavallisista passiivimuodoista.

Lounaiset siirtymämurteet

Länsi-Uudenmaan murteet

Vhti: kun kammariherra Linteri ajoi enne vanhaa autollas tääl niin *ei* siihen aikaa *oltu* viäl paljo autoo *nähty* (s. 74).
tavallinen passiivi: - - taikka autoo niinku sitä nyt on ruvettuk kuttumaa (s. 77); mihin oli lyäty johteet (s. 75).

Hämäläismurteet

Sydänhämäläiset murteet

Kuhmalahti: ja kunnei sitä kuappaa *oltu* ennäp pernoissa *käytetty* suuriin aikoi (s. 201).
tavallinen passiivi: kun *oli* aina *heitetty* [joutosälyä] tieltä pois (s. 201).

Kaakkoishämäläiset murteet

Hollola: saham miehie *ei oltut tapaturmavakuutettu* eikä se ollut tarpeinka (s. 218).

Kymi: no siit ne ajovatten rüssän kirkul joka *ol jätetty* polttamata, *eikä* sil *oltu* muutakah ilkinäist *tehty* ku *heitetty* yks jumalankuva oven päältä (s. 275). [huom. samassa yhteydessä esiintyy tavallinen, yksinkertainen passiivi indikatiivin pluskvamperfektin myönteisessä muodossa]

Pohjalaismurteet

Eteläpohjalaiset murteet

Kauhava: kolomhen päivhän *ei oltu istuttu* [pidetty kärkeä] (s. 347).

tavallinen passiivi: kärkeä *oli jo istuttu* kuus päivää (s. 346); huutotuvas *ei oo* ikkään ryypätty (s. 348).

Laihia: *ei oltu päästy* vielä lähillenkäät tuvan toista seinää ja uunimpenkkiä kuj jo jokahittel luut [luuta] oli kulunut pieneksi kynäksi, oksaan kontit vain oli jäljellä (s. 314).

tavallinen passiivi: kun koko laattia *oli valmhiksi hinkattu* ja kaikki kura siitä pois lakaastu (s. 314); hyykseskin on taas niin takkuusen näkööset kunei *oo* monhen päivhän suittu (s. 321).

Ylihärmä: muttei ne riihiväet ollu oikeen kuusalla siitä koko hommasta [tappurin käytöstä], jyvät juaksi suarhan maahan ku *ei oltu hoksattu* pannas säkkiä oikiahan paikhan (s. 337).

tavallinen passiivi: siälä *oli tuumattu* ensimmääseksi sitä kokeella (s. 336).

Keskipohjalaiset murteet

Kaustinen: senpäin *ei* sitä *oltu käsketty* enää käläviälle kinkerikesthin (s. 375).

tavallinen passiivi: sitä on sanottu Ojalan paksuks äijäks (s. 374); ni heti pian oli pantu rakennustyöt käynthin (s. 373).

Kälviä: sitte sinne kräviästalhon oli tullu yks outo miäs jota *ei oltu tunnettu* (s. 382).

tavallinen passiivi: Juhon tuvassa *on* aina *pruukattu* pitää rentoja pitoja (s. 379); vahavat leivät *oli halakastu* ja *pantu* prööthin [pinoon] (s. 379).

Pohjoispohjalaiset murteet

Utajärvi: sinne [saliin] oli ahettu puolisen sataa oppilasta pitkiir rivviin lavittoille *eikä* huonetta *oltu* ollenkaav *valakastu* pitkiin aikoin (s. 429, 430).

tavallinen passiivi: sinut *oj* jo *sissäänkiriotettu* (s. 428); juhulan lopussa *oli pietty* oppilasten sissäänkiriotus (s. 427).

Savolaismurteet

Pohjois-Savon murteet

Sonkajärvi: navetassa olj takaov jota *ee oltu* koko talavena *aakajstu* (s. 62).

tavallinen passiivi: no, siin *olj* sittä *huasteltu* yhtä jos toestaa (s. 65).

Kaakkoismurteet

Varsinaiset kaakkoismurteet

Lavansaari: hää oliki kova valehtelemaa, ja siint häntä *oltais piestü* joka paikas - eihä valehtelemist kuka kärsi 'siedä' (s. 257).

Seitsemässä tapauksessa yhdestätoista kaksoispassiivisen liittotempuksen osat ovat ilmauksissa peräkkäin, pohjalaismurteiden esiintymistä peräti viidessä kuudesta. Vain Vihdin esiintymässä passiivisen *olla*-apuverbin ja passiivin II partisiipin välissä on kolme sanaa. Kuhmalahden, Kymin ja Sonkajärven näytteissä liittomuodon osien välisiä sanoja on kaksi ja Utajärven näytteessä yksi sana. Ei näytä siltä, että selvyysyyt olisivat olleet monessakaan tapauksessa ohjaamassa passiivisen *olla*-apuverbin käyttöön.

5.5. Kokoava katsaus

Suomen kansan murrekirjan aineiston mukaan kaksoispassiivisia muotoja tavataan hämäläis-, savolais-, kaakkois- ja pohjalaismurteissa sekä lounaisissa siirtymämurteissa. Lounaismurteissa ja peräpohjalaisissa murteissa tyyppiä ei aineiston mukaan tavata. Aineisto sisältää vain indikatiivin pluskvamperfektimuotoja ja konditionaalnin perfektin myönteisiä muotoja. Kaksoispassiivia käytetään seuraavin tavoin:

- 1) aktiivinfunktioiden monikon 1. persoonan funktiossa
  - a) tyypissä *me ollaan tultu*, jossa *me*-pronomini tai sen variantti esiintyy kaksoispassiivimuodon yhteydessä
  - b) tyypissä *ollaan tultu*, jossa kaksoispassiivimuoto esiintyy ilman *me*-pronominia
- 2) aktiivinfunktioiden monikon 3. persoonan funktiossa
- 3) varsinaisesti passiivin funktiossa.

Tyyppi 1a on aineiston yleisin. Tyypin mukaisia muotoja esiintyy vain indikatiivin pluskvamperfektissä. Indikatiivin pluskvamperfektissä kaksoispassiivinen tyyppi onkin myöntömuotojen suuren määrän vuoksi huomattavasti yleisempi kuin yksinkertaisen passiivin kannalla oleva tyyppi. Esiintymiä on hämäläis-, savolais- ja kaakkoismurteista sekä lounaisista siirtymämurteista.

Tyypistä 1b on vain neljä esiintymää, jotka ovat savolais- ja hämäläismurteiden alueelta. Muodoista kolme on tyyppiä *ollaan tultu* ja yksi tyyppiä *oltaisiin tultu*. Muotoja esiintyy vain alueella, joilla tyypin *me tullaan* käyttö on vakiintunutta. Ryhmän 2 mukaisia muotoja aineistossani on vain yksi. Tyyppi näkyy olevan harvinainen ja se esiintyy vain myöntölauseissa.

Tyyppi 3 eli passiivinfunktioiden kaksoispassiivi on aineiston toiseksi yleisin. Tyypin mukaisia muotoja tavataan kaikilta murrealueilta paitsi lounais- ja peräpohjalaismurteista. Tyypin suurimman yksittäisen muotoryhmän muodostaa indikatiivin pluskvamperfektin kieltomuoto. Tulos tukee aiemmin muodostunutta käsitystä tyypin *ei oltu tultu* poikkeuksellisuudesta. Muotoryhmän poikkeuksellisuutta kuvastaa myös se, että kyseinen kaksoispassiivinen tyyppi on aineistossa yleisempi kuin varsinaispassiivinen. Kaikissa muissa passiivinfunktioiden liittomuotojen muotoryhmissä kaksoispassiivi on marginaalinen: *olla*-apuverbi on joko aina tai ainakin useimmiten aktiivinen.

6. KAKSOISPASSIIVI NYKYPUHEKIELEN AINEISTOSSA

6.1. Kaksoispassiiviesiintymät murrealueittain

Nykypuhekielen aineistossa, joka koostuu Jyväskylän yliopiston suomen kielen laitoksen opiskelijoiden harjoitustöistä, on tässä tutkimuksessa aineistoa 26 paikkakunnalta ja 56 informantilta. Aineistoni käsittää 15 haastattelua, joiden kesto on 45 minuuttia, ja 27 haastattelua, joiden kesto on 30 minuuttia. Aineistossa on siis yhteensä noin 25 tuntia nauhoitteita. Informanttien valintakriteerinä olen pitänyt korkeintaan 30 vuoden ikää haastatteluhetkellä. Informantit ovat syntyneet 1960-, 1970- ja 1980-luvulla. Nuorin informanteista on ollut haastatteluhetkellä 11-vuotias ja vanhin 28-vuotias. Alle 20-vuotiaita on joukossa 28 ja yli 20-vuotiaita saman verran. Haastattelut on tehty vuosina 1994 - 1998. Naispuolisia informanteista on 31 ja miespuolisia 25. Suurin osa haastatelluista on koululaisia tai opiskelijoita, mutta joukossa on myös insinööri, kaksi kampaajaa, myymälänhoitaja, sairaanhoitaja, teollisuustyöntekijä ja luokanopettaja.

Edellä käsittelemieni aineistojen informantit ovat olleet iäkkäitä ihmisiä, joten tämän aineiston avulla voi tarkastella, mihin suuntaan tilanne on kehittymässä, onko kaksoispassiivin käyttö lisääntymässä vai vähentymässä. Lisäksi nuoret todellakin puhuvat tuoreinta kieltä. Niinpä

käsiteltävänäni on varmasti nykypuhekielistä materiaalia. Aineisto on pitäjämäärän näkökulmasta melko suppea verrattuna edellisiin aineistoihin. Useimmissa tapauksissa aineistoa on vain yhdeltä tai korkeintaan kahdelta informantilta kultakin paikkakunnalta. On kuitenkin muistettava, että nykypuhekielessä murre-erot ovat tasoittuneet. Puhujien omalle murteelle ominaiset piirteet eivät siten ole enää niin selkeästi edusteilla. Eri paikkakuntien ihmisten idiolektit eivät siis eroa toisistaan enää niin huomattavasti kuin vuosisadan alussa. On myös muistettava, että ihmiset liikkuvat nykyään paikkakunnalta toiselle enemmän kuin ennen. Puheenparret sekoittuvat siis asuinalueen vaihtelunkin vuoksi. Niinpä aineiston perusteella on mahdollista muodostaa käsitys ilmiöstä nimenomaan nykypuhekielessä.

Nykypuhekielen aineisto sisältää yhteensä 93 kaksoispassiiviesiintymää. Kaikkiaan 23 paikkakunnalta (26:sta) on vähintään yksi kaksoispassiiviesiintymä. Kaksoispassiivisia muotoja esiintyy siis lähes jokaisen paikkakunnan aineistossa. Kaksoispassiiviesiintymät jakautuvat paikkakunnittain liitteen 10 mukaisesti. Kaksoispassiivista aineistoa on hämäläismurteista, savolaismurteista, lounaismurteista sekä etelä- ja keskipohjalaisista murteista. Kaakkoismurteiden ja pohjoispohjalaisten murteiden alueelta ei ole edes informanteja, peräpohjalaisista murteista on vain yksi ainoa. Hänen haastattelussaan ei ole kaksoispassiiviesiintymiä.

6.2. Kaksoispassiivien muotoryhmittäinen jakauma

Aineiston 93 kaksoispassiivia jakautuvat muotoryhmittäin seuraavalla tavalla:

Tempus	Myönteinen	Kielteinen	Yhteensä
Ind. perf.	62	6	68
Ind. pluskv.	21	2	23
Kond. perf.	3	0	3
Pot. perf.	0	0	0
Yhteensä	86	8	94

Taulukko 12. Nykypuhekielen aineiston kaksoispassiivien muotoryhmittäinen jakauma.

Aineisto sisältää eniten indikatiivin perfektimuotoja (68). Toiseksi eniten on indikatiivin pluskvamperfektimuotoja (23). Näiden lisäksi aineistossa on vain kolme konditionaalin perfektin myöntömuotoa. Suurin yksittäinen muotoryhmä on myönteinen indikatiivin perfekti (62). Myönteisiä muotoja on yli 90 % koko aineistosta. Kielteisessä muodossa tapahtuva kerronta on ylipäätään harjoitustöissä hyvin harvinaista. Indikatiivin kielteisen pluskvamperfektin esiintymistaajuus jää hyvin vähäiseksi, eikä kyseinen muotoryhmä muodosta aiemmasta poiketen tässä aineistossa omaa, poikkeuksellista ryhmäänsä.

6.3. Kaksoispassiivi aktiivinfunktiolisissa ilmauksissa

6.3.1. Eri tapausryhmät

Nykypuhekielen aineisto sisältää 89 aktiivinfunktiolisista kaksoispassiivimuotoa. Olen jakanut aktiivin funktiossa esiintyvät kaksoispassiivimuodot kahteen ryhmään seuraavalla tavalla:

Kaksoispassiivi monikon 1. persoonan funktiossa

- 1) tyyppi *me oltiin tultu*, jossa *me*-pronomini tai sen variantti esiintyy kaksoispassiivimuodon yhteydessä
- 2) tyyppi *oltiin tultu*, jossa kaksoispassiivimuoto esiintyy monikon 1. persoonan funktiossa ilman *me*-pronominia tai sen varianttia.

Nykypuhekielen aineisto ei sisällä aktiivifunktioisia kaksoispassiivimuotoja, joissa esiintyisi essiivimuotoinen partisiippi (tyypit *me ollaan tultu(n)na* ja *olleen tultu(n)na*). Essiivimuotoinen partisiippi on liian selvästi murteellinen muoto. Nuoret pyrkivät välttämään puheessaan liiallista murteellisuutta, joten on ymmärrettävää, että muotoryhmä ei ole yleisessä käytössä nykypuhekielessä. Aineisto ei sisällä myöskään ainuttakaan monikon 3. persoonaan viittaavaa kaksoispassiivimuotoa.

6.3.2. Tyyppi *me ollaan tultu*

Tyyppi *me ollaan tultu*, jossa *me*-pronomini tai sen variantti esiintyy kaksoispassiivimuodon yhteydessä, muodostaa aiemmin käsittelemieni aineistojen tapaan aineistoni suurimman ryhmän. Tyypin mukaisia muotoja on aineistossani 59. Tyypin *me on tultu* mukaisia muotoja aineistossa on ainoastaan viisi (5). Tyypit jakautuvat muotoryhmittäin seuraavalla tavalla:

Tempus	Myönteinen	Kielteinen	Yhteensä
Ind. perf.	41: 4 (91 %)	4:0 (100 %)	45:4 (92 %)
Ind. pluskv.	14:0 (100 %)	0:0 (0 %)	14:0 (100 %)
Kond. perf.	0:1 (0 %)	0:0 (0 %)	0:1 (0 %)
Pot. perf.	0:0 (0 %)	0:0 (0 %)	0:0 (0 %)
Yhteensä	55:5 (92 %)	4:0 (100 %)	59:5 (92 %)

Taulukko 13. Tyypin *me ollaan tultu* ja *me on tultu* muotoryhmittäinen jakauma sekä kaksoispassiivisten muotojen prosenttiset osuudet.

Aineisto sisältää eniten kaksoispassiivisia indikatiivin perfektimuotoja (45). Toinen edusteilla oleva kaksoispassiivinen tempus on indikatiivin pluskvamperfekti. Indikatiivin perfektin myönteinen

muoto on selvästi suurin yksittäinen muotoryhmä (41). Valtaosa kaikista muodoista on myönteisiä. Kielteisiä muotoja on vain tyypistä *me ei olla tultu*.

Aineistoni informanteista 33/56 käyttää passiivia ilmaisemaan monikon 1. persoonaa. Jäljelle jäävät 23 informanttia eivät viittaa puheessaan monikon 1. persoonaan lainkaan. Aineistoni monikon 1. persoonan ilmaisutapa on siis totaalisesti passiivinen. Varsinaista, persoonapäätteellä ilmaistavaa monikon 1. persoonaa ei aineistossani esiinny lainkaan. 29 informantilla 33:sta on puheessaan vähintään yksi kaksoispassiivinen esiintymä, joka viittaa monikon 1. persoonaan. Koko aineistossa on ainoastaan viisi (5) *me on tultu* -tyyppistä muotoa (4 myönteistä indikatiivin perfektiä ja yksi myönteinen konditionaalinen perfekti). Eryteisesti muoto-opin arkiston aineistossa tyyppi *me on tultu* vaihtelee toistuvasti tyyppin *me ollaan tultu* kanssa. Kumpikaan tyypeistä ei kuitenkaan ole toista selvästi vahvempi. Muoto-opin arkiston aineistosta ei voi tosin tuottaa asiasta vertailulukuja, joten kyseinen havainto ei siis ole muodostunut systemaattisen tarkastelun pohjalta vaan perustuu intuitioon. Hyvin selvältä kuitenkin näyttää, että tyyppin *me ollaan tultu* käyttö on yleistynyt huomattavasti ja ainakin nuorilla kielenpuhujilla tyyppin käyttö on selvästi yleisempää nykypuhekielessä kuin tyyppin *me on tultu* käyttö. Tyyppin *me ollaan tultu* osuus kaikista passiivilla ilmaistavista monikon 1. persoonaan viittaavista muodoista on aineistoni mukaan 92 %.

Murrealueittain esiintymiä on tässä aineistossa kaikilta alueilta. Esittelen seuraavaksi näytteitä esiintymistä. En katso tarpeelliseksi noudattaa Muoto-opin arkiston aineiston esittelyn mukaista esittelyjärjestystä alamurrejakoineen, koska nuorilla murrealueen merkitys ei aina ole hallitseva. Aineistoa on pikemminkin tarkasteltava kokonaisuutena. Olen jäsennellyt näytteet kuitenkin päämurrealueittain. Jos informantti, jonka puhe sisältää kaksoispassiivisia muotoja, on muuttanut murrealueelta toiselle, mainitsen kyseisen seikan. Kyseisissä tapauksissa näytteiden murrealueille sijoittaminen määräytyy sen mukaan, millä alueella informantti on pisimpään asunut.

Hämäläismurteet

Kankaanpää: *me ollaan siittä saatus* sitte joku pieni määrä, aina (M 17).

Kotka (Kymi): *myö oltii haastettu* se naapuripäiväkoti sit niinkum mukaa siihen touhuuj [olympialaisiin] (N 25).

Lahti: *me ei oikeestaan siitä olla puhuttu* viel yhtää (N 24).

Vantaa: *myö ainaki ollaan asennoiduttu* että (N 22). [huom. informantti on asunut 16 vuotta Vantaalla, sen jälkeen 3 vuotta Ähtärissä ja haastatteluun mennessä 3 vuotta Jyväskylässä]

Savolaismurteet

Jyväskylä: *tepsi me ollaav voitettu* ja muut *me ollaah hävitty* (N 15); sitte et *me* niinku, *mee* o, et etukätee *oltiiv* vaan *sovittu* että millä laivoilla kuljetaan (N 15).

Korpilahti: tavallinen passiivi: *moon vietetty*; *me* on aina niinku, *tehty*; *me on* niinkuk *kylvetetty*; *me on tehty*. [huom. informantti on syntynyt Ähtärissä, asunut 6 vuotta Tampereella, 11 vuotta Korpilahdella ja 8 vuotta Helsingissä]

Lapinlahti: noutajat *myö olla*, niinku alustap pittäenkin ni *laitettu* pois (N 24); irlanninsetteriähäm *myö ei olla* ees niinku *mietitty* missääv vaiheessa koska sehä on niinku se o ihan niinku seurakoira nykyää (N 24).

Saarijärvi: no *myö ollaav* vaan *istuttuj* ja *kuunneltu* ku, kerrotaan kaikesta (N 15); ja *oltiham me* tosin *nähtys* siellä lentokentällä *marjo matikainenki* (N 16).

Soini (siirtymämurteita): meillä o ollu aina semmonem porukka missä *me olla oltu* (N 14).

Lappajärvi (siirtymämurteita): *me* lähettää luokkaretkelle *ollaa* ainakis *suunniteltu*, että lähettäis *lieksaan* (N 15).

Lounaismurteet

Rauma: vaik *me olla* kaikki vuokrat *pystyty* maksaan ni ei ne oikee anna [asuntoja vapailta markkinoilta] ko ei oo töit (N 19); *ei me olla* sen jälkee onneks *nähty* niit ketää (N 19); *me oltii oltu* sit pual vuot koulus (N 19). [informantti on asunut 18 vuotta Raumalla ja alle 2 vuotta Helsingissä]

Salo: *me ollaam puhuttu* nyt puoltoist tuntii (N 23).

Pohjalaismurteet

Kaustinen: *ollaam me* enemmän *kirjotettu* aineita (M 11); *me oltii saatuk* *kanariansaarilta* joku semmoner rumpu (M 11).

Lapua: kum *me ollaam muutettu* (N 24).
tavallinen passiivi: mitä *me nyt ois oltu* (N 24).

6.3.3. Tyypin *olla*an *tultu*

Tyyppi *olla*an *tultu*, jossa aktiivinfunktioiden kaksoispassiivimuoto esiintyy ilman *me*-pronominia tai sen varianttia monikon 1. persoonan funktiossa, on aineistossa melko yleinen: tyyppin mukaisia muotoja on 30 eli noin 1/3 kaikista aineiston esiintymistä. Tyyppin mukaisia esiintymiä on noin puolet *me*-pronominisesta tyyppin *me olla*an *tultu* esiintymismäärästä. Suhde on siis sama kuin muoto-opin arkiston aineistossa. Aktiivinfunktioiden tyyppin on *tultu* mukaisia muotoja aineistossa on neljä (4). Esiintymät jakautuvat muotoryhmittäin taulukon 14 mukaisesti.

Tempus	Myönteinen	Kielteinen	Yhteensä
Ind. perf.	21:3 (87,5 %)	2:1 (66,5 %)	23:4 (85 %)
Ind. pluskv.	5:0 (100)	0:0 (0%)	5:0 (100 %)
Kond. perf.	2:0 (100 %)	0:0 (0 %)	2:0 (100 %)
Pot. perf.	0:0 (0 %)	0:0 (0 %)	0:0 (0 %)
Yhteensä	28:3 (90,5 %)	2:1 (66,5 %)	30:4 (88 %)

Taulukko 14. Nykypuhekielen aineiston tyyppien *olla* ja *on tultu* muotoryhmittäiset jakaumat sekä kaksoispassiivisten muotojen prosenttiset osuudet.

Kaksoispassiivinen indikatiivin perfekti on hallitsevin (23:4). Tyypin mukaisia indikatiivin pluskvamperfektejä ja konditionaalien perfektejä aineistossa on hyvin vähän. Kaksoispassiivinen indikatiivin perfektin myöntömuoto on yksittäisistä muotoryhmistä suurin (21). Myönteisen indikatiivin perfektin ja pluskvamperfektin frekvenssien suuri ero ihmetyttää. Ero on tosin samansuuntainen kuin tämän aineiston tyypissä *me ollaan tultu*. Muoto-opin arkiston aineistossahan kyseiset muotoryhmät ovat suunnilleen yhtä suurtaajuisia. Asia selittyy kerrontaan liittyvistä seikoista. Myönteinen indikatiivin perfekti on informanttien kielessä huomattavasti yleisempi kuin myönteinen indikatiivin pluskvamperfekti. Täten on ymmärrettävää, että perfektimuotoisia kaksoispassiivimuotoja esiintyy aineistossa enemmän. Tyypin *olla* noudattaa kielteisten muotojen suhteen koko aineiston niukkaa linjaa: tyypin mukaisia kielteisiä muotoja on aineistossa vain kaksi. Molemmat esiintymät ovat indikatiivin perfektimuotoja. Tyypin *on tultu* olevia muotoja on tyypin *olla* nähden todella vähän (4). Nuorilla kaksoispassiivinen variantti siis hallitsee passiivilla ilmaistavaa monikon 1. persoonaa. Kaksoispassiivisen tyypin *olla* osuus on 88 % ja yksinkertaisella passiivilla ilmaistavan tyypin *on tultu* osuus 12 %. Tulos on samansuuntainen kuin aineiston tyypissä *me ollaan tultu*, jossa kaksoispassiivisen variantin osuus on 92 %.

Aineistosta valtaosa on peräisin savolaismurteiden alueella asuvilta informanteilta. Joitakin esiintymiä on hämäläismurteiden ja eteläpohjalaisten murteiden alueella asuvilta informanteilta. Esitän seuraavaksi näytteitä tyypin esiintymistä.

Hämäläismurteet

Kankaanpää: poikien kans *olla*an tehtys siihen oma joukkuej ja (M 17).

Kotka (Kymi): sekii [naisopettaja] toss terveyskeskukses *ollaa* joskus *nähty* (N 22).

Tampere: elusta tuli hästi maitsep [huom. informantti pelleilee; haastattelu tehty Vironvaihdon aikana] kuv vähän aikaa täällä *oltiin oltu* (N 23).

Savolaismurteet

Joensuu: seuraava pykälä ois ollu että *oltas ruvettu* kisaamaa (N 23). [huom. informantti asunut myös Lappeenrannassa]

Jyväskylä: sillan norssissa *olla*an kyllä *tehty* jotaim museokierroksia (M 15); *ettei* kovin kauheesti *ollat tehtyk* kyllä mitää (M 15).

Lapinlahti: mut katok ku, sitä *ollaaj* jukan kanssap *puhuttu* että ku tietäs että missä täällä on lähialueilla ees näyttelyitä (N 24).

Lappajärvi (siirtymämurteita): oishan se tietenki ollus suurempi tunnelma vielä ja korkeampi jos *oltas voitettu* kultaa (N 15).

Saarijärvi: äiti hetik ku kuuli että *olla*an tyytyväisestis *selvitty* sinne ni oli iha onnellinen (N 16); se päivä *oltti* oikeestaa vielä niitte, se mejän suomalaisen ryhmän kanssa jonka kanssa *oltiin tultu* (N 16).

Soini: mutta muute *olla*an kyllä aika *junnattu* paikallaan (N 14).
tavallinen passiivi: *on hiihettyj ja luisteltu* (M 14).

Sotkamo: *olla*ar *ruvettu* jo ajammaa autoilla ja *käyty* viemässä, kuormia tehttaalle ja *katottu* että mite sielläh, pittää toimia (M 27).

tavallinen passiivi: *ei oo* tätä kielioppia sillee, pahemmin *käyty* että (N 15).

Värtsilä: joskus on ihan huvittava tilanne tullu että ku *olla*an keskenämme *puhuttu* pitempääj ja *oltu* kavereita ni, sitten neki alkaa sitte iha huomaamattaa että mie ja sie (N 28).

(Etelä)pohjalaiset murteet

Lapua: vuoden jälkeen nin *oltiin kerätty* rahaa nis sittet tehtiin aina semmonen matka (N 24).

Ylistaro: niin joo seittemäks *olla*am *menty* [kirkkoon] (N 25); ylimääräästä saa tehä, *ettei ollas sirottu* siihen kirjaha (N 25).

tavallinen passiivi: joulupäivänä *on* tavallisestik *käyty* [kirkossa] (N 25).

6.4. Kaksoispassiivi passiivinfunktoisissa ilmauksissa

Aineisto sisältää viisi varsinaista, funktioltaan passiivista, kaksoispassiivimuotoa. Muotojen osuus on vain noin 5,5 % kaikista aineiston esiintymistä. Vertaillakseni, kuinka yleisiä passiivinfunktoiset kaksoispassiivimuodot ovat nykypuhekielessä tavallisiin passiivin liittomuotoihin, tyyppiin *on tultu*, verrattuna, olen poiminut aineistosta kaikki tavalliset passiivin liittomuodot. Tavallisia passiivin

liittomuotoja on aineistossa 156. Varsinaiset kaksoispassiivit ja tavalliset passiivin liittomuodot jakautuvat muotoryhmittäin taulukon 15 mukaisesti.

Tempus	Myönteinen	Kielteinen	Yhteensä
Ind. perf.	0:106 (0 %)	0:9 (0 %)	0:115 (0 %)
Ind. plkvmp.	2:34 (5,5 %)	2:2 (50 %)	4:36 (10 %)
Kond. perf.	1:5 (16,5 %)	0:0 (0 %)	1:5 (16,5 %)
Pot. perf.	0:0 (0 %)	0:0 (0 %)	0:0 (0 %)
Yhteensä	3:145 (2 %)	2:11 (15,5 %)	5:156 (3 %)

Taulukko 15. Nykypuhekielen aineiston passiivifunktioiden kaksoispassiivimuotojen ja tavallisten passiivimuotojen muotoryhmittäiset jakaumat sekä kaksoispassiivimuotojen prosenttiset osuudet.

Kuten aiemmissa aineistoissa, on nykypuhekielen aineistossakin eniten kaksoispassiivimuotoja juuri indikatiivin pluskvamperfektissä. Niiden lisäksi aineistossa on ainoastaan yksi myönteinen konditionaalinen perfektimuoto. Aiempien aineistojen tuloksia mukaillen indikatiivin perfekti on kaksoispassiiviton.

Tavallisia passiivifunktioiden liittomuotoja on aineistossa 156. Passiivifunktioiden kaksoispassiivimuotoja aineistossa on viisi, joten niiden osuus kaikista varsinaisista passiivin liittomuodoista on ainoastaan noin 3 %. Kaksoispassiivia käytetään siis passiivin funktiossa hyvin vähän. Yleensä puheessa aktualistuvat passiivin liittomuodot, joiden *olla*-apuverbi on aktiivinen. Informantit ovat käyttäneet puheessaan passiivin liittomuodoista selvästi runsaimmin indikatiivin perfektiiä. Myös indikatiivin pluskvamperfekti on ollut melko ahkerassa käytössä. Konditionaalinen perfektin käyttö on ollut vähäistä. Informantit ovat kertoilleet asioistaan useimmiten myöntömuodossa, passiivin liittomuodoista enimmäkseen tyyppiä *on tultu* käyttäen. Kielteisiä passiivin liittomuotoja esiintyy kaiken kaikkiaan hyvin vähän.

Yksittäisten muotoryhmien frekvenssit kuvastavat informanttien kielitajun toimintaa ja sen suhdetta kaksoispassiivisiin muotoihin. Aineisto ei sisällä ainuttakaan kaksoispassiivista indikatiivin perfektimuotoa, kuten ei sisältänyt Suomen kansan murrekirjan aineistokaan. Tavallista passiivin perfektiiä on käytetty aina (106 kertaa). Passiivifunktioiden kaksoispassiivityyppi *ollaan tultu / ei*

olla tultu ei näy kuuluvan nykypuhesuomeen. Muoto-opin arkiston aineistossahan passiivinfunktiosta indikatiivin perfektistä oli ainoastaan yksi kaksoispassiivinen esiintymä. Passiivinfunktiainen kaksoispassiivi ei siis ole levinnyt nykypuhemielessä perfektimuotoihin.

Kaksoispassiivinen indikatiivin pluskvamperfektin myöntömuoto, tyyppi *oltiin tultu*, esiintyy aineistossa kaksi kertaa. Vaikka vaihtelua esiintyykin, tavallinen passiivimuoto, tyyppi *oli tultu*, on aineiston mukaan kuitenkin selvästi hallitseva. Indikatiivin pluskvamperfektin kieltomuoto muodostaa poikkeuksen: se on ainoa muotoryhmä, jossa kaksoispassiivinen tyyppi esiintyy yhtä usein kuin varsinaispassiivinen. Kaksoispassiivisen tyyppin *ei oltu tultu* esiintymiä on aineistossa kaksi (2) ja tyyppin *ei ollut tultu* esiintymiä samoin kaksi (2). Konditionaalien perfektimuodoista on aineistossa vain viisi tavallista esiintymää ja yksi kaksoispassiivinen esiintymä. Kuten muoto-opin arkiston aineistossa myös nykypuhemiehen aineistossa esiintyy konditionaalien perfektin myönteisessä muodossa vaihtelua tavallisen passiivin liittomuodon ja kaksoispassiivisen muodon välillä.

Aineiston passiivinfunktiot kaksoispassiiviesiintymät ovat hämäläis-, savolais- ja lounaismurteiden alueelta.

Lounaismurteet

Rauma: se opiskelija-asunto mis mä eka vuot asui se oli aika rauhaton paikka ja joskus kahekskytluvul rakennettu *eikä oltu oikee korjattu se jälkee* (N 19).

Hämäläismurteet

Vantaa: sit saatto tullaj joku semmonenkiv versio mitä *ei ollenkaa oltu puhuttu päälle* (N 22). [huom. informantti asunut 16 vuotta Vantaalla, kolme vuotta Ähtärissä ja kolme vuotta Jyväskylässä.]

Kotka (Kymi): päiväkodeis joissa mie olin töissä niin oli *oltii* aika pitkällem *menty* pois siintä että, tässä oli nyt poijujen ryhmä ja poijut toimii vaan tässä huoneessa (N 26). tavallinen passiivi: koulutus *ol lakkautettu* (N 26); joka *oli sisällytetty* (N 26).

Pohjalaismurteet:

Kaustinen: tavallinen passiivi: se [vasikka] niin se oli pakastimessa viä, ku sitä *ei olluv* vielä *kerittyt* täyttää (M 11).

Savolaismurteet

Jyväskylä: ei ainakaam meiäv vanhemmat ikinä pakottanu ottaa nii että mua *oltas otettum* mukaa (N 15); ainaham meitä *oltiin* niihin kirjoituksiiv *valmis-*, tai meitä oli *valmistettu* siihen että - - (M 21). [huom. Informantti huomaa kesken puhumisensa sanoneensa jotain väärää ja korjaa passiivin liittomuodon *olla-*apuverbin

aktiivimuotoiseksi.]
 tavallinen passiivi: sitä *ei ollut* niinku ehkä *sanottu* (M 26).

6.5. Kokoava katsaus

Aineistossa on kaksoispassiiviesiintymiä hämäläis-, savolais-, lounaismurteista, etelä- ja keskipohjalaisista murteista. Peräpohjalaiset murteet on ainoa murrealue, jonka litteroidussa aineistossa ei ole kaksoispassiiviesiintymiä. Aineisto ei siis sisällä lainkaan litteroitua kieltä kaakkoismurteiden eikä pohjoispohjalaisten murteiden alueella asuvilta informanteilta. Kaksoispassiivista on havaintoja kaikista verbien liittomuotojen muotoryhmistä kielteistä konditionaalien perfektiä ja myönteistä ja kielteistä potentiaalisen perfektiä lukuun ottamatta. Yleisimpiä ovat indikatiivien myönteiset liittomuodot. Kielteisiä muotoja aineistossa on hyvin vähän. Kaksoispassiivien käytetään seuraavin tavoin:

- 1) aktiivifunktiolisesti monikon 1. persoonan funktiossa
  - a) tyypissä *me ollaan tultu*, jossa *me*-pronomini tai sen variantti esiintyy kaksoispassiivimuodon yhteydessä
  - b) tyypissä *ollaan tultu*, jossa kaksoispassiivimuoto esiintyy ilman *me*-pronominia
- 2) varsinaisesti passiivien funktiossa.

Tyyppi 1a on tämänkin aineiston mukaan yleisin. Tyypin mukaisia muotoja on indikatiivien perfektistä sekä myönteisestä indikatiivien pluskvamperfektistä. *Me ollaan tultu* -tyyppisiä muotoja tavataan kaikilta murrealueilta, joilta aineistossa on aktiivifunktiolisia passiivien liittomuotojen esiintymiä - siis hämäläis-, savolais-, lounais- sekä etelä- ja keskipohjalaisista murteista. Aineisto osoittaa, että kaksoispassiivisen tyypin *me ollaan tultu* käyttö on nykypuhekielessä selvästi yleistynyt ja tyypin *me on oltu*, jossa *olla*-apuverbi on aktiivimuotoinen, puolestaan vastaavasti vähentynyt. Vielä muoto-opin arkiston aineiston mukaan tyypit olivat käytössä melko tasaisesti rinnakkain.

Tyyppi 1b on aineiston toiseksi yleisin. Aineisto sisältää indikatiivien perfektimuotoja sekä myönteisiä indikatiivien pluskvamperfekti- ja konditionaalien perfektimuotoja. Aineistoa on hämäläis-, savolais- ja eteläpohjalaismurteiden alueelta. Myös tämän tyypin käyttö on nykypuhekielessä selvästi yleistynyt monikon 1. persoonan funktioiseen tyyppiin *on tultu* nähden.

Tyyppin 2 mukaisia varsinaisia kaksoispassiivimuotoja aineistossa on hyvin vähän. Aineisto sisältää indikatiivin pluskvamperfektin esiintymiä sekä yhden konditionaalin perfektin esiintymän.

Muodot ovat hämäläis-, savolais- ja lounaismurteista. Indikatiivin pluskvamperfektin kielteinen muoto, tyyppi *ei oltu tultu*, muodostaa nykypuhekielen aineistossakin oman poikkeusryhmänsä: se on ainoa muotoryhmä, jossa kaksoispassiivista tyyppiä tavataan yhtä usein kuin tavallista, varsinaispassiivista tyyppiä. Indikatiivin pluskvamperfektin ja konditionaalin perfektin myönteinen muoto ovat useimmiten varsinaispassiivisia, vain harvoin tapaa kaksoispassiivista asua. Indikatiivin perfekti näyttää puolestaan olevan aina varsinaisen passiivin kannalla.

7. KAKSOISPASSIIVIN IKÄ, SYNTYALUE JA SYNTY

7.1. Kaksoispassiivin ikä ja syntyalue

7.1.1. Passiivifunktion kaksoispassiivi

Kaksoispassiivi on kirjakielen ilmiönä melko nuori, vajaan 200 vuoden ikäinen. Erkki Lyytikäisen mukaan siitä ei ole jälkiä vanhassa kirjasuomessa. Kirjakieleen kaksoispassiivi on ilmestynyt vasta 1800-luvun alkupuolella. Varhaisin Lyytikäisen löytämä kaksoispassiivimuoto on indikatiivin pluskvamperfektin kielteinen muoto Oulun Wiikko-Sanomia -lehden ensimmäisestä vuosikerrasta vuodelta 1829. Lyytikäisen 1800-luvun kirjakielen aineisto sisältää kaikkiaan 18 kaksoispassiivitapausta, joista 16 on indikatiivin pluskvamperfektin kieltomuotoja, yksi indikatiivin perfektin ja yksi indikatiivin pluskvamperfektin myönteinen muoto. (Lyytikäinen 1996: 582.)

1800-luvun kieliopissa kaksoispassiivi mainittiin ensimmäisen kerran 1816, jolloin Strahlmann mainitsi myönteisen indikatiivin perfektin ja pluskvamperfektin sekä nykynormin mukaisena että kaksoispassiivisena esitellessään *olla*-verbin taivutusta (Strahlmann 1816: 106). Myöhemmissä 1800-luvun kieliopissa mainitaan usein juuri indikatiivin pluskvamperfektin

kieltomuoto, tyyppi *ei ollut tultu*. Viime vuosisadan ensimmäisissä suomen kielen kieliopissa on myös teorioituja muotoja, sillä kieliopin tekijät harrastivat suomen kielen deklinaatiota ja konjugaatiota täydentävää teoriantia (Mielikäinen 1996: 151, 152). Erot kielioppien välillä ovat suuret, koska yhteisiä kuvausperiaatteita ja yleisesti hyväksytyä terminologiaa ei vielä ollut ja kuvauksen kohdekin - kirjakieli - pysyi pitkään vakiintumattomana (Häkkinen 1994: 112). Niinpä teoksien luokittelujen ja jäsentelyjen yhteys todelliseen kieleen ei aina ole selvästi osoitettavissa. Tämän vuoksi herää kysymys siitä, onko esimerkiksi ensimmäisten kaksoispassiivisten taivutuskaavojen esittäjällä, Strahlmannilla, ollut kaksoispassiiviansa perusta ympäristönsä käyttämässä kielessä vai onko hän kenties teorionut sekä nykynormin mukaiset että kaksoispassiiviset muodot. Teoriantioletusta tukee se, että liittotempukset ovat olleet 1800-luvun alussa muutosvaiheessa, joten muotojen yksiselitteinen hahmottaminen on tuskin ollut yksinkertaista tai helppoa. Toisaalta Strahlmann esittää muut modukset sekä indikatiivin liittomuotojen kieltomuodot nykykäytännön mukaisina (puuttuvaa *olla*-verbin passiivin indikatiivin kielteistä pluskvamperfektiä lukuun ottamatta). Samoin kaikkien muiden esimerkkiverbien paitsi verbin *olla* taivutusparadigmat ovat pelkästään nykynormin mukaiset. Tärkein todiste siitä, että Strahlmannin kaksoispassiivien perusta on ollut puhutussa kielessä, on Strahlmannin havainto, jonka mukaan *olla*-verbiä käytetään kaksoispassiivisesti silloin, kun yksikön 1. persoonassa sisältyy passiivin viittauskohteen alaan. Tämän perusteella voisi päätellä, että *olla*-verbi olisi ollut ainoa poikkeuksellinen verbi, ja vain sen indikatiivin myönteisten liittomuotojen yhteydessä olisi esiintynyt kaksoispassiivisia muotoja.

Becker, seuraava kieliopin tekijä, jonka teoksessa on mainintoja kaksoispassiivin käytöstä, tunnetaan kielimiehenä, jolla oli vahva murteiden tuntemus; olihan hän merkittävä henkilö jälkipolvien murteiden taisteluna tuntemassa suomen kielen kehitysvaiheessa (ks. esim. Mielikäinen 1996). Vaikka Beckerinkin kielioppi sisältää teoriantia, on oletettavaa, että kaksoispassiivihavainnot ovat peräisin puhutusta kielestä. Becker nimittäin lähti 1819 tutkimusmatkalle Turusta Pohjanmaan kautta Lappiin, Kainuuseen ja Pohjois-Savoon. Tutkimusmatkalla hänen tarkoituksensa oli muun muassa hankkia tarkempaa tietoa suomen murteista (Niemi 1922: 30). Murretietonsa hän sisällytti kielioppiinsa (Mielikäinen 1996: 127). Tutkimusmatkoillaan hän lienee tehnyt kaksoispassiivihavainnoja, joista hänen kieliopissaan on esimerkkejä. On todennäköistä, että ilmiö

on ollut jo Beckerin kiertomatkojen aikana suhteellisen levinnyt. On nimittäin epätodennäköistä, että kaksoispassiiviset muodot olisivat tuolloin olleet ainoastaan pienen, suppealla alueella asuvan ydinjoukon käytössä ja kantautuneet silti kielimiesten korviin. Ilmiöt taas vaativat aikaa levitäkseen. Leviäminen ja puheen piirteen yleistyminen ei tapahdu hetkessä. On siis mahdollista, että kaksoispassiivisia muotoja on käytetty jo kymmeniä vuosia aiemmin, jo 1700-luvulla. Varmaa kuitenkin nähdäkseni on, että ainakin Beckerin kiertomatkojen aikaan 1819 kaksoispassiivi on ollut käytössä murteessa tai murteissa.

Varsinaisen, passiivinfunktion kaksoispassiivin syntyalue ei ole määriteltävissä. Suomi-sarjan tutkimusten tulokset (Lönnebohm 1879: 84 - 85, 87, 89, 105 - 106; Reijonen 1893: 58 - 59) osoittavat, että varsinaisia kaksoispassiivimuotoja on tavattu jo 1800-luvun loppupuolella sekä kaakkoismurteiden alueelta että itäisten savolaismurteiden alueelta. Setälän mukaan Koillis-Satakunnassa passiivinfunktion passiivin liittomuodot muodostetaan aina siten, että *olla*-apuverbi on aktiivinen. Muissa Suomi-sarjan tutkimuksissa ei ole tietoa passiivinfunktion kaksoispassiivimuodoista. Ainoat 1800-luvun varsinaiset, passiivinfunktion kaksoispassiivimaininnat ovat siis itämurteiden alueelta. Olisi kuitenkin hieman hätäistä päätellä pelkästään tämän perusteella kaksoispassiivi itämurteissa syntyneeksi ilmiöksi. Onhan mahdollista, että varsinainen, passiivinfunktion kaksoispassiivi on syntynyt usealla alueella melko yhtäaikaaisesti.

7.1.2. Aktiivinfunktion kaksoispassiivi

Aktiivinfunktion kaksoispassiivimuoto mainitaan ensimmäisen kerran kieliopeissa 1881 Genetzin teoksessa Suomen kielen äänne- ja muoto-oppi ynnä runousoppi (Genetz 1881: 63, 65). Jotta kirjoituksessa voisi käyttää kaksoispassiivimuotoja aktiivin funktiossa, on muodoille oltava perusta todellisessa puheessa; ne eivät voi syntyä kieliopeihin teorioiden pohjalta. Monikon 1. persoonaa on siis ilmaistu passiivilla - ja kaksoispassiivilla - jo 1800-luvulla. Varhaisin maininta murteista on vuodelta 1879 Lönnebohmian teoksessa Jääsken, Kirvun sekä osittain Rautjärven ja Ruokolahden pitäjien kielimurteesta (Lönnebohm 1879: 84 - 85, 105 - 106). Myös monikon 3. persoonaan ja *me*-pronominin monikon 1. persoonaan viittaava kaksoispassiivi ovat olleet käytössä

1800-luvulla: Setälä on osoittanut 1883 monikon 3. persoonaa ilmaistavan kaksoispassiivin avulla Koillis-Satakunnassa ja Sirelius 1894, että tyyppi *ollaan tultu* on ollut käytössä ainakin kaakkoismurteiden alueella Jääskessä ja Kirvussa (Setälä 1883: 105; Sirelius 1894: 48).

Edellä esitetyn perusteella kaksoispassiivi on tullut kirjakieleen vasta 1800-luvulla. Ensimmäiset puhekielen kaksoispassiivihavainnot ovat samoin 1800-luvulta. Voisiko kuitenkin olla mahdollista, että puhekielen kaksoispassiivi olisi huomattavasti vanhempi kuin kirjakielen kaksoispassiivi? Tapani Lehtinen on osoittanut (Lehtinen 1985: 270 - 289), ettei persoonissa taipuvaa passiivia esiinny kansankielessä lainkaan, paitsi juuri passiivin persoonallisissa liittomuodoissa, jotka jäsentyvät yleisen käsityksen mukaisesti predikatiivilauseiksi. Yksipersonainen passiivi on syntynyt jo itämerensuomalaisena yhteisaikana. Monipersonainen passiivi ei ole omaa perua, vaan selitys sille löytyy vieraiden kielten esikuvien seuraamisesta. (Häkkinen 1994: 466, 468) Persoonamuotoisen passiivin elinkaari on täten ollut suomen kirjakielessä 1500-luvulta 1800-luvun puoliväliin. Kirjakieli persoonallisine passiiveineen ei ole tänä aikana tavoittanut tavallista kansaa ja saanut sitä muuttamaan puheenpartaan.

Menneen ajan liittotempuksia muodostaneet rakenteet ovat kuitenkin syntyneet ja kehittyneet jo ennen kirjakielen syntyä. Imperfektin ja perfektin työjako on kehittynyt nykyiselleen vasta vanhan kirjasuomen kaudella, ilmeisesti vieraiden kielten kuten ruotsin vaikutuksesta. Imperfektia ovat käyttäneet perfektin sijaan erityisesti sellaiset kirjoittajat, joiden tempusten käyttö on ollut vähiten vieraiden esikuvien mukaista. Samanlaista imperfektin käyttöä on murteissa ja lähisukukielissä, joten se heijastellee alkuperäistä suomalaista kantaa. (Häkkinen 1994: 471.) Vaikka eri tempusten käyttötehtävät eivät ole olleet 1800-luvun alussa nykykäytännön kaltaisia, ovat perfekti ja pluskvamperfekti kuitenkin olleet käytössä ja sen vuoksi on mahdollista, että jo vanhan kirjasuomen kaudella murteissa on esiintynyt kaksoispassiivimuotoja. Tämän vuoksi ei ole varmaa, että puhekielen kaksoispassiivi olisi syntynyt vasta 1800-luvun alussa. Se on ollut varmasti ilmiönä olemassa jo tuolloin, mutta on mahdollista, että se on syntynyt puhekielessä jo aiemmin.

Aktiivinfunktioiden, monikon 1. persoonaa ilmaisevien kaksoispassiivimuotojen, ja varsinaisten, passiivinfunktioiden, kaksoispassiivimuotojen keskinäisen ikäjärjestyksen selvittäminen vaatii tarkempaa tutkimusta. Tässä tutkimuksessa ongelmaa ei ole mahdollista ratkaista, mutta silti kannattanee vielä perehtyä joihinkin seikkoihin, jotka osoittavat, että tyyppi *me*

ollaan tultu on iältään melko nuori. Monikon 1. persoonaan viittaavat kaksoispassiivimuodot edellyttävät mahdollistuaakseen tietysti passiivilla ilmaistavan monikon 1. persoonan, tyyppin *me tullaan*, käyttöä. Kettusen mukaan passiivin käyttö monikon 1. persoonan asemesta on suhteellisen myöhäistä perua (Kettunen 1940b: 284). Kettunen ei perustele näkemystään. Nirvi on asiasta samaa mieltä. Hän olettaa, että passiivin käyttö monikon 1. persoonan funktiossa on kaikkialla suhteellisen nuorta ja että passiiviasuisten monikon 1. persoonan muotojen lähtökeskus on ollut varsinaisella savolaisalueella eikä sen itäisellä taka-alueella. Mikäli lähtökeskus on ollut varsinaisella savolaisalueella, on helposti ymmärrettävissä, että ilmiö on levinnyt itäisen ja kaakkoisen Hämeen sekä Uudenmaan murteisiin ja Kannaksen alueelle. Jos taas lähtökeskus olisi ollut itäisten savolaismurteiden alueella, ilmiön leviämistä kyseisille alueille olisi vaikea ymmärtää. Luonnehtiessaan ilmiötä nuoreksi Nirvi tarkoittaa sitä, että oletettavasti ainakin vielä 1500 - 1600-luvulla savolaismurteissa on ollut toisenlainen monikon 1. persoonan edustus kuin nykyään. Nirvillä on esittää kaksi perustetta oletukselleen:

- 1) Keski-Skandinavian suomalaismurteissa tavataan yksinomaan *-mmon-*, *-mmön-*päätteisiä muotoja. Koska nämä ns. Vermlannin metsäsuomalaiset ovat muuttaneet uusille asuinalueilleen 1500- ja 1600-luvulla pääasiassa Pohjois-Savon länsiosista, on pääteltävissä, että ilmiö ei ollut syntynyt vielä tuolloin tai jos olikin, se ei ollut levinnyt Pohjois-Savoon asti.
- 2) Etelä-Savosta lähtöisin olevien Inkerin savakkojen monikon 1. persoonan muodot ovat tyyppiä *soammo*, *saimmo*. Nirvi olettaa, että Etelä-Savossa on ollut samantyyppinen monikon 1. persoonan persoonapäätteen edustus kuin Pohjois-Savossakin. Savakot ovat siirtyneet Inkeriin Pähkinäsaaren rauhan (1323) jälkeisenä aikana, erityisesti 1600-luvulla, joten on pääteltävissä, että Etelä-Savossa on käytetty vielä melko myöhään varsinaisia aktiivisia muotoja ilmaisemaan monikon 1. persoonaa. (Nirvi 1947: 36 - 38.)

On kuitenkin muistettava, että tyyppi (*me*) *tullaan*, *annetaan* on ollut jo 1940-luvulla yksinomainen melko suurella alueella (ks. liitettä 8). Muoto ei tunkeudu toisen alueelle ja valtaa sen elintilaa kokonaan itselleen aivan lyhyessä ajassa. Jos kaikki sukupolvet käyttävät poikkeuksetta muotoa, on syytä olettaa, että se on ainakin kolmen neljän sukupolven ikäinen.

Kettusen mukaan passiivilla on ilmaistu monikon 1. persoonaa nimenomaan indikatiivin

preesensissä ja imperfektissä sekä konditionaalissa. Liittomuodoista Kettunen ei puhu tässä yhteydessä mitään. (Kettunen 1940b: 284.) On oletettava, että passiivi on levinnyt kyseisistä muotoryhmistä vasta myöhemmin muihin tempuksiin. Liittomuotojen monikon 1. persoonan persoonapäätteet ovat siis voineet hyvinkin säilyä käytössä, vaikka indikatiivin preesens ja imperfekti ovatkin olleet monikon 1. persoonassa passiivimuotoisia. Tässä yhteydessä on muistettava myös edellä puheena ollut liittomuotojen käytön ja käyttöfunktioiden kehittyminen. Liittomuodot eivät ole olleet nykyisenkaltaisia käyttöfunktioiltaan. Niitä on todennäköisesti käytetty vähemmän kuin nykyään. Tämä kaikki tukee ajatusta aktiivinfunktioiden kaksoispassiivin nuoresta iästä.

7.2. Kaksoispassiivin synty

Onko kaksoispassiivi syntynyt yhdessä muotoryhmässä ja levinnyt siitä muihin muotoryhmiin vai onko *olla*-apuverbin passiivista varianttia alettu käyttää jo alun perin liittomuotojen eri muotoryhmissä? Jos kaksoispassiivi on syntynyt yhdessä muotoryhmässä, kyseeseen voi tulla ainoastaan indikatiivin pluskvamperfektin kieltomuoto, tyyppi *ei oltu tultu*. Kyseinen muotoryhmä on ainoa poikkeuksellinen muotoryhmä. Jos muotoryhmän nykyedustus vastaa varhaista edustusta, kaksoispassiivin synty sen pohjalta tuntuu uskottavalta: onhan tyyppi *ei oltu tultu* ainoa, joka on puhutussa kielessä yleisempi tai ainakin yhtä yleinen kuin sen norminmukainen variantti. 1800-luvun kielioppien tekijät ovat Kockströmistä (1872) alkaen suoneet tyyppille erityisaseman. Tämä lienee tulkittava niin, että muotoryhmä on ollut jo tuolloin niin selvästi muita muotoryhmiä erottuvampi ja kenties yleisempi, että se on ansainnut erityiskohtelun. Tätä oletusta tukee Lyytikäisen 1800-luvun kirjakielen aineiston tulos: indikatiivin pluskvamperfektin kielteisiä muotoja oli lähes 90 % koko aineistosta (Lyytikäinen 1996: 582 - 583) . Muotoryhmän suurimman frekvenssin perusteella on tehtävissä seuraavanlainen päätelmä: koska tyyppi *ei oltu tultu* on suurtaajuisin ja täten levinnein, se on oletettavasti myös iäkkäin.

On myös mahdollista, että kaksoispassiivi on alkuaan esiintynyt ainoastaan yhden muotoryhmän yhdessä verbissä ja levinnyt tästä muihin muotoryhmiin ja muihin verbeihin. Ainoaksi mahdollisuudeksi tällöin muodostuu verbi *olla*. Strahlmannhan esitti kieliopissaan kaksoispassiivisena ainoastaan *olla*-verbin liittomuotoja, esim. *ollaan oltu, oltiin oltu*. Muiden

verbien liittomuodoissa apuverbi on aina esimerkeissä aktiivimuotoinen, esim. *oli tultu, ei ollut menty*. Tosin Strahlmannin taivutuskaavojen perusteella ei ole mahdollista olettaa kaksoispassiivin kehityksen lähtömuodoksi houkuttelevinta mahdollisuutta, *olla*-verbin taivutusta tyypissä *ei oltu oltu*, sillä Strahlmannin mukaan suomesta puuttuu *olla*-verbin passiivin indikatiivin kielteinen pluskvamperfekti. Tätä ei voi kuitenkaan pitää kiistattomana osoituksena siitä, että kyseistä muotoa ei voisi pitää kaksoispassiivien lähtömuotona. *Olla*-verbin passiivin indikatiivin kielteinen pluskvamperfekti ei ole todennäköisesti tuolloin puuttunut suomen kielestä, vaan Strahlmann on erehtynyt. Nykynormin mukaisessa muodossa *ei ollut oltu* on saattanut kielikorvaa hämätä saman verbin aktiivi- ja passiivimuotoisuus samassa ilmauksessa. Kaksoispassiivisessa ilmauksessa *ei oltu oltu* sen sijaan hahmottaminen on ollut helpompaa. Redundanssista ei ole ollut ainakaan haittaa.

Kolmas mahdollisuus on, että kaksoispassiivin synty on selitettävissä *olla*-apuverbin pääluokkavaihtelun avulla. On mahdollista, että on ollut aika, jolloin *olla*-apuverbi ei ollut vielä vakiinnuttanut asemaansa joko aktiivisena tai passiivisena passiivin liittomuodoissa ja passiivin liittomuodot ovat vaihdelleet vapaasti tavallisen passiivin ja kaksoispassiivin välillä. Kaksoispassiivisuutta olisi tällöin esiintynyt kaikissa tai ainakin useissa muotoryhmissä. Kielen merkitysvivahteiden erottelun sekä järjestelmällisyys- ja johdonmukaisuusperiaatteen vuoksi jotkut muodot olisivat sitten jääneet enimmäkseen yksinkertaisen passiivi-ilmauksen kannalle, koska kaksoispassiivin käytölle ei ole ollut tarvetta. Sen sijaan muodot, joiden käytössä kaksoispassiivisuudella on oma funktionsa, olisivat jääneet useimmiten kaksoispassiiviselle kannalle. Tämäkin vaihtoehto perustuu täysin oletuksiin. Selityksen kanssa on ristiriidassa ainakin se seikka, että kaksoispassiivisesta konditionaalista on hyvin niukasti materiaalia 1800-luvulta: kieliopissa ja Lyytikäisen kirjakielen aineistossa sitä ei mainita kertaakaan ja Suomi-sarjan murretutkimuksissakin vain kahdessa monografiassa. Indikatiivista on tosin runsaasti aineistoa kaikista neljästä muotoryhmästä.

On pohdiskeltava erikseen aktiivinfunktioiden kaksoispassiivimuotojen syntyä ja kehitystä, koska niillä on yksi selkeä ero passiivinfunktiisiin. Monikon 1. persoonaan viittaavissa passiivin liittomuodoissa kaksoispassiivisuudella on nimittäin selkeä merkitystehtävä: se erottaa aktiivinfunktioidet passiivimuodot kaksoispassiivisuudellaan varsinaisista, passiivinfunktioidista passiivimuodoista, jotka ovat useimmiten tavallisen muotoisia eli joissa *olla*-apuverbi on aktiivissa.

Kaksoispassiivisuuteen on kyseisissä aktiivinfunktioisissa muodoissa löydettävissä toinenkin selitys. Passiivi edellyttää tavallisimmin useita osanottajia, ja kun *olla*-apuverbikin on passiivinen, osanottajien useus korostuu. Siis kun sanotaan *me ollaan tultu* sen sijaan että sanottaisiin *me on tultu*, korostuu *me*-pronominin tarkoite monikollisena. Passiivista käytetään häivyttämään ilmauksesta persoona, sillä passiivimuoto viittaa “epämääräiseen persoonaan”, joka on luonteeltaan distributiivinen tai kollektiivinen yleistävä universaali *jokainen* tai *kaikki* tai tilanteistava partiaallinen *jotkut*. Tästä syystä passiivi on luontaisesti monikollinen (Yli-Vakkuri 1986: 81).

Tästä huolimatta passiivista käytetään myös viittaamaan yhteen ja ainoaan persoonaan, usein juuri puhujan itseensä, vaikka passiivin käyttäminen viittaamaan yhteen ja ainoaan persoonaan ei useinkaan tunnu kovin luontevalta. Tällöin viittaaminen tapahtuu tosin kielenulkoisten olosuhteiden vaikutuksesta (Kangasmaa-Minn 1980: 60; Sadeniemi 1951: 97.) Esimerkiksi yksikön 1. persoonaan viittaavasta passiivin käytöstä soveltuu seuraava ilmaus: Lapua: *kyllä sitä kaikkia on nähtii* [olen nähnyt] *ja sitäkin on nähtii* [olen nähnyt] *ku täälä otethin niitä jäkälöötä* (MA). Muodon kerääjä on merkinnyt muistiin passiivin tarkoitteen, joka ei muuten kävisi ilmi kontekstista. Täten on muodostettavissa merkityseron muodostava apuverbipari *on - ollaan*. *Ollaan*-muotoa ei käytetä aineistojeni mukaan koskaan viittaamaan pelkästään puhujan itseensä vaan aina useaan toimijaan. Aktiivista *on*-muotoa käytetään sen sijaan myös viittaamaan useaan toimijaan.

Aktiivinfunktioidet, monikon 1. persoonaan viittaavat passiivin liittomuodot ovat kehittyneet preesens- ja imperfektimuotojen pohjalta. Juuri monikollinen tarkoite, *me*, on tehnyt mahdolliseksi *ollaan*-muodon käytön. Rinnan on käytetty aktiivimuotoista *on*-varianttia. Aktiivinfunktioidet kaksoispassiivista käytetään melko tasaisesti kaikissa muotoryhmissä muotoryhmien yleisyyden mukaan, joten ei ole syytä olettaa, että kaksoispassiivi olisi levinnyt yhdestä muotoryhmästä muihin. On tietysti olemassa hyvin pieni mahdollisuus, että leviäminen yhdestä muotoryhmästä muihin on tapahtunut aktiivinfunktioiden kaksoispassiivin nopean leviämiskyvyn vuoksi erittäin lyhyessä ajassa, ja tämän vuoksi kaksoispassiivisuutta on aktiivinfunktioidet passiivin liittomuodoissa melko tasaisesti.

Aktiivinfunktioidet kaksoispassiivimuodoilla on tietysti kosketuskohta passiivinfunktioidet kaksoispassiivimuotoihin. Jos oletuksena on, että passiivinfunktioidet kaksoispassiivimuodot ovat vanhempia kuin aktiivinfunktioidet, herää kysymys, ovatko ne vaikuttaneet kaksoispassiivisten

monikon 1. persoonaan viittaavien muotojen kehitykseen. Muodohan eivät tällöin ole olleet kielitajulle täysin vieraita. Jos olettaa, että varsinaisten kaksoispassiivimuotojen osuus puheessa on korkeintaan samansuuruinen kuin nykyisin, ei ajatus vaikuta välttämättä kovin uskottavalta. Varsinaisia kaksoispassiivimuotojahan käytetään nimittäin hyvin vähän suhteessa tavallisen passiivin kannalla oleviin passiivin liittomuotoihin. Tavallisen passiivin kannalla olevat liittomuodot ovat tyyppiä *ei oltu tultu* lukuun ottamatta aina paljon kaksoispassiivisia muotoja yleisempiä.

Jos yhtymäkohdaksi taas täytyisi olettaa yksi muotoryhmä, se olisi tyyppi *ei oltu oltu*. Täytyy kuitenkin muistaa, että passiivin kieltomuodot reaalistuvat puheessa paljon harvemmin kuin myönteiset muodot. Kaksoispassiivinen indikaatiivin pluskvamperfektin kielteinen muoto on ollut ja on tämän vuoksi melko harvinainen. En täten pidä ajatusta passiivinfunktioiden passiivin liittomuotojen yhden muotoryhmän analogiamallista mahdollisena.

Yleisyysuhteet eivät todista kehitystä, jossa passiivinfunktioiden kaksoispassiivi olisi toiminut analogiamallina aktiivinfunktioiden muodoille. Onhan mahdollista, että aktiivinfunktioiden kaksoispassiivimuodot ovatkin vanhempia kuin passiivinfunktioiden. Tällöin tyyppin *me ollaan tultu* mukaiset muodot olisivat voineet vaikuttaa passiivinfunktioiden kaksoispassiivimuotojen kehitykseen.

8. KATSAUS KARJALAN KIELEN KAKSOISPASSIIVIIN

8.1. Karjalan kielen passiivista

E. V. Ahtian Karjalan kieliopin (1938: 96, 103 - 104) perusteella karjalan passiivinfunktioiden passiivi on samanlainen kuin suomen passiivi. Se on yksipersonainen ja persoonatekijäinen ja sitä käytetään kaikissa moduksissa ja tempuksissa, esim. *ollah, oldih, on mendy, oli mendy, ollov mendy, olis mendy*. Ahtian lisäksi karjalan kielen kielioppien ja koko kielen tai murteen kattavien tutkimusten tekijöistä ainoastaan **Arvo Laanest** on käsitellyt teoksessaan *Sissejuhatus*

läänemeresoome keeltesse (1975: 156 - 158, 167 - 169) karjalan passiivia. Hän toteaa, että itämerensuomalaisissa kielissä passiivi on henkilötekijäinen ja että sitä käytetään kaikissa tempuksissa (preesensissä, imperfektissä, perfektissä ja pluskvamperfektissä) ja moduksissa (indikatiivissa, imperatiivissa, konditionaalissa ja potentiaalissa). Hän esittää karjalan passiivista kuitenkin vain preesensin ja imperfektin taivutuskaavoja:

passiivi eli impersonaali

myönteiset muodot

indikatiivin preesens: *lugietah, miatah*
 konditionaalin preesens: *lugietais, miattais*

indikatiivin imperfekti: *lugieth, miattih*
 potentiaalın preesens: *lugiethanneh, miattanneh*

kieltomuodot

indikatiivin preesens: *ei lugieta, miata*
 konditionaalın perfekti: *ei lugietais, miattais*

indikatiivin imperfekti: *ei lugiettu, miattu*
 potentiaalın perfekti: *ei lugiethanne, miattanne*

P. Zaikov puolestaan toteaa Karjalan kielen kielioppie -teoksessaan (1993: 12), että passiivi puuttuu vienankarjalasta kokonaan.

Karjalassa käytetään passiivia myös ilmaisemaan monikon 3. persoonaa. Nirvin mukaan karjalassa passiivi on syrjäyttänyt monikon kolmannen persoonan muodon täysin, esimerkiksi *hyö oltais oltu* (vrt. suomen monikon 1. persoonaan eli tyyppiin *me ollaan tultu*). Nirvin mukaan koko karjala-aunuksen kielialueella sekä Tverin karjalassa käytetään yksinomaisesti passiivimuotoja aktiivin monikon 3. persoonan funktiossa. *vat-*, *vät-*-päätteisistä muodoista ei ole edes rudimentaarisia jäänteitä. (Nirvi 1947: 10, 18.) Karjalassa monikon 3. persoonaa ilmaisevan *hyö*-pronominin tai muun monikon 3. persoonaan viittaavan tekijännimen on oltava ilmauksessa mukana. Se ei voi heittyä kuten suomessa, jossa pronomini voi jäädä pois ja aktiivinfunktioiden ilmaus *ollaan tultu* on mahdollinen. Karjalassa kaksoispassiivinen monikon kolmas persoona voidaan siis ilmaista vain yhdellä tavalla. P. Zaikovin mukaan karjalan monikon 3. persoonan muodot “muodollisesti muistuttavat suomen kielen passiivia”. Hänen mukaansa karjalan murteissa ei ole muodollista eroa passiivin ja monikon 3. persoonan välillä. Puheessa tämä aktiivin ja passiivin ero ilmaistaan käyttämällä monikollista subjektia tai jättämällä se pois, esim. *ja lapset annetah koiralla leipyä*,

koiralla annetah leipyä. (Zaikov 1987: 107.)

8.2. Kaksoispassiivi karjalan kielen tutkimuksissa ja kieliopissa

Arvid Genetz on julkaissut 1880 kirjoituksen Tutkimus venäjän karjalan kielestä. “Yhdistettyjä verbinaikoja” esitellessään Genetz sanoo perfektin ja pluskvamperfektin muodostuvan ylimalkaan samalla tavalla kuin suomessa. Hän kuitenkin huomauttaa, että liittomuotoja ei käytetä kovinkaan paljon, sillä imperfekti edustaa tavallisesti niitä. Tutkimuksessaan Genetz ei esitä taivutuskaavoja liittomuodoista. (Genetz 1880: 220.)

Seuraavassa karjalaa käsittelevässä teoksessaan Tutkimus Aunuksen kielestä (1884) Genetz mainitsee - samoin kuin edellisessä tutkimuksessaankin - imperfektin usein edustavan perfektiiä ja pluskvamperfektiiä. Tästä huolimatta aunuksen murteessa käytetään liittomuotojakin. Genetz mainitsee esimerkkejä liittomuodoista. Niiden joukossa on kaksoispassiivimuoto *oldih hyö astuttu*. Muoto on funktioltaan aktiivinen. Lauseessa passiivia käytetään monikon 3. persoonan funktiossa. (Genetz 1884: 178.)

“Konjunktiivin” (‘konditionaalinen’) perfekti muodostaa aunuksessa oman erityisryhmänsä, mikä on syytä mainita tässä. Aunuksessa nimittäin tavataan liittomuotoisen konditionaalisen perfektin (Genetzin konjunktiivin pluskvamperfektin) ohessa konditionaalisen erityiskehittyviä, ns. kompressoituneita muotoja, joissa konditionaalinen perfekti muodostetaan yhdellä sanalla, esim. *andanuizin* ‘olisin antanut’, *voidanus* ‘olisi voitu’. Passiivimuodoissa kompressoitunut konditionaalinen perfekti muodostetaan siten, että pääte *-nus (-z)*, *-nnus (-z)* liittyy passiivin vartaloon. Tällaisissa muodoissa kaksoispassiivi ei ole mahdollinen, koska apuverbiä ei ole. (Genetz 1884: 165, 167, 178; ks. myös Nurmi 1997.)

E. V. Ahtia esittää kieliopissaan runsaasti taivutuskaavoja. Ahtia esittelee verbien liittomuotojen yhteydessä apuverbejä, joista yleisin on *olla*. Muita mahdollisia ovat *rodiekseh* ‘alkaa, syntyä’ ja *soaha*. Passiivien liittomuodoissa *olla*-apuverbi on indikatiivin perfektissä preesensmuotoinen *ollah*, indikatiivin pluskvamperfektissä imperfektimuotoinen *oldih*, potentiaalisen perfektissä vastaavasti preesensmuotoinen *oldaneh* ja konditionaalisen perfektissä *oldas*. Apuverbi on näiden ohjeiden mukaan aina passiivinen. Esitän aktiivien liittomuodoista Ahtian taivutuskaavat

monikon 3. persoonan taivutukseen, koska kyseinen muoto ilmaistaan passiivin avulla, ja täten kaksoispassiivinen muoto on mahdollinen. Ahtia esittää aktiivin liittomuodosta seuraavanlaisia taivutuskaavoja:

I Aktiivi

Indikatiivi

	perfekti		pluskvamperfekti
m. 3. pers.	<i>oltah mennyh</i>		<i>oldih mennyh</i>
m. 3. pers	<i>on mendy</i>		<i>oli mendy</i>

Potentiaali

	perfekti
m. 3. pers.	<i>oldanev mendy</i>
	<i>oldanev mennyh</i>

Konditionaali

	pluskvamperfekti
m. 3. pers.	<i>oldas mennyh</i>
	<i>olis mendy</i>

Monikon 3. persoonan liittomuodot muodostetaan siis joko passiivisen *olla*-verbin ja aktiivin 2. partisiipin tai aktiivisen *olla*-verbin ja passiivin 2. partisiipin avulla paitsi potentiaalın perfektissä persoonamuotoisen apuverbin (*oldanev*) ja passiivin 2. partisiipin tai aktiivin 2. partisiipin avulla. Potentiaalın perfektin ensiksi esitetyssä muodossa (*oldanev mendy*) on kaksinkertainen passiivin tunnus, vaikkakin apuverbi on persoonamuotoinen. Muotoa ei voi pitää apuverbin persoonamuotoisuuden vuoksi varsinaisena kaksoispassiivimuotona. Kyseinen apuverbi on tulkittava jonkinlaiseksi sekamuodosteeksi. Ahtian monikon 3. persoonan taivutuskaavoissa ei esiinny kaksoispassiivisia muotoja, ellei potentiaalın perfektin sekamuodosteista esimerkkiä tulkita sellaiseksi.

Passiivin liittomuodoista Ahtian taivutuskaavat taas ovat seuraavanlaiset:

I Passiivi

Indikatiivi

perfekti
ollah mendy
on mendy

pluskvamperfekti
oldih mendy
oli mendy

Potentiaali

perfekti
oldaneh mendy
ollov mendy

Konditionaali

perfekti
olis mendy
oldas mendy

Ahtia esittää jokaisesta muotoryhmästä sekä tavallisen passiivin kannalla olevan että kaksoispassiivisen variantin. Järjestys on huomionarvoinen: kaikissa muissa muotoryhmissä paitsi passiivin konditionaalin perfektissä kaksoispassiivinen variantti on esitetty ensimmäisenä. Kieltomuodoista Ahtia ei valitettavasti esitä taivutuskaavoja. Mainittakoon lopuksi vielä kuriositeettina Ahtian taivutuskaavat imperatiivin perfektistä ja pluskvamperfektistä [!], koska niissäkin on kaksoispassiivisia variantteja: *oldahas / olgah / anna ollah / anna on mendy; anna oldih / anna oli mendy*. Muodot tuntuvat kovin teoretisoiduilta. (Ahtia 1938: 96, 100 - 104.)

Arvo Laanest esittelee Ahtian tapaan taivutuskaavoja teoksessaan. Karjalan taivutusparadigmat on tuottanut K. V. Manzin. Hän on entinen opettaja, joka on tutkinut omaa Vesjegonskin paikallismurrettaan. Aktiivin myönteisistä liittomuodoista vain konditionaaln perfektistä mainitaan monikon 3. persoonan yhteydessä kaksoispassiivisia muotoja, nimittäin *oldais lugiettu, miattu* ‘oltaisi luettu, ‘oltaisi maattu / nukuttu’. Muut muotoryhmät esitellään kaavan passiivinen apuverbi + aktiivin toinen partisiippi avulla, esim. *ollah lugennut*. Aktiivin kielteisten liittotempuksien taivutuskaavojen kohdalla tilanne on sama: vain konditionaaln perfektin monikon 3. persoona on kaksoispassiivinen *ei oldais lugiettu, miattu*. Passiivimuodoista teoksessa on esitelty vain preesens ja imperfekti, kuten jo aiemmin on mainittu. Tämä viittaa edellä puheena olleeseen liittomuotojen vähäiseen käyttöön. (Laanest 1975: 166 - 167, 168.)

P. Zaikov kertoo edellisistä teoksista poiketen tutkimuksessaan Karjalan kielen murreoppia (1987) perfektin olevan karjalassa yhtä yleinen kuin suomen kielessä. Aktiivin indikatiivin perfektin monikon 3. persoonan kielto muodoissa mainitaan apuverbi vain passiivisena, esim. *ei oldu, oltu* [!] *mänty, mendy*. Vastaavan myönteisen muodon *olla*-apuverbi on esitetty ainoastaan aktiivisena. Pluskvamperfektiä puolestaan käytetään karjalassa Zaikovin mukaan hyvin harvoin. Etenkään kielto muotoja ei tavallisesti käytetä. Yllä mainittujen, ilmeisesti virheellisesti perfektin kategoriassa esitettyjen kielto muotojen perusteella tosin voisi olettaa, että indikatiivin pluskvamperfektin kielto muodot ovat käytössä. Aktiivin myönteisen konditionaalin perfektin monikon 3. persoona on Zaikovin esimerkkien perusteella kaksoispassiivinen, esim. *oltais käyty*. Zaikov sanookin, että varsinaiskarjalassa konditionaalinen perfekti muodostuu monikon 3. persoonassa *olla*-verbin konditionaalisen presensistä ja passiivin toisesta partisiipista. Kielteisessä muodossa partisiippi on tästä huolimatta esitetty aktiivisena: *ei oltais (olis) käynyn*. Myönteisen potentiaalisen perfektin monikon 3. persoona on Zaikovilla pelkästään kaksoispassiivinen *lienetän käyty, lietäh purdu*. Kielteisessä muodossa aktiivinen apuverbi on asetettu ensisijaiseksi, mutta passiivinen on mainittu vaihtoehdoisena: *ei liene (lienetä) sanottu, juotu*. Passiivisia muotoja Zaikov ei tutkimuksessaan esittele. (Zaikov 1987: 112 - 113, 115, 117 - 118.)

Karjalan kielen kielioppie -teoksessaan vuodelta 1993 Zaikov on vähentänyt kaksoispassiivisia muotokategorioita. Zaikov tähdentää, että vaikka *olla*-verbi taipuu monikon 3. persoonassa indikatiivin imperfektissä *oldih, ei oldu*, on sama muoto apuverbinä pluskvamperfektissä *oli*. Tästä huolimatta aktiivin indikatiivin pluskvamperfektin monikon kolmannen persoonan kielteisissä muodoissa myös apuverbi on passiivinen, esim. *ei oltu juattu, ei oltu autettu, ei oltu tilkitty, ei oltu kucuttu, ei oltu nähty, ei oltu kacottu*. Kaikissa muissa muotoryhmissä liittomuotojen apuverbi on monikon 3. persoonassa aktiivinen ja muodot ovat täten kaksoispassiivittomia. Zaikov ei esittele edelleenkään passiivien muotoja. Syy tähän selviää tällä kertaa. Zaikov toteaa, että karjalassa on verbeillä sellaisia kieliopillisia kategorioita kuin 1) persoona, 2) aikamuoto ja 3) tapaluokka. Pääluokka siis puuttuu luettelosta. Hiukan myöhemmin Zaikov kertoo passiivien puuttuvan vienankarjalasta: "Kumminki vienankarjalassa ei ole erikoista passiivie, kun sillä ei ole omia erikoista suffiksie ta taivutusta." (Zaikov 1993: 3, 12 - 13, 26, 79.)

Karjalan kielen muoto-opillista rakennetta kuvaavat esitykset antavat verbintaivutuksesta

hyvin hajanaisen kuvan. Liittomuotojen käyttötaajuudesta on erilaisia näkemyksiä. Genetzin mukaan niitä ei juuri käytetä. Laanest jättää passiivin liittomuodot kokonaan esittämättä. Zaikov taas sanoo, että perfektin on karjalassa yhtä yleinen kuin suomessa. Pluskvamperfektin käyttötaajuuden pienuudesta Zaikov on kuitenkin samaa mieltä kuin Genetz. Yhteistä kaikille esityksille Ahtian ja Laanesten tutkimusta lukuun ottamatta on, että ne esittävät verbeistä vain aktiivin taivutuksen. Laanestkin tyytyy esittämään passiivimuodoista ainoastaan preesensin ja imperfektin. Kirjoittajilla on eroja monikon kolmannen persoonan verbintaivutuksessa: Ahtialla koko 3. persoonan verbintaivutus on ainoastaan yksinkertaisen passiivin kannalla, Laanestilla taas vain koko konditionaalinen perfektin on kaksoispassiivinen. Zaikov esittää murreopissaan kielteisen indikatiivin perfektin sekä myönteisen konditionaalisen ja potentiaalisen perfektin ainoastaan kaksoispassiivisena. Kielteisessä potentiaalisen perfektissä kaksoispassiivinen muoto on vaihtoehtona. 1990-luvun kieliopissaan Zaikov on tiukentanut näkemyksiään aiemmasta: vain kielteisessä indikatiivin pluskvamperfektissä myös *olla*-apuverbi on passiivinen. Ainoastaan Ahtialla on passiivin liittomuotojen taivutus tutkimuksessaan. Kaikille passiivin liittomuodoille esitetään siinä kaksi muotovarianttia: sekä kaksoispassiivinen että tavallinen, jonka apuverbi on aktiivimuotoinen. Kaikissa muodoissa konditionaalista lukuun ottamatta kaksoispassiivinen variantti on esitetty ensimmäisenä.

8.3. Kaksoispassiivi Oma Mua -lehden aineistossa

8.3.1. Aineiston passiiviset liittomuodot

Aineisto sisältää kolmanneksen Oma Mua -lehden vuosikerran 1998 numeroista. Aineistoon kuuluvat tammi-, kesä-, marras- ja joulukuun numerot tammikuun 17. päivän numeroa lukuun ottamatta. Lehtiä on yhteensä 16, ja niissä on yhteensä 68 sivua. Olen poiminut lehdistä kaikki passiiviset liittomuodot ja jakanut ne niiden laadun perusteella tavallisiin ja kaksoispassiivisiin. Aineistoni jakautuu passiivin laadun suhteen taulukon 16 mukaisesti.

Passiivin laatu	Myönteinen	Kielteinen	Yhteensä
Tavallinen	220	21	241
Kaksoispassiivinen	12	1	13
Yhteensä	232	22	254

Taulukko 16. Oma Mua -lehden aineiston passiivisten liittomuotojen frekvenssi passiivin laadun mukaan esitettynä.

Ensiksi on todettava, että aineistoni on kaksoispassiiviesiintymiensä suhteen melko pieni. Passiivin liittomuodot - etenkin kaksoispassiiviset muodot - ovat karjalankielisessä sanomalehdessä melko harvinaisia, joten jotta luotettavia tuloksia voitaisiin saada, aineiston tulisi olla hyvin laaja. Tulokset ovat kuitenkin suuntaa antavia.

Koko aineistoni käsittää 254 passiivista liittomuotoa, joista 241 on passiivisia ja 13 kaksoispassiivisia. Tavalliset passiivimuodot muodostavat siis selvän enemmistön. Niitä on lähes 95 % kaikista aineiston passiivisista liittomuodoista. Aineistosta suurin osa on myönteisiä muotoja. Kielteisten muotojen osuus on ainoastaan noin 9 %. Kaksoispassiiviset muodot ovat yhtä esiintymää lukuun ottamatta myönteisiä.

8.3.2. Kaksoispassiivien muotoryhmittäinen jakauma

Oma Mua -lehden aineisto sisältää - kuten edeltä kävi ilmi - 13 kaksoispassiiviesiintymää. Esiintymät jakautuvat muotoryhmittäin seuraavalla tavalla:

Tempus	Myönteinen	Kielteinen	Yhteensä
Ind. perf.	2	0	2
Ind. pluskv.	8	1	9
Kond. perf.	2	0	2
Pot. perf.	0	0	0
Yhteensä	12	1	13

Taulukko 17. Oma Mua -lehden aineiston kaksoispassiivisten liittomuotojen muotoryhmittäinen jakauma.

Aineisto sisältää ylivoimaisesti eniten indikatiivin pluskvamperfektimuotoja (9). Lisäksi aineistoon kuuluu kaksi indikatiivin perfektiiä ja kaksi konditionaalin perfektiiä. Suurin osa aineiston esiintymistä on myönteisiä. Joukossa on ainoastaan yksi kielteinen esiintymä. Suurin yksittäinen muotoryhmä on myönteinen indikatiivin pluskvamperfekti, jonka esiintymiä on lähes 2/3 koko aineistosta.

Havainnollistaakseni tavallisten passiivimuotojen ja kaksoispassiivisten muotojen suhteita eri muotoryhmissä esitän seuraavaksi, kuinka tavalliset passiivin liittomuodot jakautuvat muotoryhmittäin. Suluissa oleva luku tarkoittaa monikon 3. persoonan funktiossa olevien tavallisten passiivin liittomuotojen lukumäärää. Suluissa oleva luku sisältyy sarakkeessa ilmoitettavaan lukuun. Tavalliset passiivin liittomuodot jakautuvat muotoryhmittäin taulukon 18 mukaisesti.

Tempus	Myönteinen	Kielteinen	Yhteensä
Ind. perf.	131 (24)	17 (4)	148 (28)
Ind. pluskv.	84 (4)	0 (0)	84 (4)
Kond. perf.	4 (2)	4 (0)	8 (2)
Pot. perf.	1 (0)	0 (0)	1 (0)
Yhteensä	220 (30)	21 (4)	241 (34)

Taulukko 18. Oma Mua -lehden aineiston tavallisten passiivin liittomuotojen muotoryhmittäinen jakauma (sulkeissa monikon 3. persoonan muodot, jotka sisältyvät sarakkeessa olevaan lukuun).

Eniten aineistossa on indikatiivin perfektimuotoja (148) ja toiseksi eniten indikatiivin pluskvamperfektimuotoja (84). Konditionaalien ja potentiaalisten perfektimuotojen määrä on hyvin pieni. Myönteiset muodot muodostavat noin 9/10 koko aineistosta. Jokaisesta muotoryhmästä on myönteisiä esiintymiä tai myönteinen esiintymä, mutta kielteisistä muodoista ainoastaan indikatiivin ja konditionaalien perfektistä on esiintymiä.

Tavallisia passiivimuotoja ja kaksoispassiivimuotoja yhdessä tarkasteltaessakin suurin muotoryhmä on myönteinen indikatiivin perfekti eli tyyppi *on / ollaan oltu* (131 passiivista ja 2 kaksoispassiivista liittomuotoa). Kaksoispassiivisten muotojen määrä suhteessa tavallisten ilmausten määrään on hyvin pieni (n. 1,5 %). Toiseksi suuritaajuisimman ryhmän muodostaa myönteinen indikatiivin pluskvamperfekti eli tyyppi *oli / oltiin oltu* (84 passiivista ja 8 kaksoispassiivista muotoa). Kaksoispassiivisten muotojen osuus on noin kuusi kertaa suurempi kuin myönteisen indikatiivin perfektin tapauksessa, mutta se jää kuitenkin alle 10 %:n.

Muista muotoryhmistä vain kielteisen indikatiivin perfektin tapauksessa toisintoja kertyy yli 10 kappaletta (17). Huomionarvoista on, että muotoryhmästä ei ole yhtään kaksoispassiivista esiintymää. Muista muotoryhmistä on vain satunnaisia esiintymiä. Myönteinen konditionaalien perfekti eli tyyppi *olisi / oltaisi oltu* kiinnittää huomioni. Vaikka tavallisia passiivi-ilmauksia on vain neljä, on sen lisäksi kaksoispassiivisia esiintymiä kaksi. Kaksoispassiivisen muodon osuus tässä ryhmässä on siis varsin suuri. Aineiston pienuuden vuoksi tästä ei kuitenkaan kannattane tehdä hätäisiä johtopäätöksiä. Rohkenen kuitenkin pitää tulosta merkitsevänä. Huomio kiinnittyy myös indikatiivin pluskvamperfektin kieltomuotoon. Koko aineiston ainut esiintymä on kaksoispassiivinen. Kielteisestä konditionaalien perfektin sekä myönteisen ja kielteisen potentiaalisten perfektin muotoryhmästä ei ole yhtään kaksoispassiivitapausta. Muotoryhmät reaalistuvat kielen käytössä äärimmäisen harvoin, joten tämän ja aineistoni koon vuoksi löydöksettömyys ei ole yllättävää.

Aineistoni tulosten perusteella näyttäisi siltä, että suurimmassa osassa karjalan kielen muotoopillista rakennetta kuvaavia teoksia annetaan harhaanjohtava käsitys karjalan passiivisten liittomuotojen käytöstä. Passiivin indikatiivin ja konditionaalien perfekti sekä indikatiivin pluskvamperfekti ovat aineistoni mukaan suomen kieleen verrattavassa käytössä. Kieltomuodot tosin näyttävät olevan harvinaisia. Käyttö on kuitenkin saattanut muuttua siitä, kun Genetz on asiaa

tutkinut. Lähimmäksi totuutta pääsee Zaikov sanoessaan perfektin käytön olevan verrattavissa suomen kieleen ja todetessaan pluskvamperfektin kieltomuodot hyvin harvinaisiksi. Pluskvamperfektin myönteisten muotojen käytön suhteen hän kuitenkin erehtyy, samoin väittäessään koko passiivin kategorian passiivin puuttuvan vienankarjalasta.

Tiivistäen voidaan todeta, että vaikkakin kaksoispassiivisia muotoja esiintyy kirjoitetun karjalan liittotempuksissa, tavalliset passiivimuodot ovat tyyppiä *ei oldu tuldu* huomioon ottamatta yleisempiä ja muodostavat useimmiten vieläpä selvän enemmistön.

8.3.3. Kaksoispassiivi aktiivinfunktioiden ilmauksissa

Oma Mua -lehden aineisto sisältää viisi aktiivinfunktiosta kaksoispassiivimuotoa. Karjalassa ei ole suomen kielen tapaan mahdollista luokitella aktiivinfunktioiden kaksoispassiivimuotoja omiksi alaryhmikseen, sillä kaksoispassiivisuutta esiintyy vain monikon kolmannen persoonan funktiossa. Saadakseni kuvan monikon 3. persoonaa ilmaisevien kaksoispassiivimuotojen esiintymissuhteista tavallisiin aktiivinfunktioiden muotoihin verrattuna esitän niiden rinnalla aineiston aktiivinfunktioiden muodot, joissa *olla*-apuverbi on aktiivinen, sekä kaksoispassiivisten muotojen prosenttiosuudet. Aktiivinfunktioiden kaksoispassiivimuodot ja tavalliset aktiivinfunktioiden passiivimuodot jakautuvat muotoryhmittäin taulukon 19 mukaisesti.

Tempus	Myönteinen	Kielteinen	Yhteensä
Ind. perf.	2:24 (7,5 %)	0:4 (0 %)	2:28 (6,5 %)
Ind. pluskv.	1:4 (20 %)	1:0 (100 %)	2:4 (33,5 %)
Kond. perf.	1:2 (33,5 %)	0:0 (0 %)	1:2 (33,5 %)
Pot. perf.	0:0 (0 %)	0:0 (0 %)	0:0 (0 %)
Yhteensä	4:30 (12 %)	1:4 (20 %)	5:34 (14,5 %)

Taulukko 19. Oma Mua -lehden aineiston aktiivinfunktioiden kaksoispassiivimuotojen ja tavallisten aktiivinfunktioiden passiivin liittomuotojen muotoryhmittäiset jakaumat sekä kaksoispassiivisten muotojen prosenttiset osuudet.

Kaksoispassiivisia monikon 3. persoonan muotoja esiintyy aineistossani perusteella lehtitekstissä

hyvin vähän. Vain myönteisestä indikatiivin perfektistä on kaksi esiintymää. Muissa muotoryhmissä esiintymät ovat yksittäisiä tai niitä ei ole lainkaan.

Tavallisia aktiivinfunktioisia passiivin liittomuotoja on aineistossa 34. Monikon 3. persoonan liittomuotoja ilmaistaan useimmiten juuri niiden avulla, sillä kaksoispassiivisten muotojen osuus on 14,5 %. Aineisto sisältää eniten indikatiivin perfektimuotoja (28). Lisäksi aineistossa on myönteisiä indikatiivin pluskvamperfektimuotoja (4) sekä konditionaalien perfektimuotoja (2). Suurin yksittäinen muotoryhmä on myönteinen indikatiivin perfekti (24). Ainoastaan indikatiivin perfektistä on yksinkertaisen passiivin kannalla olevia kielteisiä muotoja.

Myönteisessä indikatiivin perfektissä tavallinen aktiivinfunktioiden muoto on selvästi hallitseva ja kielteisessä yksinomainen. Tavallinen aktiivinfunktioiden muoto on yksinomainen myös kielteisessä konditionaalien perfektissä. Muissa muotoryhmissä erot eivät ole niin selviä. Kielteisessä pluskvamperfektissä ainoa aktiivinfunktioiden esiintymä on kaksoispassiivinen.

Suomessa kaksoispassiivi on vallannut alaa aktiivinfunktioiden ilmauksissa, erityisesti monikon 1. persoonan funktiossa. Karjalassa ei näy merkkejä samansuuntaisesta ilmiöstä. On tietysti mahdollista, että muotoja käytetään enemmän puhekielessä, mutta kartetaan lehtikielessä, joka on karjalassa normitettua puhekieltä.

Karjalan kielen kielioppien toisistaan poikkeavat näkemykset aktiivin monikon 3. persoonan taivutuksesta heijastuvat myös kielenkäyttöön: aineistossa on kaksoispassiivisia muotoja neljästä eri muotoryhmästä. Kielioppien kirjoittajat eivät ole kenties itsekään olleet varmoja horjuvien ja vaihtelevien taivutusasuun normittamisesta, niin kirjavaa se on. Ehkäpä tavallinen ja kaksoispassiivinen variantti vaihtelevat ainakin puheessa melko vapaasti ja vaikuttavat sitä kautta kirjoitusasuun, vaikka uusin kielioppi, Zaikovin Karjalan kielen kielioppie, yrittääkin karsia kaksoispassiivisen variantin käytön esittämällä ainoastaan liittomuotoja, joiden *olla*-apuverbi on aktiivinen. Indikatiivin pluskvamperfektin kieltomuoto on tästä ainoa poikkeus.

Esitän seuraavaksi kaikki aineiston aktiivinfunktioiden kaksoispassiiviesiintymät alkuperäisissä lauseyhteyksissään muotoryhmittäin taulukon 17 mukaisessa järjestyksessä. Muotoryhmän nimen jälkeinen suluissa oleva luku merkitsee esiintymien määrää. Mainitsen kunkin esiintymän edellä murteen, jota kyseinen näyte edustaa. Kerron myös, minkätyyppisestä lehtijutusta kukin esiintymä on löytynyt. Esitän kustakin muotoryhmästä myös tavallisen passiivin kannalla

olevia esimerkkejä.

Myönteinen indikatiivin perfekti (2):

Aun: Muga erähät *castuskat ollah rodivuttu*, konzu luajittih kolhozoi (12.11.1998 s. 4).
kansanrunouden esittelykirjoitus

Aun.: Koiran mollembat *tagajallat ollah katkettu* da koiru-rukal oli ülen kibe polgie niidü
(17.12.1998 s. 3).
pakina

tavallinen passiivi:

KarjP: tosin sen *rakennustüöt on oltu* jo pitemmän aikua kesen (12.11.1998 s. 2).
uutinen

KarjP: *hüö on säilütettü* oma kieli, vaikka valtjon virkamiehet *on üritettü kiännüttüä* (19.11.1998
s.1).
uutinen

Myönteinen indikatiivin pluskvamperfekti (1):

KarjP: ensimmäiset *asukkahat oltih* perimätietojen mukah *tultu* Suomesta ta Vienanjojen seuvuilta
(10.1.1998 s. 2).
kadonneiden kylien esittelyä

tavallinen passiivi:

KarjP: *paimenet oli* kerran *kuultu* (25.6.1998 s. 2).

KarjP: vaikka kuin vahinkolliset *ne oli oltu* (17.12.1998 s. 2).

Kielteinen indikatiivin pluskvamperfekti (1):

KarjP: vain kuin *karjalaiset ei oltu* vielä niin hyvin *kehitytty*, jotta voitais ruatua rikoksia tusinoittain,
niin tuo keino ei oikein pelannun (1.1.1998 s. 2).
menneiden muistelua, Sulo Kirillov

Myönteinen konditionaalin perfekt (1):

KarjP: vaikka kuin *hyö oltais* hyvin *ruattu* ta tarvittu töissä ta vaikka ei ni ketänä jäis koko punktilla (1.1.1998 s. 2). (ensimmäinen muoto aktiivinfunktiainen)
menneiden muistelua, Sulo Kirillov

tavallinen passiivi:

KarjP: nämä vuorarakennelmat olis kestetty (26.6.1998 s. 1).
uutinen

8.3.4. Kaksoispassiivi passiivinfunktioiden ilmauksissa

Aineisto sisältää kahdeksan passiivinfunktiosta kaksoispassiivimuotoa ja 207 tavallista passiivinfunktiosta passiivimuotoa. Esiintymät jakautuvat muotoryhmittäin seuraavalla tavalla (sulkeissa on mainittu kaksoispassiivisten muotojen prosenttiset osuudet):

Tempus	Myönteinen	Kielteinen	Yhteensä
Ind. perf.	0:107 (0)	0:13 (0 %)	0:120 (0%)
Ind. pluskv.	7:80 (8 %)	0:0 (0 %)	7:80 (8 %)
Kond. perf.	1:2 (33,5%)	0:4 (0 %)	1:6 (14,5 %)
Pot. perf.	0:1 (0 %)	0:0 (0 %)	0:1 (0 %)
Yhteensä	8:190 (4 %)	0:17 (0 %)	8:207 (3,5 %)

Taulukko 20. Oma Mua -lehden aineiston passiivinfunktioiden kaksoispassiivimuotojen ja tavallisten passiivimuotojen muotoryhmittäiset jakaumat sekä kaksoispassiivisten muotojen prosenttiset osuudet.

Passiivifunktioiden kaksoispassiivimuotoja esiintyy aineistossani vain kahdessa muotoryhmässä: myönteisessä indikatiivin pluskvamperfektissä ja myönteisessä konditionaaln perfektissä. Tyypin *oldih tuldu* mukaisia muotoja on peräti seitsemän. Myönteinen indikatiivin pluskvamperfekti muodostaa täten oman, muista muotoryhmistä erottuvan ryhmänsä.

Tavallisten passiivimuotojen aineistossa on eniten indikatiivin perfektimuotoja (120). Toiseksi eniten on indikatiivin pluskvamperfektimuotoja (80). Suurin yksittäinen muotoryhmä on

myönteinen indikatiivin perfektin ja toiseksi suurin on myönteinen indikatiivin pluskvamperfekti. Myönteiset muodot muodostavat selvän enemmistön. Ainoastaan konditionaalinen perfektissä kielteisiä esiintymiä on enemmän kuin myönteisiä.

Tavalliset passiivifunktioniset muodot hallitsevat. Ne ovat enemmistönä ja useissa muotoryhmissä jopa yksinomaisina. Indikatiivin perfektin on selkeimmin varsinaisen passiivin kannalla: vaikka esiintymiä, joissa *olla*-apuverbi on aktiivinen, tavataan yli sata, kaksoispassiivisia muotoja ei tavata lainkaan. Myönteisessä indikatiivin pluskvamperfektissä on eniten kaksoispassiivista edustusta, mutta varsinainen passiivi on hallitseva yli 90 %:n osuudellaan. Myönteisessä konditionaalinen perfektissä varsinaisen passiivin osuus on 2/3 ja kaksoispassiivisen 1/3. Esiintymien vähäisyys vääristää kuitenkin suhdetta kaksoispassiivisen variantin eduksi. Passiivin potentiaalinen perfektin on niin pientaajuinen, että koko aineistossa on ainoastaan yksi tavallinen esiintymä.

Ahtia on karjalan kielen kielioppien kirjoittajista ainoa, joka on esitellyt passiivin liittomuotojen taivutuksen. Hänen taivutuskaavoissaan esitetään jokaisesta myönteisestä muotoryhmästä sekä tavallinen että kaksoispassiivinen muotovariantti. Aineistoni tukee Ahtian näkemystä, vaikka siinä onkin passiivifunktionisia kaksoispassiivimuotoja vain kahdesta eri muotoryhmästä. Ahtialla tosin kaksoispassiiviset variantit on asetettu useimmiten ensimmäiseksi vaihtoehdoksi ja täten ne ovat tulkittavissa ensisijaisiksi. Tuloksieni mukaanhan kaksoispassiiviset variantit ovat selvänä vähemmistönä.

Esitän seuraavaksi kaikki aineiston kahdeksan passiivifunktionista kaksoispassiiviesiintymää alkuperäisissä lauseyhteyksissään muotoryhmittäin taulukon 17 mukaisessa järjestyksessä. Esitän myös tavallisen passiivin kannalla olevia esimerkkejä.

Myönteinen indikatiivin pluskvamperfekti (7):

Aun.: myöhembii Petroskoil *oldih avattu* Anuksen eparhien naizien da Petroskoin hengellizet skolat 19.11.1998 s. 1).
uutinen

Aun.: muzikan kaikin *palettu oldih* (26.11.1998 s. 4).
henkilökuvaa (huom. kyseessä repliikki haastattelusta!)

Aun.: Joskar-Olas piettyh simpoziumah *oldih kucuttu monet* - - kielentutkijat (3.12.1998 s. 1).
uutinen

Aun.: sanozin, gu enimät uvveh kirjah kuulujat runot ezmäi *oldih painettu* mejän lehtes (17.12.1998 s. 3).
kulttuuriuutinen

Aun.: ezmäzen karjalankielizen kirjan runoilii omistau omale küläle - Dessoilale, kus häi on rodivunnuh da kazvanuh, külän rahvahile da heijän omile, kuduat *oldih ammuttu* repressieloin da voinan aigua (24.12.1998 s. 3).
juttu runoilijan vuosipäivästä

KarjP: vaunujen pyörät vain *oltih* niinkuin putki *sahattu* keskiah (1.1.1998 s. 2).
menneiden muistelua, Sulo Kirillov

KarjP: ne [hiukset] *oltih sivottu* kahteh tiukkah kassah, kumpaset törröttih eri puolih (24.1.1998 s. 4).
Peppi Pitkätossun käännös; (huom. kääntäjä on 5. vuosikurssin karjalan kielen opiskelija!)

tavallinen passiivi:

KarjP: puhienjohtaja *oli kucuttu* puhemiehistön pöütäh (4.6.1998 s. 1).
uutinen

Aun.: täüzi külä *oli vojennoidu* (10.12.1998 s. 4).
kertomus

Myönteinen konditionaalin perfekti (1):

KarjP: vaikka kuin hyö *oltais* hyvin ruattu ta *tarvittu* töissä ta vaikka ei ni ketänä jäis koko punktilla (1.1.1998 s. 2). (toinen muoto passiivinfunktionen)
menneiden muistelua, Sulo Kirillov

8.3.5. Kaksoispassiivi karjalan eri murteissa

Aineistoni kaksoispassiivisista muodoista seitsemän on poimittu jutuista, jotka on kirjoitettu aunuksenkarjalaksi. Loput kuusi muotoa ovat vienankarjalaksi kirjoitetuissa jutuissa esiintyneitä. On syytä huomioida, että kaikki aunuksenkarjalaksi kirjoitetut jutut, joissa esiintyi kaksoispassiiveja, ovat eri henkilöiden kirjoittamia. Vienankarjalaksi kirjoitetuissa jutuissa tilanne

on toinen: neljä kuudesta kaksoispassiivimuodosta on nimittäin lähtöisin samalta kirjoittajalta, Sulo Kirillovilta.

Murrekohtaiset erot heijastuvat aineistoni perusteella myös muotoryhmiin. Aineistoni kaksoispassiiviesiintymät ovat harmikseni kovin niukkalukuiset, joten en rohkene päätellä niiden perusteella kovinkaan paljon. Hämmästyttävää on, että vaikka myönteinen indikatiivin perfekti, jossa on yksinkertainen passiivintunnuksen, on passiivisista liittotempuksista kaikkein runsastaajuisimmin käytetty muotoryhmä, sen rinnakkaisia, kaksoispassiivisia muotoja ei esiinny lainkaan vienankarjalan mukaisessa kirjoituksessa ja aunuksessakin vain aktiivinfunktioidena. Tyyppi *on oltu* on aineistoni perusteella siis ainoa vienankarjalan mukaisessa kirjoituksessa tavattava. Muotoryhmistä, joissa on yksinkertainen passiivintunnuksen, toiseksi suurtaajuisin, myönteinen indikatiivin pluskvamperfekti, taas on kaksoispassiivisten muotojen kategoriassa kaikkein kaksoispassiivisin ja on käytössä molempien murteiden mukaisessa kirjoituksessa. Herää kysymys, mikä tekee tyyppistä *oltih / oldih oltu* sellaisen, että sen kaksoispassiivista muotovarianttia tavataan sekä vienankarjalan että aunuksen mukaisessa kirjoituksessa, kun taas tyyppiä *ollah oltu* tavataan aineistoni mukaan vain jälkimmäisessä, sielläkin tosin vain aktiivin funktiossa.

Aunuksenkarjalaksi kirjoitetuista jutuista ei löydy ainuttakaan kaksoispassiivista konditionaalien perfektiä eikä kielteistä indikatiivin pluskvamperfektiä. Ainoat näiden muotoryhmien esiintymät ovat peräisin vienankarjalaksi kirjoitetuista jutuista. Toisaalta vienankarjalaksi kirjoitetuissa jutuissa, kuten jo edeltä kävi ilmi, ei esiinny kertaakaan kaksoispassiivista indikatiivin perfektiä.

Lauri Kettunen on oletanut, että suomen kielessä kaksoispassiivista on tarvittu selvyysyistä. On tärkeää, että lauseen passiivimuotoisuus on lukijalle tai kuuntelijalle alusta lähtien selvää. (Kettunen 1959: 137.) Lauseissa, joissa passiivisen liittotempuksen osat eivät ole peräkkäin vaan osasten välissä on muita sanoja, aktiivinen *olla*-apuverbi saattaa hämätä lukijaa tai kuuntelijaa ja viedä hänet lauseen tulkinnassa väärille jäljille. Jos taas jo *olla*-apuverbi on passiivinen - oletan tässä, että sanajärjestys on suora - lukija tai kuuntelija tietää heti, että lause on passiivinen. Voisiko Kettusen näkemys selittää aineistoni kaksoispassiivimuotoja?

Kaikissa seitsemässä aunuksenkarjalaksi kirjoitetuista jutuista poimitussa kaksoispassiivitaapauksessa passiivisen liittotempuksen osat ovat lauseessa peräkkäin. Kuudessa

tapauksessa sanajärjestys on suora ja yhdessä käänteinen. Kettusen selkeysperiaate ei siis käy selitykseksi aineistoni aunuksen karjalan kaksoispassiivitapauksiin. Vienankarjalan kaksoispassiivien kohdalla tilanne on toinen. Viidessä kuudesta lauseesta kaksoispassiivisen liittotempuksen osien välissä on muu sana tai muita sanoja:

- - *oltih niinkuin putki sahattu* - -
- - *oltih perimätietojen mukah tultu* - -
- - *ei oltu vielä niin hyvin kehitytty* - -
- - *oltais hyvin ruattu ta tarvittu* - -.

Kettusen selitys on siis mahdollinen. Pelkästään sen avulla vienan karjalan kaksoispassiivin olemassaolo ei kuitenkaan selity.

8.4. Karjalan kaksoispassiivin alkuperästä

Karjala-osuuden päätteeksi pohdiskelen hiukan kysymystä, jonka aineistoni tarkastelu herätti. Kysymys kuuluu, miten karjalan kaksoispassiivi on syntynyt, miten sen olemassaolo selittyy. Ensimmäisenä tulee mieleen, että karjalan muodot ovat syntyneet suomen kielen mallin kautta. Tällöin uskottavinta on olettaa, että suomen muodot ovat levinneet varsinaiskarjalan pohjoismurteen kautta muihin karjalan murteisiin. Mitkä muodot sitten olisivat sopivia yhtymiskohtia suomen ja karjalan kielen kaksoispassiivimuodoille? Olisi vaikea hyväksyä selitystä, jonka mukaan yhtymiskohtana olisivat aktiivinfunktioidet muodot, niin yleisiä kuin ne ovatkin. Suomessahan kaksoispassiivisia muotoja esiintyy varsin yleisesti monikon ensimmäisen persoonan muotojen sijaan. Sen sijaan, että sanottaisiin *me olemme olleet*, sanotaan *me ollaan oltu*. Karjalassa taas monikon kolmas persoona ilmaistaan aina passiivilla, esimerkiksi *hyö oltih tultu*. En usko, että kyseiset suomen muodot olisivat vaikuttaneet karjalan muotojen kehittymiseen. Passiivin aktiivistuminen näissä muotoryhmissä on oletettavasti rinnakkaisilmiö. Nirvi pitää loogisuuden vuoksi karjalan aktiivinfunktioidet passiivimuotoja venäjän kielen vaikutuksesta syntyneinä, koska hänen mielestään näyttää siltä, että ilmiö on Länsi-Inkerissä ja suureksi osaksi vepsässä aiheutunut nimenomaan venäjän kielen vaikutuksesta (Nirvi 1947: 17). On kuitenkin muistettava erottaa passiivimuotojen aktiivinfunktioidet käyttö ja kaksoispassiivinen aktiivinfunktioidet käyttö

toisistaan. Nirvi saattaa olla oikeassa arvellessaan karjalan aktiivinfunktioisia passiivimuotoja venäjän vaikutuksesta syntyneiksi, mutta kaksoispassiivinen muotovariantti on kuitenkin saattanut tulla aktiivinfunktioiseen käyttöön muualta ja luultavasti vasta myöhemmin.

Mitä vaihtoehtoja jää jäljelle karjalan kaksoispassiivin synnyn selittämiseksi? Tarkastellaanpa oikeita, funktioltaan passiivisia passiivimuotoja. Näistä muodoista yhtymäkohdiksi kävisivät myönteiset indikatiivin perfektin- ja pluskvamperfektimuodot. Ne muodostetaan molemmissa kielissä samalla tavalla ja ovat molemmissa kielissä riittävän taajaan käytettyjä, jotta selitys voisi kuulostaa uskottavalta. Toisaalta vartenotettava vaihtoehto on myös pitää karjalan ja suomen kaksoispassiivimuotoja rinnakkaisilmiöinä, siis olettaa, että muodot ovat kehittyneet molemmissa kielissä itsenäisesti. Karjalan aineistoni on suppea ja ilmiön synnyn selittämisen näkökulmasta todella puutteellinen, joten jätän sen vuoksi ongelmanratkaisun vaihtoehtojen pohdiskelun tasolle. Suomen kielen ilmiönäkään asiaa ei ole tutkittu tarpeeksi. Ongelma on mielenkiintoinen, ja se on ratkaistavissa, kunhan vain ilmiöstä saadaan lisää tietoa.

8.5. Kokoava katsaus

Oma Mua -lehden aineiston mukaan kaksoispassiivisia muotoja tavataan sekä vienankarjalaksi että aunuksenkarjalaksi kirjoitetuissa jutuissa. Aineisto sisältää myönteisen indikatiivin perfektin ja konditionaalin perfektin sekä myönteisen ja kielteisen indikatiivin pluskvamperfektin muotoja. Kielteisiä kaksoispassiivimuotoja ei ole aineistossa kuin yksi. Kaksoispassiiviset muodot ovat kielteisistä indikatiivin pluskvamperfektistä lukuun ottamatta vähemmistönä. Kaiken kaikkiaan niitä on vain noin 5 % kaikista passiivin liittomuodoista. Kaksoispassiivisia käytetään seuraavin tavoin:

- 1) aktiivinfunktiolisesti monikon 3. persoonan funktiossa
- 2) varsinaisesti passiivin funktiossa.

Tyyppi 1 on kaksoispassiivianeistoni mukaan tyypeistä yleisempi. Tyyppin mukaisia muotoja esiintyy kaikissa myönteisissä muotoryhmissä potentiaalinen perfektin huomioimatta sekä kielteisessä indikatiivin pluskvamperfektissä. Muotoja esiintyy sekä vienankarjalaksi että aunuksenkielen kirjoitetuissa jutuissa. Ainoastaan kielteisessä indikatiivin pluskvamperfektissä kaksoispassiivinen

variantti on ainoan esiintymän turvin vallitseva. Muissa muotoryhmissä tavallinen passiivi on yksinomainen tai ainakin enemmistönä, useimmiten vieläpä selvänä enemmistönä. Aineistoni tukee kieliopista välittyvää häilyvää ja kirjavaa kuvaa. Passiivin avulla ilmaistava monikon 3. persoona ei ole vielä vakiinnuttanut edustusasuaan vaan sitä ilmaistaan sekä tavallisella passiivilla että kaksoispassiivilla. Variantit näyttävät vaihtelevan vapaasti.

Tyyppi 2 eli passiivinfunktionen kaksoispassiivi on aineistoni kahdesta kaksoispassiivityypistä harvinaisempi. Tyypin mukaisia muotoja esiintyy vain myönteisessä indikaatiivin pluskvamperfektissä ja myönteisessä konditionaalien perfektissä. Muotoja esiintyy sekä vienankarjalaksi että aunukseksi kirjoitetuissa jutuissa. Tavalliset passiivimuodot vallitsevat. Ne ovat joko yksinomaisia tai muodostavat enemmistön. Aineistoni tukee Ahtian näkemystä tavallisen passiivin ja kaksoispassiivin vapaasta vaihtelusta.

Tarkastelujeni mukaan karjalan kaksoispassiivin käytölle ei ole löydettävissä mitään selvää ja erityistä syytä. Toisin kuin suomessa karjalan kaksoispassiivi ei ole esimerkiksi ottanut tehtäväkseen erontekoa passiivinfunktionen passiivin ja aktiivinfunktionen passiivin välille. Näyttäisi siltä, että karjalassa kaksoispassiivi on vain rinnakkaisvarianttina tavalliselle passiiville. Mitään erityisiä merkitystehtäviä sille ei ole muodostunut. Aika näyttää, muodostuuko sille oma funktio vai kitketäänkö se pois kielenkäytöstä tarpeettomana. Puhekieleen, normien ulottumattomiin, se luultavasti jää elämään, vaikka se kirjallisesta kielestä kitkettäisiinkin.

9. PÄÄTÄNTÖ

9.1. Loppukatsaus

Olen tarkastellut työssäni suomen kielen kaksoispassiivia. Olen selvittänyt, miten kaksoispassiivia käytetään puhekielessä. Olen tutkinut kaksoispassiivin levikkiä, kaksoispassiivin käyttöä eri muotoryhmissä, kaksoispassiivin käyttötaajuutta ja kaksoispassiivin ilmenemisyhteyksiä. Olen

muodostanut suomen kielen kaksoispassiivin käyttötyypit. Olen myös pohdiskellut kaksoispassiivi-ilmiön ikää ja syntyä. Selvitykset olen tehnyt usean eri aineiston pohjalta.

Suomen kielen kaksoispassiivin tarkastelun lisäksi olen luonut katsauksen karjalan kielen kaksoispassiiviin. Pää tarkoitukseni on ollut selvittää, tavataanko karjalassa kaksoispassiivia. Tarkastelun olen aloittanut karjalan kieliopista ja karjalan kielen tutkimuksista, joiden avulla olen saanut selville kirjoitetun kielen kannan kaksoispassiiviin. Karjalan kielioppien lisäksi olen käyttänyt katsauksessani lehtikielestä keräämääni aineistoa päämäärieni saavuttamiseksi. Olen etsinyt vastauksia kysymyksiin kaksoispassiivin olemassaolosta, käytöstä eri muotoryhmissä, käyttötaajuudesta ja ilmenemisyhteyksistä. Olen muodostanut karjalan kaksoispassiivin käyttötyypit. Lisäksi olen vertaillut kaksoispassiivin käyttöä eri murteissa. Olen myös pohdiskellut karjalan kaksoispassiivin alkuperää.

Kaksoispassiivia tavataan kaikissa suomen murteissa. Puhekielessä ilmiö rajoittuu passiivin liittomuotoihin. Ilmiön ydinalueen muodostavat hämäläis-, savolais- ja lounaismurteet. Kaakkois-, pohjalais- ja etenkin peräpohjalaismurteet ovat ilmiön reuna-alueita. Kaksoispassiivia käytetään puhekielessä kaikissa muissa muotoryhmissä paitsi kielteisessä potentiaalın perfektissä, tyypissä *ei liene tultu*, ja myönteisessäkin muodossa se on harvinainen. Määrällisesti eniten kaksoispassiiveja on indikatiivin aikamuodoissa. Konditionaalın perfektimuodoissakin kaksoispassiivisuutta esiintyy jonkin verran, mutta potentiaalın perfektistä koko aineistossani vain yksi esiintymä. Tosin koko passiivin potentiaali on puheessa erittäin sporadinen. Kaksoispassiivi on käyttötaajuudeltaan selvästi tavallista passiivia pienempi. Ainoastaan yhdessä muotoryhmässä, kielteisessä indikatiivin pluskvamperfektissä, kaksoispassiivi kamppailee tavallisen passiivin kanssa muotoryhmän harruudesta ja on ensisijainen variantti. Aineistojeni perusteella kaksoispassiivia käytetään puhekielessä seuraavin tavoin:

- 1) aktiivinfunktioiden monikon 1. persoonan funktiossa
  - a) tyypissä *me ollaan tultu*, jossa *me*-pronomini tai sen variantti esiintyy kaksoispassiivimuodon yhteydessä
  - b) tyypissä *ollaan tultu*, jossa kaksoispassiivimuoto esiintyy ilman *me*-pronominia
  - c) tyypissä *me ollaan tultu(n)na*, jossa *me*-pronomini tai sen variantti esiintyy essiivimuotoisen kaksoispassiivi-ilmauksen yhteydessä.
  - d) tyypissä *ollaan tultu(n)na*, jossa essiivimuotoinen kaksoispassiivi-ilmaus esiintyy ilman *me*-pronominia.
- 2) aktiivinfunktioiden monikon 3. persoonan funktiossa
- 3) varsinaisesti passiivin funktiossa.

Tyyppi 1, aktiivinfunktioiden monikon 1. persoonaan viittaavan kaksoispassiivin, käyttö edellyttää sitä, että monikon 1. persoona ilmaistaan monikon 1. persoonan persoonapäätteen sijaan passiivin avulla. Täten tyyppiin käytössä on alueellisia eroja sen mukaan, miten yleinen passiivilla ilmaistava monikon 1. persoona on. Vanhemmassa aineistossa alueelliset erot ovat suurempia, mutta nykypuhekielessä monikon 1. persoonan ilmaiseminen passiivin avulla on niin levinnyt piirre, että useimpien murrealueiden nuoret ihmiset ovat omaksuneet sen puheenparteen. Tyyppi 1 on aineistojeni selvästi suurin. Se kattaa aineistoni kaksoispassiivimuodoista lähes 90 %.

Tyyppi 1a mukainen kaksoispassiivin käyttö on yleisintä *me tullaan* -muodon alkuperäisillä syntymäalueilla savolaismurteissa sekä hämäläismurteissa ja lounaismurteissa, joihin piirre on levinnyt ilmeisen nopeasti. Muotoja esiintyy aineistoissani kaikissa suomen päämurteissa peräpohjalaisia murteita lukuun ottamatta. Muoto-opin arkiston ja nykypuhekielen aineistoja vertailemalla olen pystynyt osoittamaan, että kaksoispassiivisen tyyppiin *me ollaan tultu* käyttö on nykypuhekielessä selvästi yleistynyt ja tyyppiin *me on oltu*, jossa *olla*-apuverbi on aktiivimuotoinen, vastaavasti vähentynyt.

Tyyppi 1b on tyyppiin *me ollaan tultu* edelleenkehittymä. Muodon *ollaan tultu* käyttö monikon 1. persoonan funktiossa edellyttää siis tyyppiin 1a vakiintunutta käyttöä. Puhujan kielitajun tulee ymmärtää, että passiivimuodon käyttö tällaisessa yhteydessä viittaa monikon 1. persoonaan. Tyyppiin ydinalue on kaksoispassiivin ydinalueen mukainen.

Tyyppi 1c ja 1d ovat hyvin marginaalisia. Essiivimuotoisen partisiivin käyttö rajoittuu savolaismurteisiin ja niiden siirtymäalueille. Piirre on hyvä esimerkki kielen ilmiöstä, jota kartetaan nykypuheessa sen liian murteellisuuden vuoksi. Niinpä essiivipartisiivimuotoisia kaksoispassiivi-

ilmauksia esiintyy vain muoto-opin arkiston aineiston informanteilla. Esiintymiä on tyyppin syntyaalueelta savolaismurteista sekä savon murteiden rajoilta hämäläis- ja kaakkoismurteista.

Tyyppi 2, kaksoispassiivi monikon 3. persoonan funktiossa, on aineistoissani hyvin harvinainen. Tyyppin mukaisia muotoja tavataan ainoastaan myöntölauseissa. Muodot saattavat olla funktionensa suhteen vaikeatulkintaisia. Yksittäisiä esiintymiä on useilta murrealueilta.

Tyyppin 3 mukaisia kaksoispassiivimuotoja on aineiston kaikista kaksoispassiiveista runsaat 10 %. Näitä passiivinfunktioisia kaksoispassiivimuotoja esiintyy kaikissa suomen murteissa sekä kirjoitetussa kielessä. Selvästi suurimman muotoryhmän muodostaa kielteinen indikatiivin pluskvamperfekti, tyyppi *ei oltu tultu*. Muotoryhmän poikkeuksellisuutta kuvastaa se, että kyseinen variantti on yleisempi tai vähintään yhtä yleinen kuin tavallisen passiivin kannalla oleva variantti. Kaikissa muissa passiivinfunktioiden liittomuotojen muotoryhmissä kaksoispassiivi on marginaalinen: *olla*-apuverbi on joko lähes aina tai ainakin useimmiten aktiivimuotoinen.

Havaintojeni mukaan kaksoispassiivia käytetään edellä mainittujen tapojen lisäksi ainakin yhdellä tavalla. Kaksoispassiivisella ilmauksella voidaan nimittäin tietyissä tilanteissa viitata myös yksikön 2. persoonaan. Tarkoituksena on kiertää persoonan käyttö, suora sinuttelu tai teitittely. Olen poiminut Nick Hornbyn kirjasta *Poika* (1999) seuraavanlaisen esimerkin:

“Sitä ollaan sitten isketty tyttö”, Will totesi.

Tämänkaltaiset kaksoispassiiviset rakenteet ovat nähdäkseni kehittyneet predikatiivilauseiden mallin mukaan, esimerkiksi lauseesta *Kyllä sitä nyt ollaan niin polleaa / polleita* (oma esimerkki). Matti Sadeniemi on esitellyt yhteen tiettyyn henkilöön viittaavan passiivin esittelyn yhteydessä vastaavanlaisen esimerkin kiertelevästä puhuttelusta: *Jopas nyt ollaan koppavia*. Sadeniemen mukaan monikollinen predikatiivi osoittaa, että kyseessä on teitittelyn kaltainen monikollistaminen. Predikatiivi voi tietysti olla myös yksikössä kuten yleiskielen teitittelyssä. (Sadeniemi 1951: 97.) Hornbyn teoksen suomennoksen otteen kaltaisesta rakenteesta on helposti muokattavissa myös kaksoispassiivi-ilmaus, joka viittaa monikon 2. persoonaan. Jos nimittäin lauseen *Sitä ollaan sitten isketty tyttö* objekti *tyttö* muutettaisiin monikon nominatiiviksi *tytöt*, olisi puhuteltava tulkittava monikon 2. persoonaksi. Aktiivinfunktioiden kaksoispassiivi voi täten ilmaista myös yksikön ja monikon 2. persoonaa, vaikka aineistoni ei sisälläkään yhtään tällaista yksikön tai monikon 2.

persoonaan viittaavaa kaksoispassiiviesiintymää.

Tarkastelujeni mukaan kaksoispassiiville on muodostunut suomessa tehtäviä kahtalaisesti. Keskeisin käyttösy on ilmaista aktiivinfunktioisuutta, tarkemmin sanottuna monikon 1. persoonaa. Passiivinen *olla*-apuverbi erottaa aktiivinfunktioidet passiivi-ilmaukset passiivinfunktioidista, joissa *olla*-apuverbi on useimmiten aktiivimuotoinen. Toinen syy, joka ohjaa kaksoispassiivin käyttöön, on yksittäinen muotoryhmä: indikatiivin pluskvamperfektin kieltomuoto. Kyseinen muotoryhmä saa useimpien kielitajun hämilleen, sillä kaksoispassiivista asua *ei oltu saatu* ei koeta virheelliseksi vaan sen käyttö on jopa asua *ei ollut saatu* yleisempää. Indikatiivin pluskvamperfektin erityisasema korostuu erityisesti passiivinfunktioiden kaksoispassiivimuotojen muotoryhmiä vertailtaessa.

Kaksoispassiivi on kirjakielen ilmiönä varsin nuori, vajaan 200 vuoden ikäinen. Puhekielen kaksoispassiivin on täytynyt olla olemassa jo silloin, kun kaksoispassiivi on ilmestynyt kirjakieleen ja kielioppeihin. Puhekielen kaksoispassiivi on syntynyt viimeistään 1800-luvun alussa, mutta on täysin mahdollista, että se on syntynyt jo aiemmin. Aktiivinfunktioidet kaksoispassiivit ovat syntyneet savolaismurteiden alueella. Passiivinfunktioiden kaksoispassiivimuotojen syntymäaluetta ei ole mahdollista määrittää yksittäisen murteen alueelle. Passiivinfunktioiden kaksoispassiivin synnylle on nähdäkseni olemassa kolme seuraavanlaista, oletuksiin perustuvaa selitystä:

- 1) kaksoispassiivi on syntynyt yhdessä muotoryhmissä ja levinnyt siitä muihin muotoryhmiin,
- 2) kaksoispassiivi on syntynyt yhden muotoryhmän yhdestä verbistä ja levinnyt tästä muihin muotoryhmiin ja muihin verbeihin,
- 3) kaksoispassiivi on syntynyt *olla*-apuverbin vapaan pääluokkavaihtelun kautta.

Aktiivinfunktioiden kaksoispassiivin synnylle ei sen sijaan pysty esittämään kelvollista selitystä. Yksi mahdollisuus on, että muodot ovat syntyneet passiivinfunktioiden mallin mukaan. Ei ole kuitenkaan tietoa siitä, ovatko passiivinfunktioidet kaksoispassiivimuodot ylipäätään vanhempia kuin aktiivinfunktioidet. Asia vaatii lisätarkastelua.

Kaksoispassiivisia muotoja tavataan myös karjalan kielessä. Kielioppeissa niiden käytöstä annetaan hajanainen kuva. Kirjoittajilla on omat muotoryhmänsä, joissa he esittävät kaksoispassiivisuutta esiintyvän tai katsovat, että sitä voi esiintyä. Ainoastaan yhdellä kieliopintekijällä, Ahtialla, on passiivin taivutus tutkimuksessaan. Kaikilla passiivinfunktioidilla

passiivin liittomuodoilla voi hänen mukaansa olla sekä tavallinen että kaksoispassiivinen asu.

Kaksoispassiivit ovat karjalan lehtiaineistossani kielteistä indikatiivin pluskvamperfektiä lukuun ottamatta aina vähemmistönä - useimmiten vieläpä selvänä vähemmistönä - tavallisiin passiivin liittomuotoihin verrattuna. Kaksoispassiivimuotojen osuus kaikista passiivin liittomuodoista on noin 5 %. Kielteiset kaksoispassiivimuodot tuntuvat olevan karjalassa hyvin harvinaisia: aineistossa oli ainoastaan yksi kielteisen kaksoispassiivimuodon esiintymä. Kaksoispassiivia käytetään karjalassa seuraavin tavoin:

- 1) aktiivinfunktioiden monikon 3. persoonan funktiossa
- 2) varsinaisesti passiivin funktiossa.

Karjalassa kaksoispassiivi ei ole ottanut selkeimmäksi merkitystehtäväkseen ilmaista aktiivinfunktioiden suutta, niin kuin se on suomessa tehnyt. Aktiivinfunktioiden, monikon 3. persoonaa ilmaisevia kaksoispassiivimuotoja kylläkin esiintyy useissa muotoryhmissä, mutta useimmiten tavallinen passiivi muodostaa selvän enemmistön tai on jopa yksinomainen. Ainoastaan kielteinen indikatiivin pluskvamperfekti poikkeaa edellisestä, sillä kaksoispassiivinen variantti on aineiston ainoan esiintymän turvin vallitseva.

Passiivinfunktioiden kaksoispassiivi on karjalan aineistossa harvinaisempi kuin aktiivinfunktioiden kaksoispassiivi. Kaksoispassiivisia muotoja esiintyy aineistoni mukaan ainoastaan kahdessa myönteisessä muotoryhmässä: indikatiivin pluskvamperfektissä ja konditionaalien perfektissä. Tavalliset passiivimuodot ovat tällöinkin selvänä enemmistönä.

Kaksoispassiivimuotoja tavataan sekä vienankarjalaksi että aunukseksi kirjoitetuissa jutuissa. Suurin murteiden välinen ero kaksoispassiivin käytössä on kaksoispassiivisen liittotempuksen osien sijainti lauseessa. Aunuksen mukaisissa esiintymissä kaksoispassiivisen liittotempuksen osat ovat lauseessa aina peräkkäin. Yhtä vaille kaikissa Vienankarjalan mukaisissa esiintymissä taas kaksoispassiivisten liittotempusten osien välissä on muu sana tai muita sanoja.

Karjalan kaksoispassiivin käytölle ei ole löydettävissä mitään selvää tai erityistä syytä. Sille ei ole muodostunut mitään erityisiä merkitystehtäviä vaan se näyttäisi olevan vapaassa vaihtelussa tavallisen passiivin kanssa ja toimivan tämän rinnakkaisena vähemmistövarianttina.

Karjalan katsaukseni on niin suppea, etten yritä iätä karjalan kaksoispassiivia. Karjalan

kaksoispassiivin synnylle katson olevan kaksi, oletuksiin perustuvaa mahdollisuutta: se on syntynyt suomen kielen passiivinfunktioiden kaksoispassiivien mallin pohjalta tai itsenäisesti suomen kielen kaksoispassiivin rinnakkaisilmiönä.

9.2. Puhekielen ja kirjakielen kaksoispassiivin suhde

Koska aineistoni sisältää suomen kirjakieltä ja puhekieltä, voi myös kaksoispassiivin käyttöä koskevaa normia arvioida uudestaan. Työn edetessä on selvinnyt, miten kirjakielen kaksoispassiivin suhtaudutaan ja on suhtauduttu. Olen tarkastellut puhekielen ja kirjakielen kaksoispassiivin suhdetta. Keskeinen kysymys on ollut, onko puhekielen kaksoispassiivin käytöllä ollut vaikutusta kirjakielen käytänteisiin, onko puhesuomi tukenut kirjakielen normin kehittymistä ja muodostumista. On syytä korostaa, että tarkoitan puhekielen kaksoispassiivilla tässä yhteydessä nimenomaan passiivinfunktiosta kaksoispassiivista. Aktiivinfunktioiden, monikon 1. persoonaa ilmaiseva kaksoispassiivihan ei esiinny kirjakielessä.

Kielioppien yleinen linja on selkeä: kaksoispassiivisia muotoja ei tulisi käyttää. Passiivin indikatiivin kielteinen pluskvamperfekti on ainoa muotoryhmä, joka muodostaa poikkeuksen tästä säännöstä. Tyyppi *ei oltu tehty* esiintyy kieliopissa 1870-luvulta lähtien ainakin tavallisen passiivimuodon rinnakkaismuotona.

Kielioppaat Kettusen opasta (1949) lukuun ottamatta tuomitsevat kauttaaltaan kaksoispassiivimuotojen käytön. Passiivin indikatiivin kielteisen pluskvamperfektin erityisasema jää tulkinnanvaraiseksi: missään kielioppaassa tyyppiä *ei oltu tehty* ei enää nosteta selkeästi norminmukaisen muodon rinnalle vaan muodon muita kaksoispassiivimuotoja parempi hyväksyttävyyttä käy ilmi korkeintaan ohjeiden sanamuodoista.

Tässä yhteydessä esitettäväksi soveltuu Lauri Hakulisen (1929: 75) näkemys kaksoispassiivimuotojen ja erityisesti indikatiivin pluskvamperfektin kieltoisuuden käytöstä vuodelta 1929:

Passiivin kielteisessä pluskvamperfektissä pyrkii nykyään olemaan yleisintä sellainen, poikkeuksellisenä pidettävä muodostus, että apuverbikin on passiivissa. - - Koska kielteisen perfektin taivutuksessa apuverbin passiivisuutta pidetään rahvaanomaiseen tyyliin kuuluvana

samoin kuin myös sekä pluskvamperfektin että perfektin vastaavissa myönteisissä muodoissa, katsoisin puolestani apuverbin passiivisuutta edellämainitunlaisissa kielteisissä pluskvamperfekteissä yleiskielessä kartettavaksi, vulgääriksi pleonasmiksi, joka hyväksyttynä merkitsisi omituista ja ainutlaatuista poikkeusta suomen passiivin liittotempusten taivutusjärjestelmään.

Hakulisen näkemys on ehdoton: kaksoispassiivisuus on saatava kitkettyä pois kielestä, eikä kielteiselle pluskvamperfektille pidä suoda erityisasemaa. Hakulinen perustelee kantaansa suomen passiivin liittotempusten taivutusjärjestelmän yhdenmukaisuuspyrkimyksellä ja leimaa kaksoispassiivin “rahvaanomaiseksi” ja “vulgääriksi”. Sitaatista kuvastuu indikatiivin pluskvamperfektin kielteisen muodon erityisasema, mutta myös 1920-luvun näkemys, sillä kannanotto on julkaistu Virittäjän osiossa Kielenarvostelua [!], jossa suomen kielen asiantuntijat ovat arvostelleet julkaistujen teosten oikeakielisyyttä. Kyseinen ote on L. H. Reinin Juhana Vilhelm Snellman -teoksen kieliarvostelusta.

Puhekielen passiivinfunktionaiset kaksoispassiiviaineistoni osoittavat, että passiivin indikatiivin pluskvamperfektin kieltomuoto muodostaa puhekielessäkin oman erityisryhmänsä. Kaikissa muissa muotoryhmissä kaksoispassiivi on marginaalinen tavalliseen passiiviin verrattuna, mutta tyyppi *ei oltu tultu* on yleisempi tai ainakin yhtä yleinen kuin tavallinen passiivi. Näyttää siis siltä, että puhekielellä ja kirjakielen käytänteillä on yhteys. Passiivin kielteinen indikatiivin pluskvamperfekti ei ole saanut aiheetta olla erityisasemassa kieliopissa ja oppaissa.

Tutkimustulosteni nojalla passiivin indikatiivin pluskvamperfektin kieltomuodolle voisi aivan hyvin antaa yleisyytensä ja selkeytensä perusteella kirjakielessä sille kuuluvan erityisaseman: kaksoispassiivimuodon voisi hyväksyä tavallisen passiivimuodon rinnakkaismuodoksi. Kaikissa muissa muotoryhmissä tavallinen passiivi voisi sen sijaan olla yksinomainen.

LÄHTEET

- AHTIA, E. V. 1938: Karjalan kielioppi. Äänne- ja sanaoppi. Joensuu.
- ANTTONEN, PERTTI - KUUSI, MATTI 1999: Kalevala-lipas. Uusi painos. SKS, Helsinki.
- von BECKER, REINHOLD 1824: Finsk grammatik. Universitet i Åbo. Bibel-Sällskapets Tryckeri, Åbo.
- Biblia 1642. Se on: Coco pyhä Ramattu Suomexi. Henrich Keyser, Stockholm.
- BRAX, PEKKA 1890: Pohjoissavon kielimurteesta. Äänne- ja muoto-opillinen tutkimus. - Suomi III:3.
- CANNELIN, KNUT 1889: Tutkimus Kemin murteesta. - Suomi III:2.
- COLLAN, FAB. 1847: Finsk språklära. Helsingfors.
- ELIOT, C. N. E. 1890: A finnish grammar. Clarendon press, Oxford.
- EURÉN, G. E. 1849: Finsk språklära. J. C. Frenkell & Son, Åbo.
- EURÉN, G. E. 1851: Finsk språklära I sammandrag. J. W. Lillja & Co, Åbo.
- EURÉN, G. E. 1852: Suomalainen kielioppi suomalaisille. J. W. Lillja & Co, Turku.
- GENETZ, ARVID 1880: Tutkimus Venäjän Karjalan kielestä. Kielennäytteitä, sanakirja ja kielioppi. - Suomi II:14.
- GENETZ, ARVID 1881: Suomen kielen äänne- ja muoto-oppi ynnä runousoppi. Helsinki.
- GENETZ, ARVID 1884: Tutkimus Aunuksen kielestä. Kielennäytteitä, sanakirja ja kielioppi. - Suomi II:17.
- GRONFELT, OSSIAN 1878: Pohjois-Hämeen kielimurteesta. - Suomi II:12.
- HAHNSSON, J. A. 1870: Muoto-opillinen selitys Eurajoen, Lapin, Rauman, Pyhänmaan, Laitilan ja Uudenkirkon pitäjien kielestä. - Suomi II:8.
- HAKULINEN, LAURI 1929: L. H. Reinin teoksen Juhana Vilhelm Snellman kielenarvostelu. - Virittäjä 33 s. 70 - 75.
- HAKULINEN, LAURI 1979: Suomen kielen rakenne ja kehitys. Neljäs, korjattu ja lisätty painos. Otava, Helsinki.
- HORNBY, NICK 1999: Poika. Suomentanut Jukka Jääskeläinen. WSOY, Juva.

- HYYRYLÄINEN, OTTO 1893: Tutkimus Hirvensalmen kielestä. Äänne- ja muoto-oppi sekä kiennäytteitä. - Suomi III:7.
- HÄKKINEN, KAISA 1994: Agricolasta nykykieleen. Suomen kirjakielen historia. WSOY, Juva.
- HÄMÄLÄINEN, K. 1883: Suomen kielen muoto-oppi. Tekijän kustannuksella, Helsinki.
- IKOLA, OSMO 1959: Eräistä suomen syntaktisista siirtymistä. - Sananjalka 1.
- IKOLA, OSMO (toim.) 1968: Suomen kielen käsikirja. Weilin + Göös, Helsinki.
- IKOLA, OSMO: 1986: Nykysuomen käsikirja. Toinen uudistettu laitos. Weilin + Göös, Helsinki.
- ITKONEN, TERHO (& LESKINEN, HEIKKI & PAUNONEN, HEIKKI & LEHTINEN, TAPANI) 1969: Muoto-opin keruuopas. Tietolipas 59. SKS, Helsinki.
- ITKONEN, TERHO & PAUNONEN, HEIKKI & LEHTINEN, RAIJA & JUUSELA, KAISU 1975: Muoto-opin keruuoppaan 1. lisävihko. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos. Helsinki.
- ITKONEN, TERHO & PAUNONEN, HEIKKI & JUUSELA, KAISU & LEHTINEN, RAIJA & MULARI, KERTTU 1978: Muoto-opin keruuoppaan 2. lisävihko. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos ja Kotimaisten kielten tutkimuskeskus. Helsinki.
- ITKONEN, TERHO 1982: Kieliopas. 2. painos. Kirjayhtymä, Helsinki.
- Jussila, Raimo (toim.) 1991: Suomen murteiden aineslähteitä. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 57. VAPK-kustannus, Helsinki.
- JUTEINI (JUDÉN), J. A. C. 1818: Försök till utredande af finska språkets grammatik. Cederwallers And., Wiborg.
- JUUSELA, KAISU 1975: Muoto-opin arkisto. Teoksessa Castrenianum. Suomen ja sen sukukielten tutkimuskeskus. Toim. Eija Hämmäläinen ja Kaisu Juusela. Castrenianumin toimitteita 10. Helsinki.
- JUUSELA, KAISU 1987: Muoto-opin arkisto kaksikymmenvuotias. - Virittäjä 91 s. 281 - 313.
- KALLIO, A. H. 1890: Suomen kielioppi. Ensimmäistä alkeisopetusta varten. SKS, Helsinki.
- KANGASMAA-MINN, EEVA 1980: Suomen kielen persoonallisesta passiivista. - Sananjalka 22.
- KANNISTO, ARTTURI 1902: Lauseopillisia havaintoja läntisen Etelä-Hämeen kielimurteesta. - Suomi III:20.
- KETTUNEN, LAURI 1934: Suomen kielioppi oppikouluille ja seminaareille. WSOY, Helsinki.
- KETTUNEN, LAURI 1940a: Suomen murteet III A. Murrekartasto. Helsinki.

- KETTUNEN, LAURI 1940b: Suomen murteet III B. Selityksiä murrekartastoon. Helsinki.
- KETTUNEN, LAURI 1949: Hyvää vapaata suomea. Ohjekirja suomen kielen käyttäjille. Gummerus, Jyväskylä.
- KETTUNEN, LAURI 1959: Hyvää vapaata suomea. Ohjekirja suomen kielen käyttäjille. Toinen painos. K. J. Gummerus Oy, Jyväskylä.
- KETTUNEN, LAURI - VAULA, MATTI 1938: Suomen kielioppi sekä tyyli- ja runousopin alkeet oppikouluille ja seminaareille. Lauri Kettusen kieliopin uudistettu laitos. WSOY, Porvoo.
- KETTUNEN, LAURI - VAULA, MATTI 1943: Suomen kielioppi sekä tyyli- ja runousopin alkeet oppikouluille ja seminaareille. 3. painos. WSOY, Porvoo.
- KETTUNEN, LAURI - VAULA, MATTI 1960: Suomen kielioppi sekä tyyli- ja runousopin alkeet oppikouluille ja seminaareille. 11., muuttamaton painos. WSOY, Helsinki.
- Kielikello. Kielenhuollon tiedotuslehti. Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.
- KOCKSTRÖM, V. R. 1872: Lärobok i finska språket. Finska litteratur-sällskapet tryckeri, Helsinki.
- KONTTINEN, RAIJA 1972: Kielenkäytön opas. Kyriiri oy, Helsinki.
- KORHONEN, PENTTI 1963: Kirjoita hyvää suomea. Aine- ja oikeinkirjoitusopas koululaisia ja ominpäin opiskelijoita varten. 6. painos. WSOY, Porvoo.
- LAAKSO, JOHANNA 1992: Itämerensuomalaiset sukukielemme ja niiden puhujat. - Uralilaiset kansat. Tietoa suomen sukukielistä ja niiden puhujista. Toim. Johanna Laakso. Toinen painos. WSOY, Juva.
- LAAKSONEN, KAINO - LIEKO, ANNELI 1992: Suomen kielen äänne- ja muoto-oppi. 2., korjattu painos. Oy Finn Lectura Ab, Loimaa.
- LAANEST, ARVO 1975: Sissejuhatus läänemeresoome keeltesse. Eesti NSV teaduste akadeemia, Tallinn.
- LARJAVAARA, MATTI 1995: Savon *-(n)na*-supiini. - Murteiden matkassa. Toim. Marjatta Palander. Juhlakirja Alpo Räisäsen 60-vuotispäiväksi. Joensuun yliopiston humanistinen tiedekunta.
- LATVALA, SALU 1895: Lauseopillisia havaintoja Luoteis-Satakunnan kansankielestä. - Suomi III:12.

- LEHTINEN, TAPANI 1985: Vanhan persoonallisen passiivin jatkajiako? - Virittäjä 89 s. 270 - 289.
- LEINO, G. E. 1889: Lopen pitäjän kielimurteesta. - Suomi III:3.
- LESKINEN, HEIKKI 1970: Imperatiivin muodostus itämerensuomalaisissa kielissä. - Suomi 115.
- LINDFORS, E. A. 1893: Tutkimus Heinolan murteesta. - Suomi III:7.
- LYYTIKÄINEN, ERKKI 1996: Kirjakielen kaksoispassiivi. - Virittäjä 100 s. 580 - 587.
- LÄNKELÄ, J. 1867: Suomen kielen kielioppi. Alkeisopetuksen tarpeeksi. Hämeenlinna.
- LÄNKELÄ, J. 1873: Suomen kielen kielioppi. Alkeisopetuksen tarpeeksi. Toinen painos. Hämeenlinna.
- LÖNNBOHM, O. A. F. 1879: Jääsken, Kirvun ja osittain Rautjärven ja Ruokolahden pitäjien kielimurteesta. - Suomi II:13.
- MA = Muoto-opin arkiston kokoelmat. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- MARTINIUS, MATTHIAS 1689: Hodegus Finnicus eller Finsk Wägwijsare. Holmiae. Näköispainos, Porvoossa 1968.
- MIELIKÄINEN, AILA 1978: Aktiivin toinen partisiippi Etelä-Savon murteissa. - Virittäjä 82 s. 101 - 121.
- MIELIKÄINEN, AILA 1981: Etelä-Savon murteiden äännehistoria I. Konsonantit. SKS, Helsinki.
- MIELIKÄINEN, AILA 1984: Monikon 3. persoonan kongruenssista puhekielessä. - Virittäjä 88 s. 162 - 175.
- MIELIKÄINEN, AILA 1986: Nykysuomen muuttuvat murrerajat. - Kielikello 2/1986.
- MIELIKÄINEN, AILA 1991: Murteiden murros. Levikkikarttoja nykypuhekielen piirteistä. Jyväskylän yliopiston suomen kielen laitoksen julkaisuja 36.
- MIELIKÄINEN, AILA 1996: Reinhold von Becker ja murteiden taistelu. Teoksessa Kuuskymppinen. Toimittanut Seppo Pekkola. Jyväskylän yliopiston suomen kielen laitoksen Julkaisuja 38.
- NIEMI, A. R. 1922: Reinhold von Becker Kalevalan kokoonpanijan edelläkävijänä. - Kalevalaseuran vuosikirja 2 s. 24 - 51.
- NIRVI, R. E. 1947: Passiivimuotojen aktiivistumisesta. - Suomi 104.

- NURMI, JARKKO 1997: Konditionaalien erityiskehittymät itämerensuomalaisissa kielissä. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopiston suomen kielen laitos.
- Oma Mua 1998 = Oma Mua lehden tammi-, kesä-, marras- ja joulukuun 1998 numerot. Petroskoi.
- PAASONEN, H. 1890: Lauseopillisia havaintoja verbin ja konjunktioiden alalta. - Suomi III:3.
- PENTTILÄ, AARNI 1957: Suomen kielioppi. WSOY, Porvoo.
- PENTTILÄ, AARNI 1963: Suomen kielioppi. Toinen, tarkistettu laitos. WSOY, Porvoo.
- PETRAEUS, AESCHILLUS 1649: Linguae Finnicae Brevis Institutio. Aboae. Näköispainos, Porvoossa 1968.
- PULKKINEN, PAAVO 1969: Asiasuomen opas. Viides, uudistettu painos. Otava, Helsinki.
- RAPOLA, MARTTI 1969: Johdatus suomen murteisiin. 3. painos. SKS, Helsinki.
- REIJONEN, ERKKI 1993: Nurmeksen murteesta. Äänne- ja muoto-opillinen tutkimuskoe. - Suomi III:6.
- RENVALL, GUSTAF 1840: Finsk språklära. Enligt den rena Vest-Finska. Åbo.
- RONKAINEN, H. 1881: Suomalaisen kansakoulun kielioppi. Weilin ja Göös, Jyväskylä.
- RÄISÄNEN, ALPO 1972: Kainuun murteiden äännehistoria I. Vokaalisto. SKS, Helsinki.
- SAARIMAA, E. A. 1930: Huonoa ja hyvää suomea. Oikeakielisyysohjeita. WSOY, Helsinki.
- SAARIMAA, E. A. 1958: Kielen opas. Oikeakielisyysohjeita. 4. painos. WSOY, Porvoo.
- SAARIMAA, E. A. 1964: Kielen opas. Oikeakielisyysohjeita. 6., muuttamaton painos.
- SADENIEMI, MATTI 1951: Passiivin persoonasta. - Virittäjä 55 s. 97 - 98.
- SALONIUS, PAAVO 1872: Kielimurteista Kiskon, Karjalohjan, Lohjan, Wihdin ja Nurmijärven pitäjissä. - Suomi II:10.
- SALONIUS, PAAVO 1881: Tutkimus kielimurteesta Tornion seuduilla. - Suomi II:14.
- SALONIUS, PAAVO 1885: Praktisk lärobok i finska språket. G. W. Wilén, Åbo.
- Sananjalka. Suomen Kielen Seuran vuosikirja. SKS, Turku.
- SETÄLÄ, E. N. 1883: Lauseopillinen tutkimus Koillis-Satakunnan kansankielestä. - Suomi II:16.
- SETÄLÄ, E. N. 1898: Suomen kielioppi. Äänne- ja sanaoppi. Oppikoulua ja omin päin opiskelua varten. Otava, Helsinki.
- SETÄLÄ, E. N. 1930: Suomen kielen oppikirja alkeisopetusta varten. 13. painos. Otava, Helsinki.

- SETÄLÄ, E. N. 1963: Suomen kielioppi. Äänne- ja sanaoppi. Oppikoulua ja omin päin opiskelua varten. Otava, Helsinki.
- SIRELIUS, U. T. 1894: Lauseopillinen tutkimus Jääsken ja Kirvun kielimurteesta. - Suomi III:10.
- STRAHLMANN, JOHANN 1816: Finnische Sprachlehre für Finnen und Nicht-Finnen. St. Petersburg.
- Suomen kansan murrekirja I. Länsimurteet. Sanakirjasäätiön toimituksia III. Porvoo 1940.
- Suomen kansan murrekirja II. Itämurteet. Sanakirjasäätiön toimituksia IV. Porvoo 1945.
- Suomi. Kirjoituksia isänmaallisista aiheista. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- SUST = Suomalais-Ugrilaisen Seuran toimituksia. Helsinki.
- TOIVONEN, J. G. 1889: Tutkimus Halikon kielestä. Kielioppi ja kielennäytteitä. - Suomi III:2.
- VHAEL, BARTHOLDUS (PÄRTTYLI) G. 1733: Grammatica Fennica. Aboae. Näköispainos, Porvoossa 1968.
- VIHONEN, SAKARI 1978: Suomen kielen oppikirja 1600-luvulla. Kieliopillinen ajattelu 1600-luvun suomen kielen oppikirjoissa. Jyväskylän yliopisto.
- Virittäjä. Kotikielen Seuran aikakauslehti. Helsinki.
- YLI-VAKKURI, VALMA 1986: Suomen kieliopillisten muotojen toissijainen käyttö. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteenlaitoksen julkaisuja 28. Turku.
- ZAIKOV, P. 1987: Karjalan kielen murreoppia. Opetusmoniste. Petroskoi.
- ZAIKOV, P. 1993: Karjalan kielen kielioppie (II muoto-oppie). Opetusmoniste. Petroskoi.

MUOTO-OPIN ARKISTON KOKOELMAT

Helsingin yliopiston suomen kielen laitos

Pitäjä	Lyhenne	Vuosi	Pitäjä	Lyhenne	Vuosi
Artjärvi	= Art	1976 - 79	Koivisto	= Koiv	1967 - 68
Askainen	= Aska	1990	Kolari	= Kol	1967 - 68
Askola	= Asko	1986 - 89	Kontiolahti	= Kont	1969 - 70
Haapavesi	= HaaV	1969 - 70	Kuhmoinen	= Kuhmoi	1969 - 70
Halikko	= Hali	1970 - 74	Kuivaniemi	= Kui	1968 - 70
Halsua	= Hals	1969 - 70	Kurikka	= Kuri	1970 - 71
Hausjärvi	= Haus	1967 - 68	Kuru	= Kuru	1974 - 77
Heinjoki	= HeiJ	1975 - 77	Kymi	= Kym	1975 - 79
Heinävesi	= HeiV	1975 - 78	Kälviä	= Käl	1970
Himanka	= Him	1967 - 71	Kärsämäki	= Kärs	1972
Hinnerjoki	= Hin	1971 - 82	Laihia	= Laih	1973 - 77
Hirvensalmi	= Hir	1969 - 70	Lapinlahti	= LapL	1969 - 71
Honkajoki	= HonJ	1974 - 85	Lappajärvi	= Lappa	1969 - 75
Honkilahti	= HonL	1975 - 79	Lappee	= Lappe	1973 - 84
Ilomantsi	= Ilo	1968 - 77	Laukaa	= Lau	1971 - 73
Juupajoki	= Juup	1969 - 70	Lemi	= Lemi	1971 - 76
Kajaani	= Kaj	1975 - 76	Leppävirta	= Lep	1979 - 87
Kalajoki	= KalJ	1969 - 71	Liperi	= Lip	1978 - 88
Kalvola	= Kalv	1975 - 78	Loimaa	= Loi	1968 - 70
Kangasala	= KanA	1967 - 69	Lumivaara	= LumV	1986 - 90
Kankaanpää	= KanP	1973 - 74	Masku	= Mas	1970 - 78
Kannonkoski	= KanK	1967 - 68	Merikarvia	= MerK	1967 - 68
Karstula	= Kars	1983 - 85	Merimasku	= MerM	1972 - 73
Karttula	= Kart	1967 - 68	Mietoinen	= Miet	1968 - 74
Karunki	= Karunki	1983	Mikkeli	= Mik	1972 - 73
Kauhava	= Kauhava	1974 - 82	Myrskylä	= Myr	1967 - 68
Kaustinen	= Kaus	1973 - 75	Mäntyharju	= MänH	1974 - 75
Kemi	= Kemi	1975	Nivala	= Niv	1974 - 75
Kesälahti	= Kesä	1876 - 77	Nousiainen	= Nou	1973 - 76
Keuruu	= Keu	1969 - 70	Nurmes	= Nmes	1979 - 80
Kiikka	= Kiikk	1976 - 82	Parkano	= Park	1977 - 85
Kitee	= Kite	1967 - 69	Pieksämäki	= Piek	1985
Kiukainen	= Kiuk	1968 - 70	Pielisjärvi	= PieJ	1969 - 72
Kiuruvesi	= Kiur	1979 - 83	Pihtipudas	= Piht	1970 - 79

Pitäjä	Lyhenne ¹⁾	Vuosi	Pitäjä	Lyhenne	Vuosi
Polvijärvi	Pol	1977 - 82	Veteli	Vet	1975 - 79
Pori	Pori	1974 - 84	Vihti	Viht	1968 - 71
Pudasjärvi	Pud	1969 - 84	Viipuri	Viip	1978 - 85
Pyhäjärvi	PyhOl	1973 - 74	Virolahti	VirL	1972
Pöytyä	Pöy	1972 - 76	Virrat	Virr	1969 - 70
Raisi	Raisi	1969 - 71	Vähäkyrö	Väh	1967 - 72
Rauma	Raum	1973 - 75	Ylihärmä	Yhär	1967 - 68
Reisjärvi	Rei	1967 - 68	Yli-Ii	Yli	1968 - 69
Ristiina	Risna	1975 - 78	Ylitornio	Ytor	1979 - 86
Rovaniemi	Rov	1968	Ypäjä	Ypä	1978 - 84
Ruokolahti	Ruok	1976 - 82			
Ruovesi	RuoV	1976 - 79			
Rymättylä	Rym	1967 - 81			
Saarijärvi	SaaJ	1967 - 68			
Saloinen	Saloi	1973			
Sauvo	Sau	1967 - 77			
Savitaipale	SavT	1977 - 81			
Siilinjärvi	Siil	1972 - 84			
Simo	Simo	1985			
Sodankylä	Sod	1967 - 68			
Somero	Somero	1971 - 86			
Sortavala	Sor	1981 - 84			
Sulkava	Sul	1967			
Sumiainen	Sum	1967 - 68			
Sääksmäki	Sääk	1979 - 89			
Sääminki	Sääm	1970 - 72			
Taivassalo	TaiS	1981 - 83			
Tammela	Tam	1967 - 80			
Teisko	Tei	1967 - 71			
Teno	Teno	1975 - 79			
Töysä	Töy	1967 - 69			
Uukuniemi	Uuk	1969 - 72			
Uurainen	Uur	1972 - 73			
Uusikirkko	UusVI	1968 - 72			
Valkeala	Vla	1981 - 89			
Varanki	Varanki	1975 - 79			
Vehkalahti	Vehk	1969 - 71			
Vehmersalmi	VehS	1969 - 71			
Vesanto	Vesa	1969 - 71			

1) Ks. karttaa suomen murrealueista ja pitäjistä (Liite 5)

MUOTO-OPIN KOKOELMIEN SIGNUMIT

(Itkonen & al. 1969)

IV VERBIEN TAIVUTUSMUODOT

- 700. Persoonapäätteet
- 709. Aktiivin indikatiivin perfekti (myönteiset muodot)
- 710. Aktiivin konditionaalnin perfekti (myönteiset muodot)
- 712. Aktiivin indikatiivin pluskvamperfekti (myönteiset muodot)
- 720. Aktiivin indikatiivin, konditionaalnin ja potentiaalnin perfekti sekä indikatiivin pluskvamperfekti (kielteiset muodot)
- 730. Passiivin indikatiivin, konditionaalnin ja potentiaalnin perfekti sekä indikatiivin pluskvamperfekti (myönteiset muodot)
- 736. Passiivin indikatiivin, konditionaalnin ja potentiaalnin perfekti sekä indikatiivin pluskvamperfekti (kielteiset muodot)

AINEOPINTOJEN HARJOITUSTYÖT
Jyväskylän yliopiston suomen kielen laitos

numero	sukupuoli	ikä	syntymäpaikka	asuinpaikka	ammatti
6/1994	N	24	Lapua	Lapua	luokanopettaja
10/1994	N	24	Kuopio	Jyväskylä	yliopisto-opiskelija
22/1994	N	16	Vaajakoski	Saarijärvi	opiskelija
23/1994	N	26	Kotka	Jyväskylä	yliopisto-opiskelija
26/1994	N	25	Ylistaro	Jyväskylä	opiskelija
29a/1994	N	16	ei ilmene	ei ilmene	opiskelija
29b/1994	N	14	ei ilmene	ei ilmene	koululainen
5/1995	N	24	Lapinlahti	Jyväskylä	opiskelija
12/1995	M	17	Kankaanpää	Kankaanpää	opiskelija
22/1995	N	15	Saarijärvi	Kalmari	koululainen
24a/1995	N	23	Pieksämäki	Pieksämäki	ei ilmene
24b/1995	M	22	Pieksämäki	Pieksämäki	ei ilmene
24c/1995	M	26	Pieksämäki	Pieksämäki	ei ilmene
27/1995	N	15	Lappajärvi	Lappajärvi	koululainen
4/1996	M	21	Jyväskylän mlk.	Jkl:n mlk.	opiskelija
11a/1996	M	15	Soini	Soini	koululainen
11b/1996	M	14	Soini	Soini	koululainen
12/1996	N	27	Mikkelin mlk.	Järvenpää	kamppaaja
13a/1996	N	23	Kangasala	Tampere	opiskelija
13b/1996	N	24	Joensuu	Helsinki	opiskelija
13c/1996	N	24	Tervola	Helsinki	opiskelija
14/1996	N	27	Kajaani	Helsinki	hoitaja
15a/1996	M	14	Soini	Soini	koululainen
15b/1996	M	15	Soini	Soini	koululainen
16a/1996	N	15	Jyväskylä	Jyväskylä	koululainen
16b/1996	M	15	Ähtäri	Soini	koululainen
17a/1996	N	14	Soini	Soini	koululainen
17b/1996	M	15	Soini	Soini	koululainen
18/1996	N	15	Jyväskylä	Jyväskylä	koululainen
24a/1996	M	15	Jyväskylä	Jyväskylä	koululainen
24b/1996	N	15	Jyväskylä	Jyväskylä	koululainen
27/1996	M	23	Jyväskylä	Jyväskylä	insinööri
28/1996	N	24	Lahti	Helsinki	opiskelija
29/1997	M	24	Muonio	Jyväskylä	yliopisto-opiskelija
1/1997	M	27	Sotkamo	Sotkamo	konemies
4/1997	N	28	Värtsilä	Värtsilä	ei ilmene

numero	sukupuoli	ikä	syntymäpaikka	asuinpaikka	ammatti
6/1997	N	19	Hausjärvi	Helsinki	opiskelija
8/1997	N	23	Salo	Jyväskylä	yliopisto-opiskelija
10/1997	N	22	Helsinki	Jyväskylä	opiskelija
11/1997	M	21	Jyväskylä	Jyväskylä	opiskelija
16/1997	N	23	Ähtäri	Helsinki	kampaaja
18/1997	N	22	Kotka	Kotka	myymälätyöntekijä
19/1997	M	26	Jyväskylä	Jyväskylä	ei ilmene
24/1997	N	15	Sotkamo	Sotkamo	koululainen
34/1997	N	23	Joensuu	Jyväskylä	opiskelija
40/1997	M	18	Jyväskylän mlk.	Jkl:n mlk.	opiskelija
48a/1997	M	11	Kaustinen	Kaustinen	koululainen
48b/1997	M	11	Kaustinen	Kaustinen	koululainen
5/1998	M	27	Lapinlahti	Helsinki	ei ilmene
13a/1998	N	11	Kaustinen	Kaustinen	koululainen
13b/1998	N	11	Kaustinen	Kaustinen	koululainen
19/1998	M	24	Mäntyharju	Jyväskylä	yliopisto-opiskelija
27a/1998	M	11	Kaustinen	Kaustinen	koululainen
27b/1998	M	11	Kaustinen	Kaustinen	koululainen
37a/1998	M	14	Kaustinen	Kaustinen	koululainen
37b/1998	M	14	Kaustinen	Kaustinen	koululainen

AINEISTOON KUULUVAT OMA MUA -LEHDEN NUMEROT

tammikuu 1998

1.1.1998

10.1.1998

24.1.1998

31.1.1998

kesäkuu 1998

4.6.1998

11.6.1998

18.6.1998

25.6.1998

marraskuu 1998

5.11.1998

12.11.1998

19.11.1998

26.11.1998

joulukuu 1998

3.12.1998

10.12.1998

17.12.1998

24.12.1998

MURREALUEET

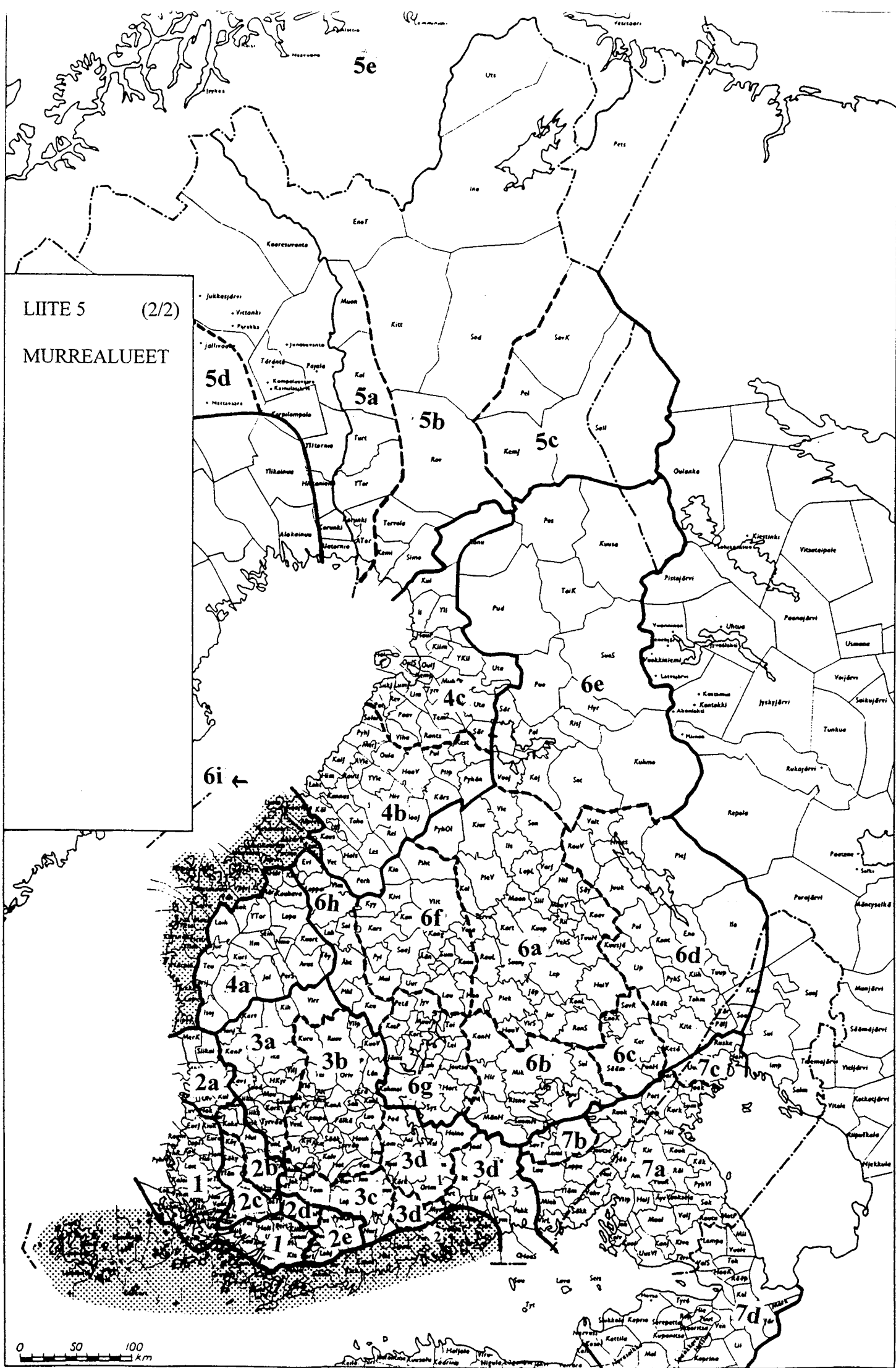
LÄNSIMURTEET

1. Lounaismurteet
2. Lounaiset siirtymämurteet
  - a. Porin seudun murteet
  - b. Ala-Satakunnan murteet
  - c. Turun ylämaan murteet
  - d. Someron - Somerniemen murteet
  - e. Länsi-Uudenmaan murteet
3. Hämmäläismurteet
  - a. Ylä-Satakunnan murteet
  - b. Sydänhämmäläiset murteet
  - c. Etelähämmäläiset murteet
  - d. Kaakkoishämmäläiset murteet
    - 1) Hollolan ryhmä
    - 2) Porvoon ryhmä
    - 3) Iitin ryhmä
4. Pohjalaiset murteet
  - a. Eteläpohjalaiset murteet
  - b. Keskipohjalaiset murteet
  - c. Pohjoispohjalaiset murteet
5. Peräpohjalaiset murteet
  - a. Tornion murteet
  - b. Kemin murteet
  - c. Kemijärven murteet
  - d. Jällivaaran murteet
  - e. Ruijan murteet

ITÄMURTEET

6. Savolaismurteet
  - a. Pohjois-Savon murteet
  - b. Etelä-Savon murteet
  - c. Savonlinnan seudun siirtymämurteet
  - d. Itäiset savolaismurteet
  - e. Kainuun murteet
  - f. Keski-Suomen murteet
  - g. Päijät-Hämeen murteet
  - h. Keuruun - Ähtärin - Evijärven siirtymämurteet
  - i. Vermlannin savolaismurteet
7. Kaakkoismurteet
  - a. Varsinaiset kaakkoismurteet
  - b. Lemin seudun siirtymämurteet
  - c. Sortavalan seudun siirtymämurteet
  - d. Inkerin suomalaismurteet

LIITE 5 (2/2)
MURREALUEET

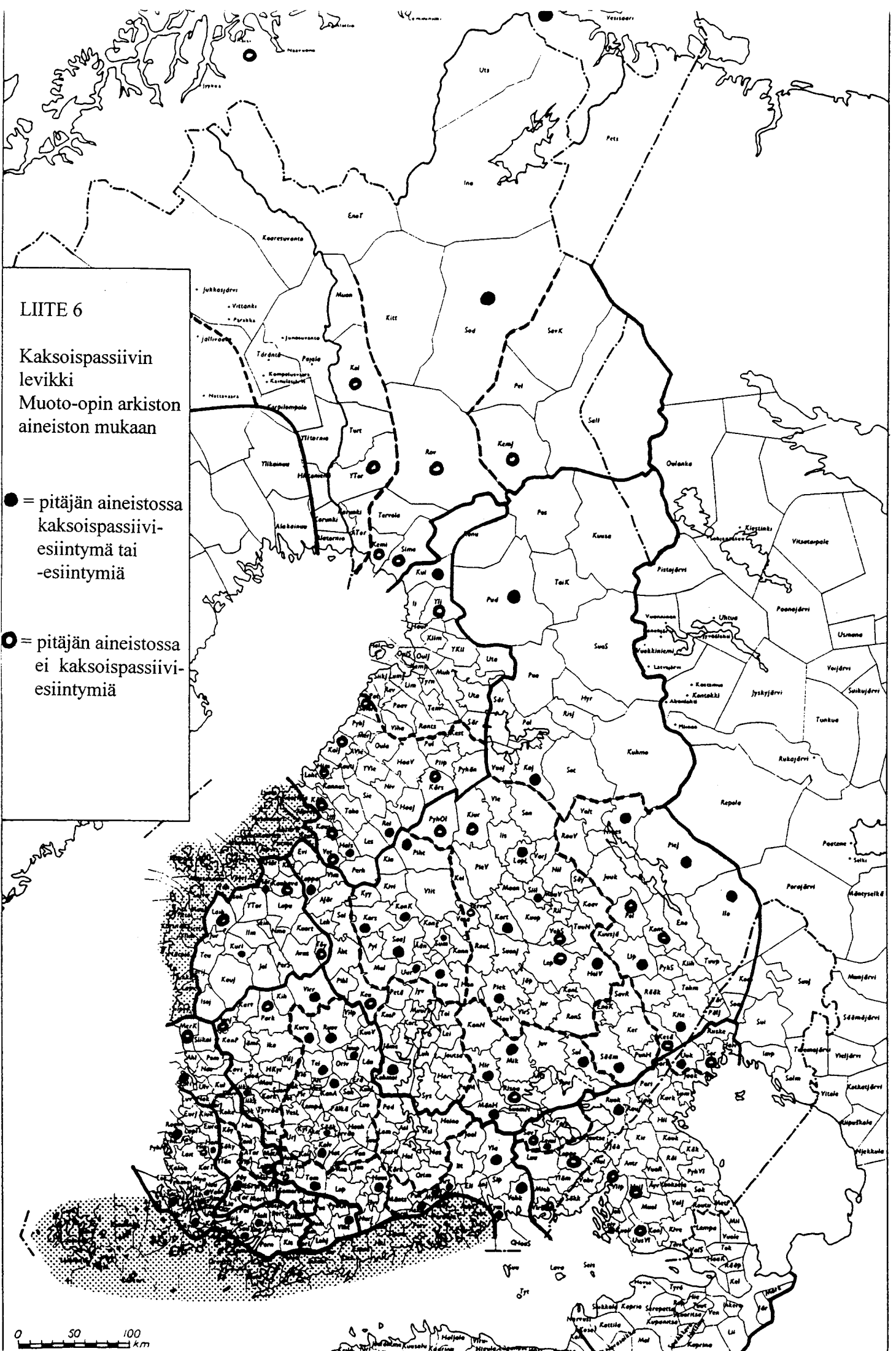

LIITE 6

Kaksoispassiivin levikki
Muoto-opin arkiston
aineiston mukaan

● = pitäjän aineistossa
kaksoispassiivi-
esiintymä tai
-esiintymiä

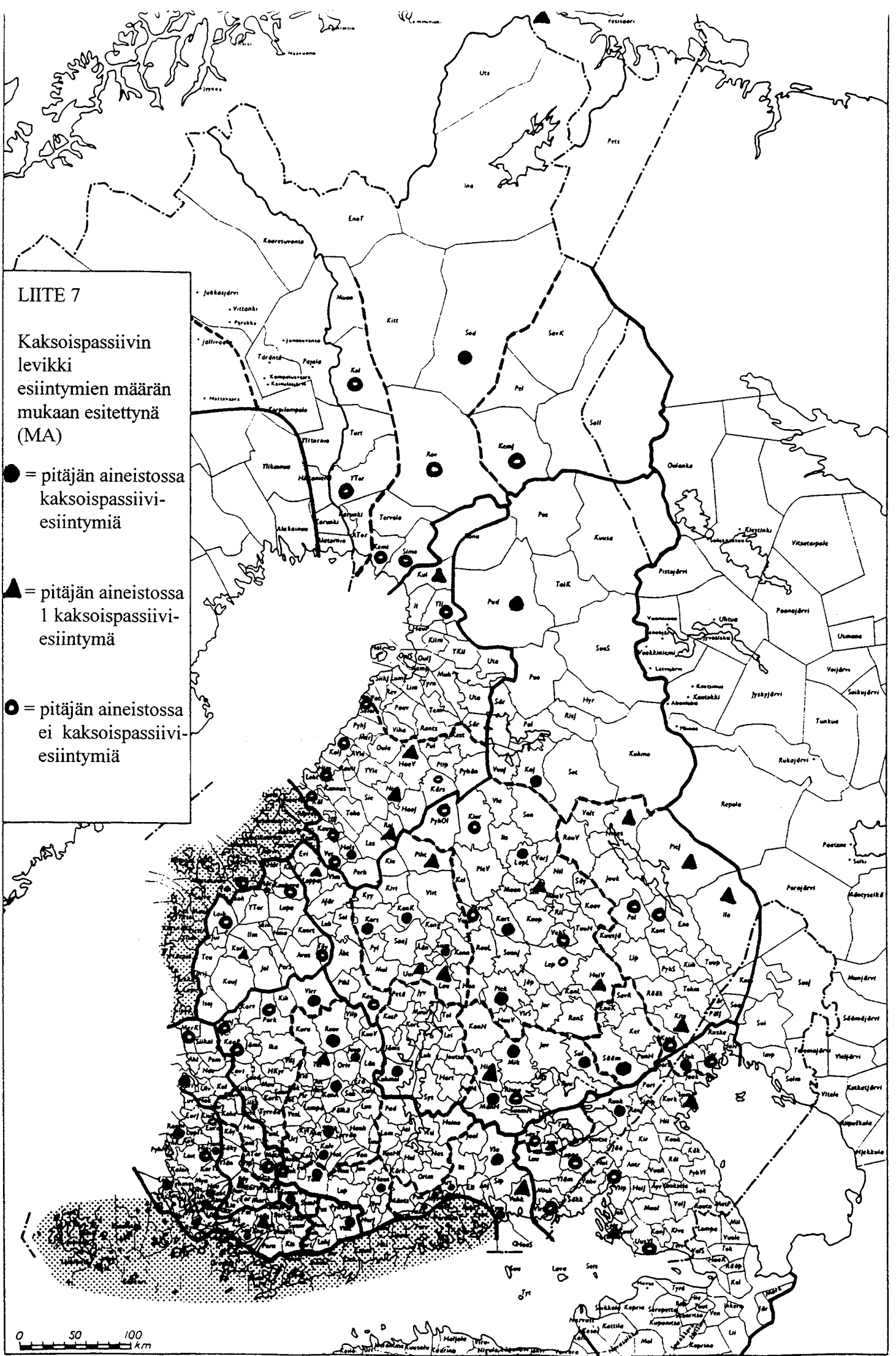
○ = pitäjän aineistossa
ei kaksoispassiivi-
esiintymiä

LIITE 7

Kaksoispassiivin
levikki
esiintymien määrän
mukaan esitettynä
(MA)

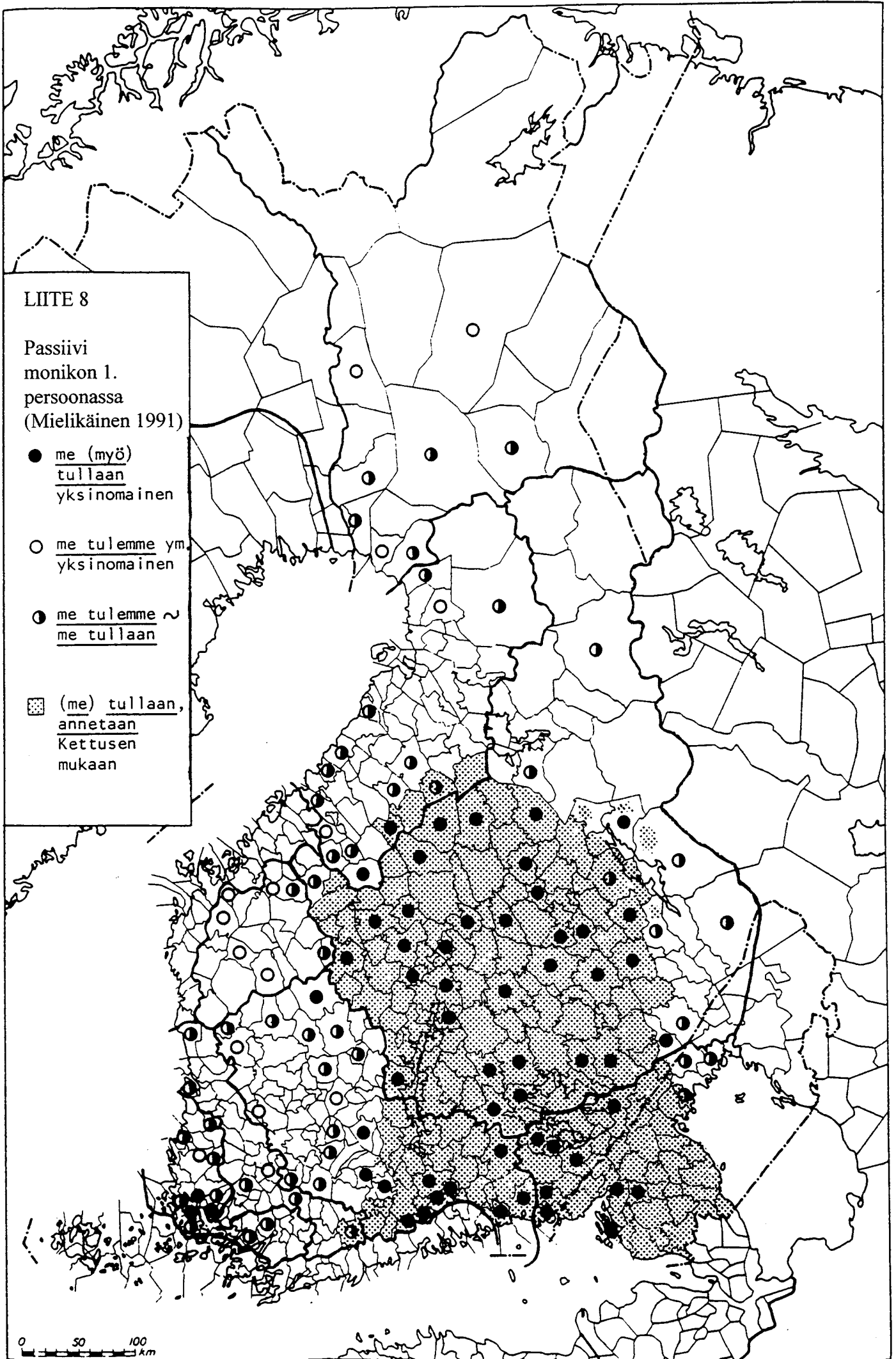
- = pitäjän aineistossa
kaksoispassiivi-
esiintymiä
- ▲ = pitäjän aineistossa
1 kaksoispassiivi-
esiintymä
- = pitäjän aineistossa
ei kaksoispassiivi-
esiintymiä

LIITE 8

Passiivi
monikon 1.
persoonassa
(Mielikäinen 1991)

- me (myö)
tullaan
yksinomainen
- me tulemme ym.
yksinomainen
- ◐ me tulemme ~
me tullaan
- ▨ (me) tullaan,
annetaan
Kettusen
mukaan

LIITE 10

Nykypuhekielen aineiston kaksoispassiiviesiintymät paikkakunnittain

● = pitäjän aineistossa kaksoispassiiviesiintymä tai -esiintymiä

○ = pitäjän aineistossa ei kaksoispassiiviesiintymiä

